श्रीसिद्धसेनदिवाकरकृत ग्रंथमाला।

(एकविंशतिद्वात्रिंशिका, न्यायावतार, सम्मतिसूत्र मूळ)

श्रीभावनगरनिवासी वोरा हरखचंद सवचंदना सुपुत्रोए तेमना पिताना
श्रेयार्थे करेली सहायवडे छपावी प्रसिद्ध करनार

श्रीजैनधर्मप्रसारक सभा.

भावनगर.

तुकाराम जावजीना निर्णयसागर छापखानामां बाळकृष्ण रामचंद्र घाणेकरे छापी प्रसिद्ध कर्युं.
विक्रम संवत् १९६५. वीर संवत् २४३५.

P. P. Ac. Gunratansuriji M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

खास सूचना.

आ ग्रंथो संस्कृतना अभ्यासी दरेक साधुसाध्वीने तेमज दरेक पुस्तकभंडारने भेट आपवाना छे, माटे तेना इच्छक साधु मुनिराजे तेमज पुस्तकभंडारना व्यवस्थापकोए मंगावी लेवा कृपा करवी. जैनलाइब्रेरीवालाओए तेमज जैनसंस्थाओए पोस्टेजनो एक आनो मोकलवो.

श्रीजैनधर्मप्रसारक सभा.
भावनगर.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

प्रस्तावना.

आ ग्रंथमालानुं नाम सिद्धसेनदिवाकर ग्रंथमाला राखवामां आव्युं छे; परंतु आनी अंदर तेमना करेला मात्र त्रण ग्रंथोज दाखल करवामां आव्या छे. ए महापुरुष विक्रम राजाना समयमांज थयेला होवाथी तेमने थया आजे बे हजार वर्ष थवा आव्यां छे. एमणे केटला ग्रंथो रच्या छे ते जाणवामां आव्युं नथी; परंतु एओ युगप्रधान तेमज अद्वितीय पंडित अने तार्किक शिरोमणि होवाथी तेमणे घणा ग्रंथो रच्या हशे एम अनुमान थइ शके छे. हालमां एकंदर तेमनी कृति तरीके शुं शुं लभ्य थइ शके छे ते चोकस जाणवामां नथी. श्री कल्याणमंदिर स्तोत्र एमनुंज करेलुं छे. ते स्तोत्रनी प्रांते कुमुदचंद्र एवुं नाम छे ते एज महापुरुषनुं छे. तेमनुं प्रथम नाम कुमुदचंद्र हतुं अने पाछलथी सिद्धसेन दिवाकर पड्युं हतुं.

आ ग्रंथमालामां दाखल करेला त्रण ग्रंथो पैकी पहेलो ग्रंथ जे द्वात्रिंशद् द्वात्रिंशिका नामनो छे ते पण अपूर्ण लभ्य थइ शक्यो छे, पूरेपूरो कोइ स्थानेथी लभ्य थयो नथी; तेमां पण घणी प्रतो तो वीश बत्रीशीवालीज मली छे. एक प्रतमांज एकवीशमी महावीरद्वात्रिंशिका हती ते अहीं दाखल करी छे. शा कारणथी ते बत्रीशी बीजी प्रतोमां नहि होय ते कही शकातुं नथी. वली ए बत्रीशी बीजी बत्रीशीओ करतां कांइक विशेष प्रसिद्धिवाली छे. एकवीश बत्रीशीओ पैकी चार बत्रीशीमां तो श्लोक पण पूरा बत्रीश नथी. तेम दशमी अने एकवीशमी बत्रीशीमां एक बे श्लोक वधारे छे.

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

एकवीश बत्रीशी पैकी वार बत्रीशीमां तेनां नाम आपवामां आवेलां छे, नव बत्रीशीमां नाम आपवामां आव्यां नथी. आ बत्रीशीओ उपर टीका टीप्पण कांइ पण बनेल जणातुं नथी.

बीजो न्यायावतार ग्रंथ दाखल करेलो छे. ते पण बत्रीश श्लोक रूपज होवाथी वखते बत्रीश बत्रीशी पैकी एक बत्रीशी जुदी पाडेल होय तो तेम होवानो पण संभव छे. ए ग्रंथ उपर टीका ने टीप्पनक बंने थयेलां छे, परंतु ते विशेष विस्तारवालां होवाथी आनी अंदर दाखल करी शक्या नथी.

त्रीजो ग्रंथ सम्मतिसूत्र दाखल करेलो छे. तेनुं प्रसिद्ध नाम सम्मति तर्क छे. ए ग्रंथ मागधी भाषामां छे. तेनी उपर श्री सिद्धसेनसूरिनी करेली पचीश हजार श्लोक प्रमाण टीका छे परंतु ते घणीज कठिन छे. तेना जाणनारा ने जणावनारा तेमज समजावनारा सांप्रत समयमां बहु अल्प संख्यामां मुनिमहाराजाओ छे. ते ग्रंथ बनारस श्रीमद्यशोविजयजी जैन पाठशाला तरफथी छपाय छे एम जाणवामां आव्युं छे. जैन न्यायने माटे तो ए सर्वोत्कृष्ट ग्रंथ छे. मोटा महात्माओ पण ए ग्रंथ वाचतां चकित थइ जाय छे. जैन शासनने दीपावनारा ग्रंथोमां आ ग्रंथ प्रथम पंक्तिमां मूकवा लायक छे.

उपर जणाव्या प्रमाणेना त्रण ग्रंथो एक महापुरुषनी कृतिनी वानकी तरीके परमोपगारी पन्यासजी श्री आनंदसागरजी महाराजनी पासे शुद्ध करावीने प्रसिद्ध कर्या छे. ए संबंधमां अमो एओ साहेबना संपूर्ण आभारी छीए. तेमज आ त्रणे ग्रंथोनी ५०० नकलो छपावीने प्रगट करवामां वोरा हरखचंद सवचंदना पुत्रो गोरधनदासे तथा नरोत-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

अनुक्रमणिका.

१ प्रथम ग्रंथ द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशिकान्तर्गत एकविंशति द्वात्रिंशिका

१ प्रथमा द्वात्रिंशिका	१
२ द्वितीया द्वात्रिंशिका	२
३ तृतीया द्वात्रिंशिका	४
४ चतुर्थी द्वात्रिंशिका	६
५ पंचमी द्वात्रिंशिका	७
६ षष्ठी द्वात्रिंशिका	८
७ सप्तमी वादोपनिषद् द्वात्रिंशिका	११
८ अष्टमी वादद्वात्रिंशिका श्लोक २६	११
९ नवमी वेदवादद्वात्रिंशिका	१२
१० दशमी द्वात्रिंशिका श्लोक ३४	१४
११ एकादशी गुणवचन द्वात्रिंशिका श्लोक २८	१५
१२ द्वादशी न्यायद्वात्रिंशिका	१६
१३ त्रयोदशी सांख्यप्रबोधद्वात्रिंशिका	१७
१४ चतुर्दशी वैशेषिकद्वात्रिंशिका	१८
१५ पंचदशी बौद्धसंताना द्वात्रिंशिका श्लोक ३१	२०
१६ षोडशी नियतिद्वात्रिंशिका	२१
१७ सप्तदशी द्वात्रिंशिका	२२
१८ अष्टादशी द्वात्रिंशिका	२३
१९ एकोनविंशतितमी निश्चयद्वात्रिंशिका श्लोक ३१	२४
२० विंशतितमी दृष्टिप्रबोध द्वात्रिंशिका	२५
२१ एकविंशतितमी महावीर द्वात्रिंशिका श्लोक ३३	२६

२ द्वितीय ग्रंथ न्यायावतार मूल श्लोक ३२ पृष्ठ २७

३ तृतीय ग्रंथ सम्मति सूत्रम् ,, २८

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

मदासे पूरती सहाय आपी ज्ञानदाननो महान् लाज्ञ मेलव्यो ढे. तेमने प्रेरणा करवामां पण उक्त पन्यासजी महाराजनो प्रयासज फलीजूत थयेलो ढे.

आ ग्रंथोनी अंदर शुद्धताने अंगे बनतो प्रयास कर्या ढतां कांइ अशुद्धता रही गइ होय तो तेने माटे क्षमा मागी आ लघु प्रस्तावना पूर्ण करवामां आवे ढे.

सं. १९६५.
फाल्गुन.

श्रीजैनधर्मप्रसारक सज्ञा.
भावनगर.

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.   Jin Gun Aradhak Trust

श्रीसिद्धसेनदिवाकरविरचिता द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशिका.

प्रथमा द्वात्रिंशिका

(उपजातिः)

स्वयंभुवं भूतसहस्रनेत्रमनेकमेकाक्षरभावलिंगम् । अव्यक्तमव्याहतविश्वलोकमनादिमध्यान्तमपुण्यपापम् ॥ १ ॥ सम-
न्तसर्वाक्षगुणं निरक्षं स्वयंप्रभं सर्वगतावभासम् । अतीतसंख्यानमनंतकल्पमचिन्त्यमाहात्म्यमलोकलोकम् ॥ २ ॥ कुहे-
तुतर्कोपरतप्रपञ्चसद्भावशुद्धाप्रतिवादवादम् । प्रणम्य सच्छासनवर्धमानं स्तोष्ये यतीन्द्रं जिनवर्धमानम् ॥ ३ ॥ न काव्यशक्तेर्न
परस्परेर्ष्यया न वीरकीर्तिप्रतिबोधनेच्छया । न केवलं श्राद्धतयैव भूयसे गुणज्ञपूज्योऽसि यतोऽयमादरः ॥ ४ ॥ परस्पराक्षे-
पविलुप्तचेतसः स्ववादपूर्वापरमूढनिश्चयान् । समीक्ष्य तत्त्वोत्पथिकान् कुवादिनः कथं पुमान् स्याच्छिथिलादरस्त्वयि ॥ ५ ॥
वदन्ति यानेव गुणान्धचेतसः समेत्य दोषान् किल ते स्वविद्विषः । त एव विज्ञानपथागताः सतां त्वदीयसूक्तप्रतिपत्ति-
हेतवः ॥ ६ ॥ कृपां वहन्तः कृपणेषु जन्तुषु स्वमांसदानेष्वपि मुक्तचेतसः । त्वदीयमप्राप्य कृतार्थकौशलं स्वतः कृपां
संजनयन्त्यमेधसः ॥ ७ ॥ जनोऽयमन्यः करुणात्मकैरपि स्वनिष्ठितक्लेशविनाशकाहलैः । विकुत्सयंस्त्वद्वचनामृतौषधं न
शान्तिमाप्नोति भवार्तिविक्लवः ॥ ८ ॥ प्रपंचितक्षुल्लकतर्कशासनैः परप्रणेयाल्पमतिर्भवासनैः । त्वदीयसन्मार्गविलोमचेष्टितः
कथं नु न स्यात्सुचिरं जनोऽजनः ॥ ९ ॥ परस्परं क्षुद्रजनः प्रतीपगानिहैव दंभेन युनक्ति वा न वा । निरागसस्त्वत्प्रति-

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

कूलवादिनो दहन्त्यमुत्रेह च जाल्मवादिनः ॥ १० ॥ अविद्यया चेद्युगपद्विलक्षणं क्षणादि कृत्स्नं न विलोक्यते जगत्।
ध्रुवं भवद्वाक्यविलोमदुर्नयांश्चिरानुगांस्तानुपगूह्य शेरते ॥ ११ ॥ समृद्धपत्त्रा अपि सच्छिखण्डिनो यथा न गच्छन्ति गतं गरु-
त्मतः। सुनिश्चितज्ञेयविनिश्चयास्तथा न ते मतं यातुमलं प्रवादिनः ॥ १२ ॥ य एष षड्जीवनिकायविस्तरः परैरनालीढपथ-
स्त्वयोदितः। अनेन सर्वज्ञपरीक्षणक्षमास्त्वयि प्रसादोदयसोत्सवाः स्थिताः ॥ १३ ॥ वपुः स्वभावस्थमरक्तशोणितं परानु-
कंपासफलं च भाषितम्। न यस्य सर्वज्ञ विनिश्चयस्त्वयि द्वयं करोत्येतदसौ न मानुषः ॥ १४ ॥ अलब्धनिष्ठाः प्रसमि-
द्धचेतसस्तव प्रशिष्याः प्रथयन्ति यद्यशः। न तावदप्येकसमूहसंहताः प्रकाशयेयुः परवादिपार्थिवाः ॥ १५ ॥ यदा न
संसारविकारसंस्थितिर्विगाह्यते त्वत्प्रतिघातनोन्मुखैः। शठैस्तदा सज्जनवद्भवोत्सवो न किंचिदस्तीत्यभयैः प्रबोधितः॥१६॥
स्वपक्ष एव प्रतिबद्धमत्सरा यथान्यशिष्याः स्वरुचिप्रलापिनः। निरुक्तसूत्रस्य[1] यथार्थवादिनो न तत्तथा यत्तव कोऽत्र
विस्मयः ॥ १७ ॥ नयप्रसंगापरिमेयविस्तरैरनेकभंगाभिगमार्थपेशलैः। अकृत्रिमस्वादुपदैर्जनं जनं जिनेन्द्र साक्षादिव
पासि भाषितैः ॥ १८ ॥ विलक्षणानामविलक्षणा सती त्वदीयमाहात्म्यविशेषसंभली। मनांसि वाचामपि मोहपिच्छला-
न्युपेत्य तेऽत्यद्भुत भाति भारती ॥ १९ ॥ असत्सदेवेति परस्परद्विषः प्रवादिनः कारणकार्यतर्किणः। तुदन्ति यान् वाग्वि-
षकंटकान्न तैर्भवाननेकान्तशिवोक्तिरर्यत ॥ २० ॥ निसर्गनित्यक्षणिकार्थवादिनः तथा महत्सूक्ष्मशरीरदर्शिनः। यथा न
सम्यङ्नतयस्तथा मुने भवाननेकान्तविनीतमुक्तवान् ॥२१॥ मुखं जगद्धर्मविविक्ततां परे वदन्ति तेष्वेव च यांति गौरवम्। ॥ १ ॥

१ निरक्तेति.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.

Jin Gun Aradhak Trust

त्वया तु येनैव मुखेन भाषितं तथैव ते वीर गतं सुतैरपि ॥ २२ ॥ तपोभिरेकान्तशरीरपीडनैर्व्रतानुबन्धैः श्रुतसंपदापि वा । त्वदीयवाक्यप्रतिबोधपेलवैरवाप्यते नैव शिवं चिरादपि ॥ २३ ॥ न रागनिर्भर्त्सनयंत्रमीदृशं त्वदन्यदृग्भिश्चलितं विगाहितम् । यथेयमन्तःकरणोपयुक्तता बहिश्च चित्रं कलिलासनं तपः ॥ २४ ॥ विरागहेतुप्रभवं न चेत्सुखं न नाम तत्किंचिदिति स्थिता वयम् । स चेन्निमित्तं स्फुटमेव नास्ति न त्वदन्यतः स त्वयि येन केवलः ॥२५॥ न कर्म कर्तारमतीत्य वर्तते य एव कर्ता स फलान्युपाश्नुते । तदष्टधा पुद्गलमूर्तिकर्मजं यथात्थ नैवं भुवि कश्चनापरः ॥ २६ ॥ न मानसं कर्म न देहवाङ्मयं शुभाशुभज्येष्ठफलं विभागशः । यदात्थ तेनैव समीक्ष्यकारिणः शरण्य सन्तस्त्वयि नाथ बुद्धयः ॥ २७ ॥ यदा न कोपादिवियुक्तलक्षणं न चापि कोपादिसमस्तलक्षणम् । त्वमात्थ सत्त्वं परिणामलक्षणं तदेव ते वीर विबुद्धलक्षणम् ॥२८॥ क्रियां च संज्ञानवियोगनिष्फलां क्रियाविहीनां च विबोधसंपदम् । निरस्यता क्लेशसमूहशान्तये त्वया शिवायालिखितेव पद्धतिः ॥ २९ ॥ सुनिश्चितं नः परतंत्रयुक्तिषु स्फुरन्ति याः काश्चन सूक्तसंपदः । तवैव ताः पूर्वमहार्णवोत्थिता जगत्प्रमाणं जिन वाक्यविप्रुषः ॥ ३० ॥ शताध्वराद्या लवसप्तमोत्तमाः सुरर्षभा दृष्टपरापरास्त्वया । त्वदीययोगागममुग्धशक्तयस्त्य-जन्ति मानं सुरलोकजन्मजम् ॥ ३१ ॥ जगन्नैकावस्थं युगपदखिलानन्तविषयं यदेतत्प्रत्यक्षं तव न च भवान् कस्यचिदपि । अनेनैवाचिन्त्यप्रकृतिरससिद्धेस्तु विदुषां समीक्ष्यैतद्द्वारं तव गुणकथोत्का वयमपि ॥ ३२ ॥ (शिखरिणी)

॥ इति प्रथमा द्वात्रिंशिका ॥ १ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथ द्वितीया द्वात्रिंशिका ॥

(वसंततिलका)

व्यक्तं निरञ्जनमसंस्कृतमेकविद्यं विद्यामहेश्वरमयाचितलोकपालम् । ब्रह्माक्षरं परमयोगिनमादिसांख्यं यस्त्वां न वेद न स वीर हितानि वेद ॥ १ ॥ दुःखार्दितेषु न च नाम घृणामुखोऽसि न प्रार्थितार्थसखिषूपनतप्रसादः । न श्रेयसा च न युनक्षि हितानुरक्तान्नाथ प्रवृत्त्यतिशयस्त्वदनिर्गतोयम् ॥ २ ॥ कृत्वा नवं सुरवधूभयरोमहर्षं दैत्याधिपः शतमुखभ्रुकुटीवितानः । त्वत्पादशान्तिगृहसंश्रयलब्धचेता लज्जातनुद्युति हरेः कुलिशं चकार ॥ ३ ॥ पीतामृतेष्वपि महेन्द्रपुरःसरेषु मृत्युः स्वतंत्रसुखदुर्ललितः सुरेषु । वाक्यामृतं तव पुनर्विधिनोपयुज्य शूराभिमानमवशस्य पिवन्ति मृत्योः ॥ ४ ॥ अप्येव नाम दहनक्षतमूलजाला लक्ष्मीकटाक्षसुभगास्तरवः पुनः स्युः । न त्वेव नाथ जननक्षममूलपादास्त्वद्दर्शनानलहताः पुनरुद्भवन्ति ॥ ५ ॥ उद्भासयन्ति पुरुषं भवतो वचांसि विश्वासयन्ति परवादिसुभाषितानि । दुःखं यथैव हि भवानवदत्तथा तत्तत्संभवे च मतिमान् किमिवाभयः स्यात् ॥ ६ ॥ स्थाने जनस्य परवादिषु नाथबुद्धिर्द्वेषश्च यस्त्वयि गुणप्रणतो हि लोकः । ते पालयंति समुपाश्रितजीवितानि त्वामाश्रितस्य हि कुतश्चिरमेष भावः ॥ ७ ॥ चित्रं किमत्र यदि निर्वचनं विवादा न प्राप्नुवन्ति ननु शास्तरि युक्तमेतत् । उक्तं च नाम भवता बहुनैकमार्गं निर्विग्रहं च किमतः परमद्भुतं स्यात् ॥ ८ ॥ मां प्रत्यसौ न मनुजप्रकृतिर्जिनोऽभूत् शंके च नातिगुणदोषविनिश्चयज्ञः । यस्त्वां जिन त्रिभुवनातिशयं समीक्ष्य नोन्मादमाप न भवज्वरमुन्ममाथ ॥ ९ ॥ अन्येऽपि मोहविजयाय निपीड्य कक्षामभ्युत्थितास्त्वयि विरूढसमानमानाः ।

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

अप्राप्य ते तव गतिं कृपणावसानास्त्वामेव वीर शरणं ययुरुद्वहन्तः ॥ १० ॥ तावद्वितर्करचनापटुभिर्वचोभिर्मेधाविनः कृतमिति स्मयमुद्वहन्ति । यावन्न ते जिन वचःस्वभिचापलास्ते सिंहानने हरिणबालकवत् स्खलन्ति ॥ ११ ॥ त्वद्भाषितान्यविनयस्मितकुंचिताक्षाः स्वग्राहरक्तमनसः परिभूय बालाः । नैवोद्भवन्ति तमसः स्मरणीयसौख्याः पाताललीनशिखरा इव लोध्रवृक्षाः ॥ १२ ॥ सद्धर्मबीजवपनानघकौशलस्य यल्लोकबान्धव तवापि खिलान्यभूवन् । तन्नाद्भुतं खगकुलेष्विह तामसेषु सूर्यांशवो मधुकरीचरणावदाताः ॥ १३ ॥ त्वच्छासनाधिगममूढदिशां नराणामाशास्महे पुरुषमप्यनुपत्तमेव । उन्मार्गयायिषु हि शीघ्रगतिर्य एव नश्यत्यसौ लघुतरं न मृदुप्रयातः ॥ १४ ॥ तिष्ठन्तु तावदतिसूक्ष्मगभीरगाधाः संसारसंस्थितिभिदः श्रुतवाक्यमुद्राः । पर्याप्तमेकमुपपत्तिसचेतनस्य रागार्चिषः शमयितुं तव रूपमेव ॥ १५ ॥ वैराग्यकाहलमुखा विषयस्पृहान्धा ज्ञातुं स्वमप्यन(नु)धिया हृदयप्रचारम् । नातः परं भव इति व्यसनोपकंठा विश्वासयंत्युपनतांस्त्वयि मूढसंज्ञाः ॥ १६ ॥ सत्त्वोपघातनिरनुग्रहराक्षसानि वक्तृप्रमाणरचितान्यहितानि पीत्वा । अन्धारकं जिन तमस्तमसो विशन्ति येषां न भान्ति तव वाग्द्युतयो मनस्सु ॥ १७ ॥ दग्धेन्धनः पुनरुपैति भवं प्रमथ्य निर्वाणमप्यनवधारितभीरुनिष्ठम् । मुक्तः स्वयं कृतभवश्च परार्थशूरस्त्वच्छासनप्रतिहतेष्विह मोहराज्यम् ॥ १८ ॥ पापं न वाञ्छति जनो न च वेत्ति पापं पुण्योन्मुखश्च न च पुण्यपथः प्रतीतः । निःसंशयं स्फुटहिताहितनिर्णयस्तु त्वं पापवत्सुगत पुण्यमपि व्यधाक्षीः ॥१९॥ सत्कारलाभपरिपंक्तिशठैर्वचोभिर्दुःखद्विषं जनमनुप्रविशन्ति तीर्थ्याः । लोकप्रपंचविपरीतमधीरदुर्गं श्रेयःपथं त्वमविदूरसुखं

१ अनुयत्नमेव.

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

चकर्ष ॥ २० ॥ दैत्यांगनातिलकनिष्ठुरवज्रदीप्तौ शक्रे सुरौघमुकुटार्चितपादपीठे । तिर्यक्षु च स्वकृतकर्मफलेश्वरेषु तद्वाक्य-
पूतमनसां न विकल्पखेदः ॥ २१ ॥ यैरेव हेतुभिरनिश्चयवत्सलानां सत्त्वेष्वनर्थविदुषां करुणापदेशः । तैरेव ते जिन वचः-
स्वपरोद्धतत्त्वा माध्यस्थ्यशुद्धमनसः शिवमाप्नुवन्ति ॥ २२ ॥ एकान्तनिर्गुण भवन्तमुपेत्य सन्तो यत्नार्जितानपि गुणाञ्ज-
हति क्षणेन । क्लीवादरस्त्वयि पुनर्व्यसनोल्बणानि भुंक्ते चिरं गुणफलानि हि तापनष्टः ॥ २३ ॥ कुर्वन्न भारमुपयाति न
चाप्यकुर्वन्नास्यात्मनः शिवमहर्ष्यवलं निधानम् । वेदं तमेवमवसादितवेदमत्त्वाद्भूयो न दुःखगहनेषु वनेषु शेते ॥ २४ ॥
कर्ता न कर्मफलभुन्न च कर्मनाशः कर्त्रन्तरेऽपि च न कर्मफलोदयोऽस्ति । कर्ता च कर्मफलमेव स चाप्यनाद्यस्त्वद्वाक्य-
नीतिरियमप्रगतान्यतीर्थ्यैः ॥ २५ ॥ भीरोः सतस्तव कथं त्वमरेश्वरोऽसौ वीरोऽयमित्यनवधाय चकार नाम । मृत्योर्न
हस्तपथमेत्य बिभेति वीरस्त्वं तस्य गोचरमपि व्यतियाय लीनः ॥ २६ ॥ नादित्यगर्वजमहस्तव किंचिदस्ति नापि क्षपा
शशिमयूखशुचिप्रहासा । रात्रिंदिनान्यथ च पश्यसि तुल्यकालं कालत्रयोत्पथगतोऽप्यनतीतकालः ॥ २७ ॥ चन्द्रांशवः
कमलगर्भविषक्तमुग्धाः सूर्योऽप्यजातकिरणः कुमुदोदरेषु । वीर त्वमेव तु जगत्यसपत्नवीरस्त्रैलोक्यभूतचरिताप्रतिघप्रकाशः
॥ २८ ॥ यश्चांबुदोदरनिरंकुशदीप्तिरर्कस्तारापतिश्च कुमुदद्युतिगौरपादः । ताभ्यां तमो गुपिलमन्यदिव प्रकाश्यं कस्तं
प्रकाशविभवं तव मातुमर्हः ॥ २९ ॥ नार्थान् विवित्ससि न वेत्स्यसि नाप्यवेत्सीर्न ज्ञातवानसि न तेऽच्युत वेद्यमस्ति ।
त्रैलोक्यनित्यविषमं युगपच्च विश्वं पश्यस्यचिन्त्यचरिताय नमोऽस्तु तुभ्यम् ॥ ३० ॥ शब्दादयः क्षणसमुद्भवभंगशीलाः
संसारतीरमपि नास्त्यपरं परं वा । तुभ्यं च तत्तव तयोरपरोक्षगाप्सु त्वय्यद्भुतोऽप्ययमनद्भुत एष भावः ॥ ३१ ॥ अनन्य-

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

मतिरीश्वरोऽपि गुणवाक् समाः शाश्वतीर्यदा न गुणलोकपारमनुमातुमीशस्तव । पृथग्जनलघुस्मृतिर्जिन किमेव वक्ष्याम्यहं मनोरथविनोदचापलमिदं तु नः सिद्धये ॥ ३२ ॥ (पृथिवी)

॥ इति द्वितीया द्वात्रिंशिका ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीया द्वात्रिंशिका ॥

(पृथिवी)

अनन्यपुरुषोत्तमस्य पुरुषोत्तमस्य क्षितावचिन्त्यगुणसात्मनः प्रभवविक्रियावर्त्मनः । प्रसादविजितस्मृतिर्गणयितुं मतिप्रोज्झमं स्तवं किल विवक्षुरस्मि पुरुहूतगीतात्मनः ॥ १ ॥ व्यलीकपथनायकैर्हृतपरिश्रमक्लेशभिर्निरागसि सुखोन्मुखे जगति यातनानिष्ठुरैः । अहो चिरमपाकृताः स्म शठवादिभिर्वादिभिस्त्वदाश्रयकृतादरास्तु वयमद्य वीर स्थिताः ॥ २ ॥ अनादिनिधनः क्वचित्क्वचिदनादिरुच्छेदवान् प्रतिस्वमविशेषजन्मनिधनादिवृत्तः पुनः । भवव्यसनपञ्जरोयमुदितस्त्वया नो यथा तथायमभवो भवश्च जिन गम्यते नान्यथा ॥ ३ ॥ जगत्यनुनयन्त्ययान्युदयविक्रियावन्ति च स्वतंत्रगुणदोषसाम्यविषमाणि भोज्यान्यपि । क्रियाफलविचित्रता च नियता यथा भोगिनां तथा त्वमिदमुक्तवानिह यथा परे शेरते ॥ ४ ॥ अतीत्य नियतव्ययौ स्थितिविनाशमिथ्यापथौ निसर्गशिवमात्थ मार्गमुदयाय यं मध्यमं । स एव कुरुनिष्ठितोऽयमभिधानरूढाशयात्मधाविव महोरगो दशभिरुर्गृहीतोऽद्धतः ॥ ५ ॥ जगद्धितमनोरथाः स्वयमनावृतप्रीतयः कृतार्थनिवृतादराश्च विवृतो-

अदुःखे जने । गुणाश्च परिमृग्यमाणलघवः स्वनीतः परे त्वमेव तु यथार्थवादसु(शु)चिरर्थविन्निर्वृतः ॥ ६ ॥ प्रवृत्त्यपनयक्षतं जगदशान्तजन्मव्यथं विरामलघुलक्षणस्त्वमकरोस्तदन्तःक्षणम् । जनानुमुखचाटवस्तरुणसत्कृतप्रातिभाः प्रवृत्तिपरमार्थमेव परमार्थमाहुः परे ॥ ७ ॥ क्वचिन्नियतिपक्षपातगुरु गम्यते ते वचः स्वभावनियताः प्रजाः समयतंत्रवृत्ताः क्वचित् । स्वयं कृतभुजः क्वचित् परकृतोपभोगाः पुनर्न वा विशदवाददोषमलिनोऽस्यहो विस्मयः ॥ ८ ॥ परस्परविलक्षणाश्च न च नामरूपादयः क्रियापि च न तानतीत्य न च ते क्रियैकान्ततः । निरोधगतयस्त एव न च विक्रियानिश्चया निमीलितविलोचनं जगदिदं त्वयोन्मीलितम् ॥ ९ ॥ न कश्चिदपि जायते न च परत्वमापद्यते प्रतिक्षणनिरोधजन्मनियताश्च सर्वाः प्रजाः । य एव च समुद्भवः सविलयः प्रतिस्वं च तौ तदा परमिदं मनःस्वनलसैर्निखातं वचः ॥ १० ॥ पृथङ् न भवहेतुरस्ति न च भोक्तुरन्यो भवः प्रसूतिरपि जायमानमति(पि)नास्ति नान्या न च । स्थितिर्गमनमुन्नतिर्व्यसनमिष्टयो बुद्ध्यस्तथेत्यनवबद्धपूर्वमपरैः प्रबद्धं त्वया ॥ ११ ॥ स्वभावनियतस्त्वया जिन न कश्चिदात्मोदितस्त्वमेव च परंललाम परमार्थतत्त्वार्थिनाम् । असंभवमनाशमेकममितक्षयस्थानिनं यथैनमवदत्तथैव परमात्मताऽस्यात्मनः ॥ १२ ॥ पृथग् न चयनादयो न च परस्परैकात्मका(ता) न बुद्धिरपि तामतीत्य न च तद्गता बुद्धयः । अतीत्य न च चेतनास्ति सुखदुःखमोहोदया न युक्तमिव नाम ते जिन विगाढधीरं वचः ॥ १३ ॥ क्षमैव पुरुषं रुषंश्च न विजातिरन्युन्नतिर्न नाम मतिमार्दवं न निकृतिर्न नामार्जवम् । श्रुतं वितथमेव गुप्तिरथवा तपः किल्बिषम् विमुक्तिमपि बंधमाह नच तत्तथा नान्यथा ॥ १४ ॥ न कश्चन करोति नापि परिभुज्यते केनचिन्न वेद्यमपि किंचिदस्ति न च न क्रियाभूतयः । भवन्न च भवान्तरं व्रजति कश्चिदन्येति वा गतिं

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

न च विना भवोऽस्त्यभव निश्चितं ते वचः ॥ १५ ॥ वियोजयति चासुभिर्न च विधेर्न (वधेन) संयुज्यते शिवं च न परोप-
मर्दपुरुषस्मृतेर्विद्यते । वधाय नयमन्युपैति च परान्न निघ्नन्नपि त्वयायमतिदुर्गमः प्रथमहेतुरुद्योतितः ॥ १६ ॥ अपुण्यप-
थभीरवो वचनसत्य सत्यादराः पतन्त्यशिवमेव सत्यवचनार्थमूढा जनाः । परप्रियहितैषिणश्च बहुयातनाः पाणयः सम-
न्तशिवसौष्ठवं तव न ये वचः संनताः ॥ १७ ॥ य एव रतिहेतवः समफलास्त एवार्थतो न च प्रशमहेतुरेव मतिविभ्रमो-
त्पादकः । य एव च समुद्भवः सविलयः प्रतिस्वं च तौ तवामृतमिदं वचः प्रतिहतैर्गदः पीयते ॥ १८ ॥ ममाहमिति चैष
यावदभिमानदाहज्वरः कृतान्तमुखमेव तावदिति न प्रशान्त्युन्नयः । यशःसुखपिपासितैरयमसावनर्थोत्तरैः[1] परैरपशदः
कुतोऽपि कथमप्यपाकृष्यते ॥ १९ ॥ न दुःखसुखकल्पनामलिनमानसः सिध्यति न चागमसदादरो न च पदार्थभक्तीश्वरः
न शून्यघटितस्मृतिर्न शयनोदरस्थो न वा यथात्थ न ततः परं हितपरीक्षकैर्मन्यते ॥ २० ॥ त्वमेव परमास्तिकः परमशू-
न्यवादी भवान् त्वमुज्ज्वलविनिर्णयोऽप्यवचनीयवादः पुनः । परस्परविरुद्धतत्त्वसमयश्च सुश्लिष्टवाक् त्वमेव भगवन्नकंप्यसु
(मु)नयो यथा कस्तथा ॥ २१ ॥ न किंचिदुपलक्ष्यते गगनकाष्ठयोरन्तरं न चापि न पृथक् तयोस्तदुपलक्षितं लक्षणम् । न
चास्ति नियमो दिशां न च हितोचितैषा स्थितिस्त्वदीयमिव शासनं सुनयनिष्प्रकंपाः स्थिताः ॥ २२ ॥ व्ययोऽपि पुनरुद्भवे
भवति कर्मणां कारणं व्ययोऽपि च परंललाम भवनिर्जराबोधने । करोति मलमर्जयन्नपि च निष्कृतिं कर्मणां न वा क्व तव
तीर्णसंगनिकषे परीक्षा क्षमा ॥ २३ ॥ न कर्म फलगौरवाद्व्रजति नाप्यकर्मा क्वचिन्न चापि मरणादपेत्य न च सर्वथैवामृतः ।

१ रयमवासनार्थान्तरैः

न चेन्द्रियगणं विहाय न तनुं न चैवान्यथा मतं तव निरञ्जनं विशति भव्यधीरंजनम् ॥ २४ ॥ चराचरविशेषितं जगद
नेकदुःखान्तिकमनादिभवहेतुगूढदृढशृंखलाबन्धनम् । भवाहृतमिदं जिनेन्द्र सविपर्ययं यत्त्वया ह्य (जि)नेन भवशासनं तव
सृता बुधाः शासनम् ॥२५॥ क्रिया भवति कस्यचिन्न च विनिष्पतत्याश्रयात् स्वयं च गतिमान् व्रजत्यथ च हेतुमाकांक्षते ।
गुणोऽपि गुणवच्छ्रितो न च तदन्तरं विद्यते त्वयैष भजनोर्जितः सुगद सिंहनादः कृतः ॥ २६ ॥ न जातु नरकं नरो
व्रजति सागसोऽप्यन्तसो(शो) न चापि नरकादपायमन(त)वेत्य संवेद्यते। कदाचिदिह वैरमाप्य नरकोपगं मुच्यते न चापि तव
वीर वाक्यमतिपेशलं दोषलम् ॥ २७ ॥ शयानमतिजागरूकमतिशायिनं जागरं ससंज्ञमपि वीतसंज्ञमथ मोमुहं संज्ञिनम् ।
विकत्थनमभाषिणं वचनमूकमाभाषिणं दुरुक्तमिव मन्यते न तव यो मतं मन्यते ॥ २८ ॥ न मोहमतिवृत्य वंध उदित-
स्त्वया कर्मणां न चैकमपि बन्धनं प्रकृतिबन्धभावो महान् । अनादिभवहेतुरेष न च बध्यते नासकृत् त्वयातिकुटिला
गतिः कुशल कर्मणां दर्शिता ॥ २९ ॥ इहैव परिपाकमेति विहितं परे वा भ(वे)वो भवोऽपि न भवेऽस्ति नैव न भवत्यसौ
प्रागपि । क्वचिच्च कृतमन्यथा फलति सर्वथैवान्यथा अवन्ध्यमिह चोदितं सुकृतमष्टसंख्यं त्वया ॥ ३० ॥ कृपाकृश इवो-
क्तवान् यदसि वीर घोरं तपो भवार्तिपरिविक्लवैस्तदतिशान्तये सेव्यसे । असारभवबुद्ध्यस्तु भवरोगशान्तौ परे निदान-
मिव दृष्टिदोषमवधीरितास्त्वत्सुतैः ॥ ३१ ॥ अविदितगुण स्तोतुं कः स्यात् प्रमेयगुणानपि त्रिभुवनगुरुः किं त्वेवाहं तव
स्तवचापलः । ननु (नु) गणयितुं चान्यापातं नयस्व हितैषिणं त्वयि समुदितानन्दं चेतो मयेत्यनुवर्तितुम् ॥३२॥ (हरिणी)

॥ इति तृतीया द्वात्रिंशिका ॥ ३ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथ चतुर्थी द्वात्रिंशिका ॥

(वैतालीय)

परिचिन्त्य जगत्त्वच्छ्रिया[1] न विरोधस्तिमितेन चेतसा । परुषं प्रतिभाति मे वचस्त्वद्विते वीर यतोऽयमुद्यमः ॥ १ ॥
यदिवा कुशलोच्चलं मनो यदि वा दुःखनिपातकातरम् । न भवन्तमतीत्य रंस्यते गुणभक्तो हि न वंच्यते जनः ॥ २ ॥
कुलिशेन सहस्रलोचनः सविता चांशुसहस्रलोचनः । न विदारयितुं यदीश्वरो जगतस्तद्भवता हतं तमः ॥ ३ ॥ निरवग्रह-
मुक्तमानसो विषयाशाकलुषस्मृतिर्जनः । त्वयि किं परितोषमेष्यति द्विरदः स्तंभ इवाचिरग्रहः ॥ ४ ॥ हितयुक्तमनो-
रथोऽपि संस्त्वयि न प्रीतिमुपैति यत्पुमान् । अतिभूमिविदारका(दा)रुणं तदिदं मानकलेर्विजृंभितम् ॥५॥ भवमूलहरामश-
क्नुवंस्तव विद्यामधिगन्तुमञ्जसा । भवतेऽयमसूयते जनो भिषजे मूर्ख इवेश्वरातुरः ॥ ६ ॥ न सदःसु वदन्नशिक्षितो लभते
वक्तृविशेषगौरवम् । अनुपास्य गुरुं त्वया पुनर्जगदाचार्यकमेव निर्जितम् ॥ ७ ॥ वितथं कृपणः सु(स्व)गौरवाद्वदति स्वं
च न तेऽस्ति किंचन । वितथानि सहस्रशश्च ते जगतश्चाप्रतिमोऽसि नायकः ॥ ८ ॥ भयमेव यदा न बुध्यते स कथं नाम
भयाद्विमोक्ष्यते । अभये भयशंकिनः परे यदयं त्वद्गुणभूतिमत्सरः ॥ ९ ॥ बलसाध्यमलं न दुर्बलः प्रतिषेद्धुं विनियोक्तुमेव
वा । नियतेयमृषेर्व्यवस्थितिस्तव लोकस्य च नात्मवैरिणः ॥ १० ॥ यदि येन सुखेन रज्यते कुरुते रक्तमनाश्च यत्स्वयम् ।
प्रविचिन्त्य जनस्तदाचरेत्प्रतिघातेन रमेत कस्त्वयि ॥ ११ ॥ अविकल्पमनःस्विदं वचस्तव यैरेव मनःसु संभृतम् । सम-

---

१ तव श्रिया.

तीतविकल्पगोचराः सुखिनो नाथतयैव ते जनाः ॥ १२ ॥ परिवृद्धिमुपैति यद्यथा नियतोऽस्यापचयस्ततोऽन्यथा । तमसा परिचीयते भवस्त्वदनाथेषु कथं न वर्त्स्यति ॥ १३ ॥ यदि नाम जिगीषयापि ते निपतेयुर्वचनेषु वादिनः । चिरसंगतमन्यसंशयं क्षिणुयुर्मानमनर्थसंचयम् ॥ १४ ॥ उदधाविव सर्वसिन्धवः समुदीर्णास्त्वयि सर्वदृष्टयः । न च तासु भवानुदीक्ष्यते प्रविभक्तासु सरित्स्विवोदधिः ॥ १५ ॥ वचनैर्विवदन्ति वादिनो भवता नोभयथापि तैर्भवान् । महता विपरीतदर्शनो वितथग्राहहतो विरुध्यते ॥ १६ ॥ स्वयमेव मनुष्यवृत्तयः कथमन्यान् गमयेयुरुन्नतिम् । अनुकूलहतस्तु बालिशः स्खलति त्वय्यसमानचक्षुषि ॥ १७ ॥ अविकल्पसुखं सुखेष्विति ब्रुवते केवलमल्पमेधसः । त्वयि तत्तु यथार्थदर्शनात्सकलं वीर यथार्थदर्शनम् ॥ १८ ॥ न महत्यणुता न चाप्यणौ विभुता संभवतीह वादिनाम् । भव तस्तु तथा च तन्न च प्रतिबोधावहितैर्विनिश्चितम् ॥ १९ ॥ सुखदुःखविवेकसाधनं विहितं तीर्थमिदं जिन त्वया । न च सोऽस्त्यपयाति यस्तयोरथवास्य प्रतिषिद्धशासनम् ॥ २० ॥ तमसश्च न केवलस्य च प्रतिसंसर्गमुशन्ति सूरयः । त्वयि सर्वकषायदोषले जिन कैवल्यमचिन्त्यमुद्गतम् ॥ २१ ॥ पुरुषस्य न केवलोदयः पशवश्चाप्यनिवृत्तकेवलाः । न च सत्यपि केवले प्रभुस्तव चिन्त्येयमचिन्त्यवद्गतिः ॥ २२ ॥ वपुषो न बहिर्मनःक्रिया मनसो नापि बहिर्वपुःक्रिया । न च तेन पृथग्न चैकधा द्विषतां तेऽयमदृष्टिगोचरः ॥ २३ ॥ न च दुःखमिदं स्वयं कृतं न परैर्नोभयजं न चाकृतम् । नियतं च न चाक्षरात्मकं विदुषामित्युपपादितं त्वया ॥ २४ ॥ न परोऽस्ति न चापरस्त्वयि प्रतिबुद्धप्रतिभस्य कश्चन । न च तावविभज्य पश्यति ॥ ६ ॥

३-३-८० विवादे वा वद आत्मने.

प्रतिसंख्यानपदातिपूरुषः ॥ २५ ॥ गतिमानथ चाक्रियः पुमान् कुरुते कर्म फलैर्न युज्यते । फलभुक्च न चार्जनक्षमो
विदितो यैर्विदितोऽसि तैर्मुने ॥ २६ ॥ स्वत एव भवः प्रवर्तते स्वत एव प्रविलीयतेऽपि च । स्वत एव च मुच्यते
भवादिति पश्यंस्त्वमिवाभवो भवेत् ॥ २७ ॥ असमीक्षितवाङ्महात्मसु प्रचयं नैति पुमान् महात्मसु । असमीक्ष्य च नाम
भाषसे परमश्चासि गुरुर्महात्मनाम् ॥ २८ ॥ भवबीजमनन्तमुज्झितं विमलज्ञानमनन्तमर्जितम् । न च हीनकलोऽसि
नाधिकः समतां चाप्यनिवृत्य वर्तसे ॥ २९ ॥ सति चक्षुषि तत्प्रयोजनं न करोतीत्यभिशिष्यते पुमान् । भवतस्त्वलमेष
संस्तवो विदुषामन्यपथान्निवृत्तये ॥ ३० ॥ जननं च यथा महद्भयं तदभावश्च यथोत्तमोऽभयम् । विमृशन्ति विनीतच-
क्षुषो यदि पश्यन्त्यनुपास्य ते वचः ॥ ३१ ॥ स्तवमहमभिधातुमीश्वरः क इव यथा तव वक्तुमीश्वरः । त्वयि तु भवसहस्र-
दुर्लभे परिचय एव यथा तथास्तु नः ॥ ३२ ॥ (उपजाति)

॥ इति चतुर्थी द्वात्रिंशिका ॥ ४ ॥

॥ अथ पंचमी द्वात्रिंशिका ॥

(उपजाति)

आराध्यसे त्वं न च नाम वीरः स्तवैः सतां चैष हितान्युपायः । त्वन्नामसंकीर्तनपूतयत्नः सन्निर्गतं मार्गमनुप्रपत्स्ये ॥ १ ॥
जाने यथास्मद्विधविप्रलापः क्षेपः स्तवो वेति विचारणीयम् । भक्त्या स्वतंत्रस्तु तथापि विद्वन् क्षमावकाशानुपपादयिष्ये

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ २ ॥ गंभीरमंभोनिधिनाचलैः स्थितं शरद्दिवानिर्मलमिष्टमिन्दुना । भुवा विशालं द्युतिमद्विवस्वता बलप्रकर्षः पवनेन
वर्ण्यते ॥ ३ ॥ गुणोपमानं न तवात्र किंचिदमेयमाहात्म्यसमंजसं यत् । समेन हि स्यादुपमाभिधानं न्यूनोऽपि तेनास्ति
कुतः समानः ॥ ४ ॥ अमोहयत्तां वसुधावधूं यन्मानानुरोधेन पितुश्चकर्ष । ज्ञानत्रयोन्मीलितसत्पथोऽपि तत्कारणं कोऽच्युत
मन्तुमीशः ॥ ५ ॥ अनेकजन्मान्तरभग्नमानः स्मरो यशोदाप्रिय यत्पुरस्ते । चचार निर्ह्रीकशरस्तमर्थं त्वमेव विद्यासु
नयज्ञ कोऽन्यः ॥ ६ ॥ अबुद्धखेदोपनतैरनेकैरसाध्यरागा विषमोपचारैः । नरेश्वरैरात्महितानुरक्तैश्चूडामणिव्यापृतपाद-
रेणुः ॥ ७ ॥ स्वयंप्रभूतैर्निधिभिर्निवृत्तैः प्रत्येकमंभोनिचयप्रसूतैः । आशासनं सर्वजनोपभोग्यैर्धनेश्वरः प्रीतिकरः प्रजा-
नाम् ॥ ८ ॥ दिक्पालभुक्त्या वसुधां नियच्छन् प्रबोधितो नाम सुरैः समायः । लक्ष्म्या निसर्गोचितसंगतायाः सितातपत्रप्र-
णयं व्यनौत्सीत् ॥ ९ ॥ अपूर्वशोकोपनतक्लमानि नेत्रोदकक्लिन्नविशेषकाणि । विविक्तशोभान्यवलाननानि विलापदाक्षिण्य-
परायणानि ॥ १० ॥ मुग्धोन्मुखाक्षाण्युपदिष्टवाक्यसंदिग्धजल्पानि पुरःसराणि । बालानि मार्गाचरणक्रियाणि प्रलंबवस्त्रां-
तविकर्षणानि ॥ ११ ॥ अकृत्रिमस्नेहमयप्रदीर्घदीनेक्षणाः साश्रुमुखाश्च पौराः । संसारसात्म्यज्ञजनैकबन्धो न भावशुद्धं
जगृहुर्मनस्ते ॥ १२ ॥ सुरासुरैर्विस्मृतदीर्घवैरैः परस्परप्रीतिविषक्तनेत्रैः । त्वद्यानधूः सव्यवहैर्बभासे संदिग्धसूर्यप्रभमन्तरि-
क्षम् ॥ १३ ॥ संकीर्णदैत्यामरपौरवर्गमत्यद्भुतं तन्महिमानमीक्ष्य । भवाभवाभ्युत्थितचेतसस्ते यद्विस्मयो नाम स विस्म-
योऽयम् ॥ १४ ॥ प्रतीच्छतस्ते सुरपस्य (सुर पश्य) केशान् क्षीरार्णवोपायनलब्धबुद्धेः । प्रसादसायामतरं तदाभूदक्ष्णां यथार्था-
निमिषां सहस्रम् ॥ १५ ॥ अज्ञातचर्यामनुवर्तमानो यद्दुर्जनाधृष्यवपुस्त्वमासीः । नानाश(स)नोच्चावचलक्षणांकमूर्तेस्तदत्यद्भुत-

॥ ७ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

मीहितं मे ॥ १६ ॥ शिवाशिवव्याहृतनिष्ठुरायां रक्षःपिशाचोपवनान्तभूमौ । समाधिगुप्तः समजागरूकः कायं समुत्सृज्य विनायकेभ्यः ॥ १७ ॥ वन्ध्याभिमानं कृतवानसि ह्रीसंसर्गपात्रं जिन संगमं यत् । प्रीतित्रिनेत्रार्चितनृत्तपुष्पैस्तेनासि लोकत्रयवीर वीरः ॥ १८ ॥ आनन्दनृत्तप्रचलाचला भूः प्रत्युद्धतोद्वेलजलः समुद्रः । सौम्योऽनिलः स्पर्शसुखेऽभिजातः शुभाभिधाना मृगपक्षिणश्च ॥ १९ ॥ सर्वावतारः सुरदैत्यनागगरुत्मतां प्रोषितमत्सराणाम् । बभूवुरन्यानि च तेऽद्भुतानि त्रैलोक्यविघ्नेश्वरमोहशान्तौ ॥ २० ॥ उत्साहशौण्डीर्यविधानगुर्वी मूढा जगद्व्युष्टिकरी प्रतिज्ञा । अनन्तमेकं युगपत्त्रिकालं शब्दादिभिर्निप्रतिघातवृत्तिः ॥ २१ ॥ दुरापमाप्तं यदचिन्त्यभूतिज्ञानं त्वया जन्मजरान्तकर्तृ । तेनासि लोकानभिभूय सर्वान् सर्वज्ञ लोकोत्तमतामुपेतः ॥ २२ ॥ अन्ये जगत्संकथिका विदग्धा सर्वज्ञवादान् प्रवदन्ति तीर्थ्याः । यथार्थनामा तु तवैव वीर सर्वज्ञता सत्यमिदं न रागः ॥२३॥ रविः पयोदोदररुद्धरश्मिः प्रबुद्धहासैरनुमीयते ज्ञैः । भवानुदारातिशयप्रवादः प्रणेतृवीर्योच्छिखरः प्रयत्नैः ॥ २४ ॥ नाथ त्वया देशितसत्पथस्थाः स्त्रीचेतसोऽप्याशु जयन्ति मोहम् । नैवान्यथा शीघ्रगतिर्यथा गां प्राचीं यियासुर्विपरीतयायी ॥ २५ ॥ अपेतगुह्यावचनीयशाठ्यं सत्त्वानुकंपासकलप्रतिज्ञम् । शमाभिजातार्थमनर्थघाति सच्छासनं ते त्वमिवाप्रधृष्यम् ॥ २६ ॥ यथापरे लोकमुखप्रियाणि शास्त्राणि कृत्वा लघुतामुपेताः । शिष्यैरनुज्ञामलिनोपचारैर्वक्तृत्वदोषास्त्वयि ते न सन्ति ॥ २७ ॥ यथा भवांस्तेऽपि किलापवर्गमार्गं पुरस्कृत्य तथा प्रयाताः । स्वैरेव तु व्याकुलविप्रलापैरस्वादुनिष्ठैर्गमिता लघुत्वम् ॥ २८ ॥ रागात्मनां कोपपराजितानां मानोन्नतिस्वीकृतमानसानाम् । तमोजलानां स्मृतिशोभितां(नां) च प्रत्येकभङ्गान्वित यानवोचः ॥२९॥ वाय्वंबुशेवालकणाशिनोऽन्ये धर्मार्थमुग्राणि तपांसि

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

तस्याः । त्वया पुनः क्लेशचमूविनाशजन्कोऽपि धर्मो विजिताश दग्धः ॥ ३० ॥ नानाशास्त्रप्रगममहतीं रूपिणीं तां निय-
च्छन् शक्रस्तावत्तव गुणकथाव्यापृतः खेदमेति । कोऽन्यो योग्यस्तव गुणनिधिर्वक्तुमुक्त्वा नयेन त्यक्ता लज्जा स्वहितगण-
नानिर्विशंकं मयैवम् ॥ ३१ ॥ (मन्दाक्रान्ता) इति निरुपमयोगसिद्धसेनः प्रवलतमोरिपुनिर्जयेषु वीरः । दिशतु सुरपुरुष्टु-
तस्तुतो नः सततविशिष्टशिवाधिकारि धाम ॥ ३२ ॥ (पुष्पिताग्रा)

॥ इति पंचमी स्तुतिद्वात्रिंशिका ॥ ५ ॥

॥ अथ षष्ठी द्वात्रिंशिका ॥ ६ ॥

यदशिक्षितपंक्तितो जनो विदुषामिच्छति वक्तुमग्रतः । न च तत्क्षणमेव शीर्यते जगतः किं प्रभवन्ति देवताः ॥१॥ (वैता-
लीय) पुरातनैर्या नियता व्यवस्थितिस्तत्रैव सा किं परिचिन्त्य सेत्स्यति । तथेति वक्तुं मृतरूढगौरवादहन्न जातः प्रथयन्तु
विद्विषः ॥ २ ॥ न खल्विदं सर्वमचिन्त्यदारुणं विभाव्यते निम्नजलस्थलांतरम् । अचिन्त्यमेतत्त्वभिगृह्य चिन्तयेल्लघुः परं
नापरमन्यदा क्रिया ॥ ३ ॥ बहुप्रकाराः स्थितयः परस्परं विरोधरूद्धाः कथमाशु निश्चयः । विशेषसिद्धानि यमेव नेति वा
पुरातनप्रेमजलस्य युज्यते ॥ ४ ॥ जनोऽयमन्यस्य मृतः पुरातनः पुरातनैरेव समो भविष्यति । पुरातनेष्वित्यनवस्थितेषु
कः पुरातनोक्तान्यपरीक्ष्य रोचयेत् ॥ ५ ॥ विनिश्चयं नैति यथा यथालसस्तथा तथा निश्चितवत्प्रसीदति । अवन्ध्यवाक्ये

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

गुरवोऽहमल्पधीरिति व्यवस्यन् स्ववधाय धावति ॥ ६ ॥ मनुष्यवृत्तानि मनुष्यलक्षणैर्मनुष्यहेतोर्नियतानि तैः स्वयम् ।
अलब्धपाराण्यलसेषु कर्णवानगाधपाराणि कथं गृहीष्यति ॥ ७ ॥ यदेव किंचिद्विषमप्रकल्पितं पुरातनैरुक्तमिति प्रशस्यते ।
विनिश्चिताप्यद्य मनुष्यवाक्कृतिर्न पाठ्यते यत्स्मृतिमोह एव सः ॥ ८ ॥ न विस्मयस्तावदयं यदल्पतामवेत्य भूयो विदितं
प्रशंसति । परोक्षमेतत्त्वधिरुह्य साहसं प्रशंसतः पश्यत किं नु भेषजम् ॥ ९ ॥ परीक्षितुं जातु गुणौघ शक्यते विशिष्य ते
तर्कपथोद्धतो जनः । यदेव यस्याभिमतं तदेव तद्विवाय मूढैरिति मोहितं जगत् ॥ १० ॥ परस्परान्वर्थितया तु साधुभिः
कृतानि शास्त्राण्यविरोधदर्शिभिः । विरोधशीलस्त्वबहुश्रुतो जनो न पश्यतीत्येतदपि प्रशस्यते ॥ ११ ॥ यदग्निसाध्यं न
तदंभसा भवेत् प्रयोगयोग्येषु किमेव चेतसा । समेष्वरागोऽस्य विशेषतो नु किं विमृश्यतां वादिषु साधुशीलता ॥ १२ ॥
यथैव दृष्टं तपसा तथा कृतं न युक्तिवादोऽयमृषेरिदं वचः । सुबुद्धमेवेति विशेषतो नु किं प्रशंसति क्षेपकथा किलेतरा
॥ १३ ॥ कथं नु लोके न समानचक्षुषो यथा न पश्यन्ति वदन्ति तत्तथा । अहो न लोकस्य न चात्मनः क्षमां पुरातन-
र्मानहतैरुपेक्षितम् ॥ १४ ॥ वृथा नृपैर्भर्तृमदः समुह्यते धिगस्तु धर्मं कलिरेव दीप्यते । यदेतदेवं कृपणं जगच्छठैरितस्त-
तोऽनर्थमुखैर्विलुप्यते ॥ १५ ॥ यदा न शक्नोति विगृह्य भाषितुं परं च विद्वत्कृतशोभमीक्षितुम् । अथाप्तसंपादितगौरवो
जनः परीक्षकक्षेपमुखो निवर्तते ॥ १६ ॥ त्वमेव लोकेऽद्य मनुष्य पंडितः खलोऽयमन्यो गुरुवत्सलो जनः । स्मृतिं लभ-
स्वारम नेति शोभसे दृढश्रुतैरुच्छ्वसितुं न लभ्यते ॥ १७ ॥ परेऽद्य जातस्य किलाद्य युक्तिमत् पुरातनानां किल दोषव-
द्वचः । किमेव जाल्मः कृत इत्युपेक्षितुं प्रपंचनायास्य जनस्य सेत्स्यति ॥ १८ ॥ त्रयः पृथिव्यामविपन्नचेतसो न संति

P. P. Ac. Gun... ...riji M.S. Jin Gun ...dhak Trust

सिद्धसेन० कृता ॥ ९ ॥ षष्ठी द्वा०

वाक्यार्थपरीक्षणक्षमाः । यदा पुनः स्युर्बृहदेतदुच्यते न मामतीत्य त्रितयं भविष्यति ॥ १९ ॥ पुरातनैर्यानि वितर्कगर्वितैः
कृतानि सर्वज्ञयशःपिपासुभिः । घृणा न चेत्स्यान्मयि न व्यपत्रपा तथाहमद्यैव न चेद्विगस्तु माम् ॥ २० ॥ कृतं च यत्किं-
चिदपि प्रतर्कतः स्थितं च तेषामिव तं न(भ) संशयः । कृतेषु सत्स्वेव हि लोकवत्सलैः कृतानि शास्त्राणि गतानि चोन्नतिम्
॥ २१ ॥ जघन्यमध्योत्तमबुद्धयो जना महत्त्वमानाभिनिविष्टचेतसः । वृथैव तावद्विवदेयुरुज्झिता दिशन्तु लब्धा यदि
कोऽत्र विस्मयः ॥ २२ ॥ अवश्यमेषां कतमोऽपि सर्वविज्जगद्धितैकान्तविशालशासनः । स एष मृग्यः स्मृतिसूक्ष्मचक्षुषा
तमेत्य शेषैः किमनर्थपण्डितैः ॥२३॥ यथा ममाप्तस्य विनिश्चितं वचस्तथा परेषामपि तत्र का कथा । परीक्ष्यमेषां त्वनिविष्टचे-
तसा परीक्ष्यमित्यर्थरुचिर्न वंच्यते ॥ २४ ॥ मयेदमभ्यूहितमित्यदोषलं न शास्तुरेतन्मतमित्यपोह्यते । तथापि तच्छिष्यतयैव
रम्यते कृतज्ञतैषा जलताल्पसत्त्वता ॥ २५ ॥ इदं परेषामुपपत्तिदुर्बलं कथंचिदेतन्मम युक्तमीक्षितुम् । अथात्मरंध्राणि च
सन्निगूहते हिनस्ति चान्यान् कथमेतदक्षमम् ॥ २६ ॥ दुरुक्तमस्यैतदहं किमातुरो ममैष कः किं कुशलोज्झिता वयम् ।
गुणोत्तरो योऽत्र स नोऽनुशासिता मनोरथोऽप्येष कुतोऽल्पचेतसाम् ॥ २७ ॥ न गौरवाक्रान्तमतिर्विगाहते किमत्र युक्तं
किमयुक्तमर्थतः । गुणाववोधप्रभवं हि गौरवं कुलांगनावृत्तमतोऽन्यथा भवेत् ॥ २८ ॥ न गम्यते किं प्रकृतं किमुत्तरं किमु-
क्तमेवं किमतोऽन्यथा भवेत् । सदस्सु चोच्चैरभिनीय कथ्यते किमस्ति तेषामजितं महात्मनाम्॥२९॥समानधर्मोपहितं विशे-
षतो विशेषतश्चेति कथा निवर्तते । अतोऽन्यथा न प्रतरंति वादिनस्तथा च सर्वं व्यभिचारवद्वचः॥३०॥(वंशस्थं) यथाधर्मं ॥ ९ ॥
यस्तु साध्यं विभज्य गमयेद्वादी तस्य कुतोऽवसादः । यदेव साध्येनोच्यते विद्यमानं तदेवान्यत्र विजयं संदधाति ॥ ३१ ॥

P. P. Ac. Gun... M.S. Jin Gun... Trust

मया तावद्विधिनानेन शास्ता जिनः स्वयं निश्चितो वर्धमानः। यः संधास्यत्याप्तवत्प्रातिज्ञानि स नो जाड्यं मंस्यते पाटवं चेति ॥ ३२ ॥

॥ इति षष्ठी द्वात्रिंशिका ॥ ६ ॥

॥ अथ सप्तमी द्वात्रिंशिका ॥

(वसन्ततिलका)

धर्मार्थकीर्त्यधिकृतान्यपि शासनानि न ह्वानमात्रनियमात् प्रतिज्ञान्ति लक्ष्म्या। संपादयेन्नृपसज्ञासु विगृह्य तानि येनाध्वना तमभिधातुमविघ्नमस्तु ॥ १ ॥ साध्यादृते न विजयः सुलज्जः सदःसु पार्श्वस्थितेषु हि जयश्च पराजयश्च। तस्मादविक्लवमनुल्वणसाधुकारं सामप्रवीणगणनासमयेषु योज्यम् ॥ २ ॥ प्राक् तावदीश्वरमनः सदसश्च चक्षुर्मन्तव्यमात्मनि परत्र च किंप्रकारम्। यद्यात्मनो हि परिहासजयोत्तरं स्यादुक्तोपचारचतुरः प्रतिज्ञोऽन्यथा तु ॥ ३ ॥ सौम्य प्रज्ञुर्यदि विपक्षमुखाः सदस्यास्तत्साधुरेव गमयेत् परिभूय शेषान्। तस्मिन् सुजनचरितेऽप्युचितः प्रसादः सत्कृत्य विग्रहवचस्तिमितं निहन्यात् ॥ ४ ॥ आज्ञाप्य जावमधुरार्पितया कृताखां दृष्ट्यावसाद्य च निवर्तितया विनेयान्। ब्रूयात्प्रतीतसुखशब्दमुपस्थितार्थं नोच्चैर्न मन्दमभिभूय मनः परस्य ॥ ५ ॥ वादास्पदं प्रतिवचश्च यथोपनीतमारोप्य यः स्मृतिपथः प्रतिसंविधत्ते। वैलक्ष्यविस्मृतमदा द्विषतः स सूक्तैः प्रत्यानयन् परिजनीकुरुते सदस्यान् ॥ ६ ॥ पूर्वं स्वपक्षरचना रजसः परस्य वक्तव्य-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

मार्गमनियम्य विजृम्भते यः । आपीड्यमानसमयः कृतपौरुषोऽपि नोच्चैःशिरः स वदति प्रतिभानवत्सु ॥ ७ ॥ नावैमि किं
वदसि कस्य कृतान्त एष सिद्धान्तयुक्तमभिधत्स्व कुहेतदुक्तम् । ग्रन्थोऽयमर्थमवधारय नैष पन्थाः क्षेपोऽयमित्यविशदा-
गमतुंरुबन्धः ॥ ८ ॥ किंचित् कथंचिदिति साध्यनिगूढवाचः सिद्धान्तदुर्गमवतार्य विनोदनीयाः । धीरस्मितैः प्रतिकथागु-
णदर्शनैश्च छद्मानवस्थितकथा हि पिबन्ति तेजः ॥ ९ ॥ दुर्नीतमुन्नयति सूक्ष्मपक्षपातैर्निस्तर्जयञ्छठविदग्धमलं करोति ।
भग्नाभिसन्धिरपि यानि कथान्तराणि प्रश्नच्छलप्रहरणोऽयमवन्ध्यविघ्नः ॥ १० ॥ उक्तं यथाक्षरपदं प्रतियोजयन्ति प्रत्युद्-
हन्त्यपि जनाचरणैर्वचोभिः । सद्भावरिक्तमनसश्च सुविस्मितस्तां वाक्यप्रयोजनजल्पानभिसंदधीत ॥ ११ ॥ मूर्खव्रजेष्वनुम-
तिप्रतिभाविकारान् विद्वत्सदस्सु निरपेक्ष्य हताभिमानाः । उक्त्वा चिरं मदसमुच्छ्रयगर्वितानि नाम्नापि तस्य भयकुंचितमु-
च्छ्वसन्ति ॥ १२ ॥ लोकप्रसिद्धमतयः श्रुतगूढवादैः साध्याः श्रुतैकरुचयस्त्वपि(यि) लोकचित्रैः । सामान्यदुर्बलविनिश्चितसकं-
थाभिर्मानप्रवासनमुदारमतेर्विधेयम् ॥ १३ ॥ आस्फालयन् दुरितसूचनधीरहस्तैर्वाक्यान्तरेषु विकिरन् पुरुषः स्फुलिंगैः ।
स्वच्छभ्रुवा कृतकरूपितविस्मयेन भिन्नस्मितैरविनयोत्तर एव कार्यः ॥ १४ ॥ भूयिष्ठमुन्नदति यस्य कृतान्तदोषान्यं वा जिगी-
षति तमुत्सहतेऽपि वा यः । ये चाप्यनेन मुकुलप्रतिभाः कदाचित्तेष्वस्य वाक्यमवतीर्य विनोदनीयम् ॥ १५ ॥ कृत्येषु
नादरविषक्तविलोचनः स्यात्तत्संकथाप्रणिहितोपहतास्तु साध्याः । युक्तोपनीतपरिहासमुखांश्च कुर्वन् पक्षद्विषा परुषयेत्स-
दसि प्रधानम् ॥ १६ ॥ उद्भूतवाग्मियशसा जनसंप्रियेण पूर्वं विसृष्टवचनप्रतिभागुणेन । वाच्यं सह प्रतिहतोऽपि हि तेन ॥ १० ॥
भाति जित्वा पुनस्तमतिकीर्तिफलानि भुंक्ते ॥ १७ ॥ वीरोत्तरं परमशक्यमवेत्य कार्यं क्षेपं प्रमोहविकथासु परः प्रयत्नः ।

P. P. Ac. Gun… M.S. Jin Gun… Trust

अन्यो हि धीरितकथाविधुरस्य शब्दः संदिग्धतुल्यगुणदोषपथस्य चान्यः ॥ १८ ॥ शिष्येषु वाक्यखनयः प्रतिबोधनीयाः
सिद्धिस्तथा हि नियता नयवाददोषः । अभ्युन्नतस्य हि कथाविषमाहिरोहि तेजः सकृत्प्रतिहतं च न चास्ति भूयः ॥ १९ ॥
सिद्ध्यन्तरं न महतः परिभूय वादान् स्यादा(द)र्जितस्तु विजयोऽप्यपवाद एव । तस्मान्न वादगहनान्यभिलङ्घितस्य युक्तं
विगाहितुमनुत्रसतः परेभ्यः ॥ २० ॥ आम्नायमार्गसुकुमारकृताभियोगा क्रूरोत्तरैरभिहतस्य विलीयते धीः । नीराजितस्य
तु सभाभटसंकटेषु शुद्धप्रहारविभवा रिपवः स्वपन्ति ॥ २१ ॥ ग्रन्थाभिचारनिपुणे बहु न प्रयोज्यं मत्वा विशेज्ञनमनांसि
सतामतीव । आशंकितानपि दिशः पुरुषस्य यातुः कीर्त्यङ्गमां परिहरेदिति तत्प्रसक्तः ॥ २२ ॥ एकान्वयोत्तरगतिः परि-
दृष्टपन्थाः प्रत्याहतश्च चतुरस्रमपाहतश्च । तस्मात्परोत्तरगतौ प्रणिधानवान् स्यान्नानामुखप्रहरणश्च पते(यते)र्द्विषत्सु ॥२३॥
शास्त्रोज्झितान्परिभवः खलतामुपैति तान्येव तु स्मितगभीरमुपालभेत । अस्मद्गुरुं स हसतीति विदह्यमानं व्युत्पादयन्ति
हि यशांस्यत एव भूयः ॥ २४ ॥ अंगाभिधानमफलं प्रकृतोपशान्तौ वक्तारमन्ववसिता न हि शास्त्रदोषाः । सत्यं तु
लाघवमनेन पथाभ्युपैति तच्चेदवाप्तमरतिश्रुतिभिः किमत्र ॥ २५ ॥ किं मर्म नाम रिपुषु स्थिरसाहसस्य मर्मस्वपि प्रहरति
स्ववधाय मन्दः । आशीविषो हि दशनैः सहजोग्रवीर्यैः क्रीडन्नपि स्पृशति यत्र तदेव मर्म ॥ २६ ॥ मन्दोऽप्यहार्यवचनः
प्रशमानुयातः स्फीतागमोऽप्यनिभृतः स्मितवस्तु पुंसाम् । तस्मात्प्रवेष्टुमुदितेन सभामनांसि यत्नः श्रुताभ्युतगुणः सम एव
कार्यः ॥ २७ ॥ आक्षिप्य यः स्वसमयं परिनिष्ठुराक्षः पश्यत्यनाहतमनाश्च परप्रवादान् । आक्रम्य पार्थिवसभाः स विरो-
चमानः शोकप्रजागरकृशान् द्विषतः करोति ॥ २८ ॥ किं गर्जितेन रिपुषु त्वभितोमुखेषु किं त्वेव निर्दयविरूपितपौरुषेषु ।

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

वाग्दीपितं तृणकृशानुवर्लं हि तेजः कल्पात्ययस्थिरविभूतिपराक्रमोत्थम् ॥ २९ ॥ किंचित्सुनीतमपि दुर्नयवद्विनेयं दुर्नीत-मप्यतिशयोक्तमिव प्रशस्यम् । सर्वत्र हि प्रतिनिविष्टमुखोत्तरस्य सूक्तं च दुर्विगणितं च समं समेन ॥ ३० ॥ तिर्यग्विलोकयति साध्वसविप्लुताक्षं श्लिष्टाक्षरं वदति वाक्यमसंभृतार्थम् । दृष्ट्वा हतः स्खलति विश्रुतकक्षसेकं कंठं मुहुः कषति चापि कथान्यरिष्टः ॥ ३१ ॥ परिचितनयः स्फीतार्थोऽपि श्रियं परिसंगतां न नृपतिरलं भोक्तुं कृत्स्नां कृशोपनिषद्बलः । विदितसमयोऽप्येवं वाग्मी विनोपनिषत्क्रियां न तपति यथा विज्ञातारस्तथा कृतविग्रहाः ॥ ३२ ॥ (हरिणी)

॥ इति वादोपनिषद्द्वात्रिंशिका सप्तमी ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमी द्वात्रिंशिका ॥

ग्रामान्तरोपगतयोरेकामिषसंगजातमत्सरयोः । स्यात् सौख्यमपि शुनोर्भ्रात्रोरपि वादिनोर्न स्यात् ॥ १ ॥ क्व च तत्त्वाभिनिवेशः क्व च संरंभातुरेक्षणं वदनम् । क्व च सा दीक्षा विश्वसनीयरूपतामृजुर्वादः ॥ २ ॥ तावद्बकमुग्धमुखस्तिष्ठति यावन्न रंगमवतरति । रंगावतारमत्तः काकोद्धतनिष्ठुरो भवति ॥ ३ ॥ क्रीडनकमीश्वराणां कुर्कुटलावकसमानबालेभ्यः । शास्त्राण्यपि हास्यकथां लघुतां वा क्षुल्लको नयति ॥ ४ ॥ अन्यैः स्वेच्छारचितानर्थविशेषान् श्रमेण विज्ञाय । कृत्स्नं वाङ्मयमित इति खादत्यंगानि दर्पेण ॥ ५ ॥ दृष्ट्वा गुरवः स्वयमपि परीक्षितं निश्चितं पुनरिदं नः । वादिनि चपले मुग्धे च ॥ ११ ॥

P. P. Ac. Gun[illegible]riji M.S. Jin Gun[illegible]hak Trust

तादृगेवान्तरं गच्छेत् ॥ ६ ॥ अन्यत एव श्रेयांस्यन्यत एव विचरन्ति वादिवृषाः । वाक्संरम्भः क्वचिदपि न जगाद मुनिः शिवोपायम् ॥ ७ ॥ यद्यकलहाभिजातं वाक्छलरंगावतारनिर्वाच्यम् । स्वक्षमनोभिस्तत्त्वं परिमीमांसेन्न दोषः स्यात् ॥ ८ ॥ साधयति पक्षमेकोऽपि हि विद्वान्शास्त्रवित्प्रशमयुक्तः । न तु कलहकोटिकोट्योऽपि समेता (संगता) वाक्यलालभुजः ॥९॥ आर्तध्यानोपगतो वादी प्रतिवादिनस्तथा स्वस्य । चिन्तयति पक्षनयहेतुशास्त्रवाग्बाणसामर्थ्यम् ॥ १० ॥ हेतुविदसौ न शाब्दः (शाब्द) शाब्दोऽसौ न तु विदग्धहेतुकथः । उभयज्ञो भावपटुः पटुरन्योऽसौ स्वमतिहीनः ॥११॥ सा नः कथा भवित्री तत्रैता जातयो मया योग्याः । इति रागविगतनिद्रो वाग्मुखयोग्यां निशि करोति ॥ १२ ॥ अशुभवितर्कधूमितहृदयः कृत्स्नां क्षपामपि न शेते । कुंठितदर्पः परिषदि वृथात्मसंभावनोपहतः ॥१३॥ प्राश्निकचाटुप्रणतः प्रतिवक्तरि मत्सरोक्त(षण)-बद्धाक्षः । ईश्वररचिताकुंभो भरतक्षेत्रोत्सवं कुरुते ॥ १४ ॥ यदि विजयते कथंचित्ततोऽपि परितोषभग्नमर्यादः । स्वगुण-विकत्थनदूषिकस्त्रीनपि लोकान् खलीकुरुते ॥ १५ ॥ उत जीयते कथंचित् परिषत्परिवादिनं स कोपान्धः । गलगर्जेना-क्रामन् वैलक्ष्यविनोदनं कुरुते ॥ १६ ॥ वादकथां न क्षमते दीर्घं निःश्वसिति मानभंगोष्णम् । रम्येऽप्यरतिज्वरितः सुहृ-त्स्वपि वक्रीकरणवाक्यः ॥ १७ ॥ दुःखमहंकारप्रभवमित्ययं सर्वतंत्रसिद्धान्तः । अथ च तमेवारूढस्तत्त्वपरीक्षां किल करोति ॥ १८ ॥ ज्ञेयः परसिद्धान्तः स्वपक्षबलनिश्चयोपलब्ध्यर्थम् । परपक्षक्षोभणमभ्युपेत्य तु सतामनाचारः ॥ १९ ॥ स्वहितायैवोत्थेयं को नानामतिविचेतनं लोकम् । यः सर्वज्ञैर्न कृतः शक्यति तं कर्तुमेकमतम् ॥ २० ॥ सर्वज्ञविषयसंस्थां-श्छद्मस्थो न प्रकाशयत्यर्थान् । नाश्चर्यमेतदत्यद्भुतं तु यत्किंचिदपि वेत्ति ॥ २१ ॥ अविनिर्णयगंभीरं पृष्टः पुरुषोत्तरो भवति

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

वादी । परिचितगुणवात्सल्यः प्रीत्युत्सवमुन्नतिं कुरुते ॥ २२ ॥ विनयमधुरोक्तिनिर्ममसारमपि वाक्यमास्पदं लभते । सारमपि
गर्वदष्टं वचनमपि मुनेर्वहति वायुः ॥ २३ ॥ पुरुषवचनोद्यतमुखैः काहलजनचित्तविभ्रमपिशाचैः । धूर्तैः कलहस्य कृतो
मीमांसा नाम परिवर्तः ॥ २४ ॥ परिनिग्रहाध्यवसितश्चित्तैकाग्र्यमुपयाति तद्वादी । यदि तत्स्याद्वैराग्येण चिरेण शिवं पदमु-
पयातु ॥२५॥ एकमपि सर्वपर्ययनिर्वचनीयं यदा न वेत्त्यर्थम् । मां प्रत्यहमिति गर्वः स्वस्थस्य न युक्त इह पुंसः ॥ २६ ॥ (आर्या)

॥ इति वादद्वात्रिंशिकाष्टमी ॥ ८ ॥

॥ अथ नवमी द्वात्रिंशिका ॥

अजः पतंगः शवलो विश्वमयो धत्ते गर्भमचरं चरं च । योऽस्याध्यक्षमकलं सर्वधान्यं वेदातीतं वेदवेद्यं स वेद ॥ १ ॥
स एवैतद्विश्वमधितिष्ठत्येकस्तमेवैतं विश्वमधितिष्ठत्येकम् । स एवैतद्वेद यदिहास्ति वेद्यं तमेवैतद्वेद यदिहास्ति वेद्यम्
॥ २ ॥ स एवैतद्भुवनं सृजति विश्वरूपस्तमेवैतत्सृजति भुवनं विश्वरूपम् । न चैवैनं सृजति कश्चिन्नित्यजातं न चासौ
सृजति भुवनं नित्यजातम् ॥ ३ ॥ एकायनशतात्मानमेकं विश्वात्मानममृतं जायमानम् । यस्तं न वेद किमृचा करिष्यति
यस्तं न वेद किमृचा करिष्यति ॥ ४ ॥ सर्वद्वारा निभृतमृत्युपाशैः स्वयंप्रभानेकसहस्रपर्वा । यस्यां वेदाः शेरते यज्ञगर्भाः
सैषा गुहा गूहते सर्वमेतत् ॥ ५ ॥ भावाभावो निःस्वतत्त्वो (वितत्त्वो) निरंजनो (रञ्जनो) यः प्रकारः । गुणात्मको निर्गुणो ॥ १२ ॥

---

१ आर्याषट्कम् न दृष्टचरमेकतमेऽप्यादर्शे इति क्षमध्वं न्यूनतापराधं संतः ।

P. P. Ac. Gun... M.S. Jin Gun... Trust

निष्प्रपञ्चो विश्वेश्वरः सर्वमयो न सर्वः ॥ ६ ॥ सृष्ट्वा सृष्ट्वा स्वयमेवोपभुंक्ते सर्वश्चायं भूतसर्गो यतश्च । न चास्यान्यत्कारणं
सर्गसिद्धौ न चात्मानं सृजते नापि चान्यान् ॥ ७ ॥ निरिन्द्रियश्चक्षुषा वेत्ति शब्दान् श्रोत्रेण रूपं जिघ्रति जिह्वया च ।
पादैर्ब्रवीति शिरसा याति तिष्ठन् सर्वेण सर्वं कुरुते मन्यते च ॥ ८ ॥ शब्दातीतः कथ्यते वावदूकैर्ज्ञानातीतो ज्ञायते
ज्ञानविद्भिः । बन्धातीतो बध्यते क्लेशपाशैर्मोक्षातीतो मुच्यते निर्विकल्पः ॥ ९ ॥ नायं ब्रह्मा न कपर्दी न विष्णुर्ब्रह्मा चायं
शंकरश्चाच्युतश्च । अस्मिन्मूढाः प्रतिमाः कल्पयन्तो ज्ञातश्चायं न च भूयो नमोऽस्ति ॥ १० ॥ आपो वह्निर्मातरिश्वा
हुताशः सत्यं मिथ्या वसुधा मेघयानम् । ब्रह्मा कीटः शंकरस्तार्क्ष्यकेतुः सर्वः सर्वं सर्वथा सर्वतोऽयम् ॥ ११ ॥ स एवायं निर्भृता
येन सत्त्वाः शश्वद्दुःखाद्दुःखमेवापियन्ति । स एवायमृषयो यं विदित्वा व्यतीत्य नाकममृतं स्वादयन्ति ॥ १२ ॥ विद्या-
विद्ये यत्र नो संभवेते यन्नासन्नं नो दवीयो न गम्यम् । यस्मिन्मृत्युर्नेहते नोतुकामा स सोऽक्षरः परमं ब्रह्मवेद्यम् ॥ १३ ॥
ओतप्रोताः पशवो येन सर्वे ओतः प्रोतः पशुभिश्चैष सर्वैः । सर्वे चेमे पशवस्तस्य होम्यं तेषां चायमीश्वरः संवरेण्यः ॥ १४ ॥
तस्यैवैता रश्मयः कामधेनोर्याः पाप्मानमदुहानाः क्षरन्ति । येनाध्याताः पंच जनाः स्वपन्ति (प्रोद्बुद्धास्ते) स्वं परिवर्तमानाः
॥ १५ ॥ तमेवाश्वत्थमृषयो वामनन्ति हिरण्मयं व्यस्तसहस्रशीर्षम् । मनःशयं शतशाखप्रशाखं यस्मिन् बीजं विश्वमोतं
प्रजानाम् ॥ १६ ॥ स गीयते बीयते चाध्वरेषु मंत्रान्तरात्मा ऋग्यजुःसामशाखः । अधःशयो विततांगो गुहाध्यक्षः सं
विश्वयोनिः पुरुषो नैकवर्णः ॥ १७ ॥ तेनैवैतद्विततं ब्रह्मजालं दुराचरं दृष्ट्युपसर्गपासम् । अस्मिन्मग्ना माननामा (नं) शल्यै-
र्विवेष्यन्ते पशवो जायमानाः ॥ १८ ॥ अयमेवान्तश्चरति देवतानामस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः । अयमुदग्रः प्राण-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

सिद्धसेन० कृता ॥ १३ ॥

भुक् प्रेतयानैरेष त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति ॥ १९ ॥ अपां गर्भः सविता वह्निरेष हिरण्मयश्चान्तरात्मानसो देवयानः । एतेन स्तंभिता सुभगा द्यौर्नभश्च गुर्वी चोर्वी सप्त च भीमयादसः ॥ २० ॥ मनः सोमः सविता चक्षुरस्य घ्राणं प्राणो मुखमस्याद्यपिवं दिशः । श्रोत्रनाभिरंध्राभ्रादयानं पादाविलाः सुरसाः सर्वमाप ॥ २१ ॥ विष्णुर्बीजमंभोजगर्भः शंभुश्चायं कारणं लोकसृष्टौ । नैनं देवा विद्रते नो मनुष्या देवाश्चैनं विदुरितरेतराश्च ॥ २२ ॥ अस्मिन्नुदेति सविता लोकचक्षुरस्मिन्नस्तं गच्छति चांशुगर्भः । एषोऽजस्रं वर्तते कालचक्रमेतेनायं जीवते जीवलोकः ॥ २३ ॥ अस्मिन् प्राणाः प्रतिबद्धाः प्रजानामस्मिन्नस्ता रथनाभा विचाराः । अस्मिन् प्रीते शीर्णमूलाः पतन्ति प्राणाशंसाफलमिव मुक्तवृन्तम् ॥ २४ ॥ अस्मिन्नेकशतं निहितं मस्तकानामस्मिन् सर्वा भूतयश्चेतयश्च । महान्तमेनं पुरुषवेदवेद्यं आदित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥ २५ ॥ विद्वानज्ञश्चेतनोऽचेतनो वा स्रष्टा निरीहः स ह पुमानात्मतंत्रः । अक्षराकारः सततं चाक्षरात्मा विशीर्यन्ते वाचो युक्तयोऽस्मिन् ॥ २६ ॥ बुद्धिबोद्धा बोधनीयोऽन्तरात्मा बाह्यश्चायं स परात्मा दुरात्मा । नासावेकं नापृथग् नाभितोभौ सर्वं चैतत्पशवो यं द्विषन्ति ॥ २७ ॥ सर्वात्मकं सर्वगतं परीतमनादिमध्यांतमपुण्यपापौ । बालं कुमारमजरं च वृद्धं य एनं विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ २८ ॥ नास्मिन् ज्ञाते ब्रह्मणि ब्रह्मचर्यं नज्याजापः स्वस्तयो नो पवित्रम् । नाहं नान्यो नो महान्नो कनीयान्निःसामान्यो जायते निर्विशेषः ॥२९॥ नैनं मत्वा शोचते नाभ्युपैति नाप्याशास्ते म्रियते जायते वा । नास्मिंल्लोके दृश्यते नो परस्मिंल्लोकातीतो वर्तते लोक एव ॥ ३० ॥ यस्मात्परं नापरमस्ति किंचिद्यस्मान्नाणीयो न ज्यायोऽस्ति

नवमी द्वा० ॥ १३ ॥

---

१ नातिचोभौ.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

कश्चित् । वृक्ष इव स्तब्धो दिवि तिष्ठत्येकस्तेनेदं पूर्णं पुरुषेण सर्वम् ॥ ३१ ॥ नानाकल्पं पश्यतो जीवलोकं नित्यासक्त व्याधयश्चाधयश्च । यस्मिन्नेवं सर्वतः सर्वतत्त्वे दृष्टे देवे नो पुनस्तापमेति ॥ ३२ ॥ (शालिनी)

॥ इति वेदवादद्वात्रिंशिका नवमी ॥ ९ ॥

॥ अथ दशमी द्वात्रिंशिका ॥

(अनुष्टुप्)

अविग्रहमनाशंसमपरः प्रत्ययात्मकम् । यः प्रोवाचामृतं तस्मै वीराय मुनये नमः ॥ १ ॥ स्वशरीरमनोऽवस्थाः पश्यतः स्वेन चक्षुषा । यथैवायं भवस्तद्वदतीतानागतावपि ॥ २ ॥ किमत्राहं किमनहं किमनेकः किमेकधा । विदुषा चोद्यतं चक्षुरत्रैव च विनिश्चयः ॥ ३ ॥ मोहोऽहमस्मीत्यावन्धः शरीरज्ञानभक्तिषु । ममत्वविषयास्वादद्वेषात्तस्मात्तु कर्मणः ॥ ४ ॥ जन्मकर्मविशेषेभ्यो दुःखापातस्तदेव वा । आजस्त्रिकमपश्याना नानात्मव्यक्तचक्षुषाम् ॥ ५ ॥ पिपासाभ्युदयः सर्वो भवोपादानसाधनः । प्रदोषापायगमनादार्तरौद्रे तु ते मते ॥ ६ ॥ आलंबनपरीणामविशेषोद्भवभक्तयः । निमित्तमनयोराद्यं परिणामस्तु कारणम् ॥ ७ ॥ भवः प्रमादचिन्तादिप्रवृत्तिद्वारसंग्रहः । हिंसादिभेदोपचयः संवरैकपराभवः ॥ ८ ॥ परस्परसमुत्थानां विषयेन्द्रियसंविदः । पित्रादिवदभिन्नास्तु विषया भिन्नवृत्तयः ॥ ९ ॥ एकस्मिन् प्रत्ययेऽष्टांगकर्मसामर्थ्यसंभवात् । नानात्वैकपरीणामसिद्धिरष्टौ तु शक्तितः ॥ १० ॥ नाहमस्मीत्यसद्भावे दुःखोद्वेगहितैषिता । न नित्यानित्यनानैक्यं कर्ताद्येकान्तपद्धतः ॥ ११ ॥ उत्पत्तेरेव नित्यत्वमनित्यत्वं च मन्यते । प्रतीत्य संविद्भावस्तु कारकेषूपनीयते ॥ १२ ॥

P. P. Ac. Gun... ...ji M.S. Jin Gun ...hak Trust

सिद्धसेन० कृता ॥ १४ ॥

दशमी द्वा०

जातिलिंगपरीमाणकालव्यक्तिप्रयोजनाः । संज्ञा मिथ्यापरा दृष्टाः परिक्षिण्वन्त्यचेतसः ॥ १३ ॥ यथार्थं वा स्यात् संबन्धः शब्दादीन्द्रियचेतसाम् । तदस्य जगतः सत्त्वमात्मप्रत्ययलक्षणम् ॥ १४ ॥ द्रव्यपर्यायसंकल्पश्चेतस्तद्व्यंजकं वचः । तद्यथा यच्च यावच्च निरवद्येति योजना ॥ १५ ॥ निषेकादिजरापाकपर्यन्तं पौरुषं यथा । सम्यग्दर्शनज्ञावादिरप्रमादविधिस्तथा ॥ १६ ॥ शब्दादिषु यथा लोकश्चित्रावस्थः प्रवर्तते । तद्वृत्तमात्मप्रत्यक्षं त्याज्यमित्युज्जयो नयः ॥ १७ ॥ घृणानुकंपा पारुष्यं कार्पण्यं परिशुद्धये । व्रतोपव्रतयुक्तस्तु स्मृतिस्थैर्योपपत्तये ॥ १८ ॥ उपधानविधिश्चित्रशेषाशयविशोधनः । न्याय्यो वातादिवैषम्यविशेषौषधकल्पवत् ॥ १९ ॥ न विधिः प्रतिषेधो वा कुशलस्य प्रवर्तितुम् । तदेव वृत्तमात्मस्थं कषायपरिपक्षये ॥ २० ॥ न दोषदर्शनाद्बुद्धं वैराग्यं विषयात्मसु । मृदुप्रवृत्त्युपायोऽयं तत्त्वज्ञानं परं हितम् ॥ २१ ॥ श्रद्धावान् विदितापायः परिक्रान्तपरीषहः । भव्यो गुरुभिरादिष्टो योगाचारमुपाचरत् ॥ २२ ॥ शुचौ निष्कंटके देशे समप्राणवपुर्मनाः । स्वस्तिकाद्यासनजयं कुर्यादेकाग्रसिद्धये ॥ २३ ॥ प्राणायामो वपुश्चित्रजाड्यदोषविशोधनः । शक्त्युत्कृष्टकलत्कार्यैः प्रायेणैश्वर्यसत्तमः ॥ २४ ॥ क्रूरक्लिष्टवितर्कात्मा निमित्तामयकंटकात् । उद्धरेत्कृतिशब्दादि वपुःस्वाभाव्यदर्शनात् ॥ २५ ॥ चरस्थिरमहत्सूक्ष्मसंज्ञाज्ञानार्थसंगतिः । यथासुखजयोपायमिति यायाज्जितं जिनम् ॥ २६ ॥ इत्याश्रवनिरोधोऽयं कषायस्तंभलक्षणः । तद्धर्म्यमस्माच्छुक्लं तु तमःशेषक्षयात्मकम् ॥ २७ ॥ नेहारंभणचारोऽस्ति केवलोदीरणव्यये । अनन्तैश्वर्यसामर्थ्यात् स्वयं योगी प्रपद्यते ॥ २८ ॥ तत्क्षीयमाणं क्षीणं तु चरमाभ्युदयक्षणे । कैवल्यकारणं पंककललांबुप्रसादवत् ॥ २९ ॥ चक्षुर्वद्विषयाख्यातिरवधिज्ञानकेवले । शेषवृत्तिविशेषात्तु ते मते ज्ञानदर्शने ॥ ३० ॥ जगत्स्थितिवशादायुस्तुल्य ॥ १४ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

वेद्यादपि त्रयम् । करोत्यात्मसमुद्घाताद्योगशान्तिरतः परम् ॥ ३१ ॥ सर्वप्रपंचोपरतः शिवोऽनन्त्यपरायणः । सद्भावमात्रप्रज्ञप्तिनिरुपाख्योऽथ निर्वृतः ॥ ३२ ॥ प्रदीपध्यानवख्यानं चेतनावद्विचेष्टितम् । ते विकल्पवशाद्भिन्ने भवनिर्वाणवर्त्मनि ॥ ३३ ॥ जिनोपदेशदिङ्मात्रमितीदमुपदर्शितम् । यदवेत्य स्मृतिमतां विस्तरार्थो भविष्यति ॥ ३४ ॥

॥ इति दशमी द्वात्रिंशिका ॥ १० ॥

॥ अथैकादशी द्वात्रिंशिका ॥

समानपुरुषस्य तावदपवादयन् कीदृशः किमेव तु महात्मनामपरतंत्रधीचक्षुषाम् । अपास्य विनयस्मृती भुवि यशः स्वयं कुर्वता त्वयातिगुणवत्सलेन गुरवः परं व्यंसिताः ॥ १ ॥ श्रीराश्रितेषु विनयाभ्युदयः सुतेषु बुद्धिर्नयेषु रिपुवासगृहेषु तेजः । वक्तुं यथायमुदितप्रतिभो जनस्ते कीर्तिं तथा वदतु तावदिहेति कश्चित् ॥ २ ॥ एकां दिशं व्रजति यद्गतिमद्गतं च तत्रस्थमेव च विभाति दिगन्तरेषु । यातं कथं दशदिगन्तविभक्तमूर्ति युज्येत वक्तुमुत वा न गतं यशस्ते ॥ ३ ॥ सत्यं गुणेषु पुरुषस्य मनोरथोऽपि श्लाघ्यः सतां ननु यथा व्यसनं तथैतत् । यत्पश्यतः समुदितैरबलो व्युपास्ता कीर्तिस्तथा श्रुतिमुखानि वनानि याता ॥ ४ ॥ एतद्भो बृहद्भुच्यते हसतु मा कामं जनो दक्षिणः स्वार्थारंभपटुः परार्थविमुखो लज्जानपेक्षो भवान् । योऽन्यक्लेशसमर्जितान्यपि यशांस्युत्सार्य लक्ष्मीपथा कीर्त्यैकार्णववर्षिणापि यशसा नाद्यापि संतुष्यसे ॥५॥ चाटुप्रीतेन मुक्ता यदियमगणिता दीयते राजलक्ष्मीरन्योऽन्येभ्यो नृपेभ्यस्त्वदुरसि नृपते यापि विश्रंभलीना । मा भूदेष

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

प्रसंगो निरनुनयमतेरस्य मय्यप्यतस्ते कीर्तिस्तेनाप्रमेया न विनयचकिता सागरानप्यतीता ॥ ६ ॥ अवश्यं कर्तव्यः श्रियमभिलषता पक्षपातो गुणेषु प्रसन्नायां तस्यां कथमिव च न ते लालनीया भवेयुः । किमेषां वृत्तान्तं न वहसि नृपते लालनीया त्वदाज्ञा महेन्द्रादीनां यद्गुणपरितुलनाद्धविनीता गुणास्ते ॥ ७ ॥ अन्येषां पार्थिवानां भ्रमति दश दिशः कीर्तिरिन्दुप्रभावात् त्वत्कीर्तेर्नास्ति शक्तिः पदमपि चलितुं किं भयात्सौकुमार्यात् । आ ज्ञातं नैतदेवं श्रुतिपथचकिता तेन गच्छत्यजस्रं कीर्तिस्तेषां नृपाणां तव तु नरपते नास्ति कीर्तेरयातम् ॥ ८ ॥ अन्येऽप्यस्मिन्नरपतिकुले पार्थिवा भूतपूर्वास्तैरप्येवं प्रणतसुमुखैरुद्धृता राजवंशाः । न त्वेवं तैर्गुरुपरिभवः स्पृष्टपूर्वो यथाऽयं श्रीस्ते राजन्नुरसि रमते सत्यभामासपत्नी ॥ ९ ॥ अगतिविधुरैर्लक्ष्मीं दृष्ट्वा चिरस्य सहोषितां यदि किल परैरेकीभूतैर्गुणैस्त्वमुपाश्रितः । इति गुणजितं लोकं मत्वा नरेन्द्र सुरायसे वदतु गुणवान् बुद्ध्यादीनां गुणः कतमस्तव ॥१०॥ गन्धद्विपो मधुकरानिव पंकजेभ्यो दानेन यो रिपुगणान् हरसि प्रवीरान् । चित्रं किमत्र यदि तस्य तवैव राजन्नाज्ञां वहन्ति वसुधाधिपमौलिमालाः॥११॥एकेयं वसुधा बहूनि दिवसान्यासी द्बहूनां प्रिया वस्यान्योऽन्यसुखाः कथं नरपते ते भद्रशीला नृपाः । ईर्ष्यामत्सरितेन साद्य भवतैवात्मांकमारोपिता शेषैस्त्वत्परितोषभावितगुणैर्गोपालवत् पाल्यते ॥१२॥ गुहाध्यक्षाः सिंहाः प्रमदवनचरा द्वीपिशार्दूलपोताः कराग्रैः सिच्यंते वनगजकलभैर्दीर्घिकातीरवृक्षाः । पुरद्वारारक्षा दिशि दिशि महिषा यूथगुल्माग्रशूरा रुषानुध्यातानामतिललितमिदं जायते विद्विषां ते ॥ १३ ॥ निर्मूलोच्छिन्नमूला भुजपरिघपरिस्पन्ददक्षैर्नरेन्द्रैः संक्षिप्तश्रीविताना मृगपतिपतिभिः शत्रुदेशाः क्रियन्ते । ॥ १५ ॥
किं त्वेतद्राजवृत्तं स्वरुचिपरिचयः शक्तिसंपन्नतेयं भंक्त्वा यच्छत्रुवंशानुचितशतगुणान् राष्ट्रलक्ष्म्या करोषि ॥ १४ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

सर्वेऽप्येकमुखा गुणा गुणपतिं मानं विना निर्गुणा इत्येवं गुणवत्सलैर्नृपतिभिर्मानः परित्यज्यते । नान्यश्चैव तवापि किं च भवता लब्धास्पदस्तेष्वसौ मत्तेनेव गजेन कोमलतरुर्निर्मूलमुत्खन्यते ॥ १५ ॥ यत्प्राप्नोति यशस्तव क्षितिपते भ्रूभेदमुत्पादयन् किं तत्त्वच्चरणोपसन्नमुकुटः प्राप्नोति कश्चिन्नृपः । इत्येवं कुरुते स वल्लभयशास्त्वच्छासनातिक्रमं दर्पासूचितसन्मुखो न हि मृगः सिंहस्य न ख्याप्यते ॥ १६ ॥ प्रसादयति निम्नगाः कलुषितांभसः प्रावृषा पुनर्नवसुखं करोति कुमुदैः सरःसंगमम् । विघाटयति दिङ्मुखान्यवपुनाति चन्द्रप्रभां तथापि च दुरात्मनां शरदरोचकस्तद्विषाम् ॥ १७ ॥ न वेद्मि कथमप्ययं सुररहस्यभेदः कृतस्त्वया युधि हतः परं पदमुपैति विष्णोर्यथा । अतः प्रणयसंसृतामविगणय्य लक्ष्मीमसौ करोति तव सायकः क्षममुरः सिषित्सुर्नृप ॥ १८ ॥ अन्योऽन्यावेक्षया स्त्री भवति गुणवती प्रायशो विष्णुता वा लोकप्रत्यक्षमेतत्क्षितिविषमतया चंचला श्रीर्यथासीत् । सैवान्यप्रीतिदानात्तव भुजवलयान्तःपुरप्राप्तमानामुर्वीं दृष्ट्वा दयावत्स लघुसुचरिताहारसंख्यं करोति ॥ १९ ॥ प्रसूतानां वृद्धिः परिणमति निःसंशयकला पुरावादश्चैष स्थितिरियमजेयेति नियमः । जगद्वृत्तान्तेऽस्मिन् विवदति तवेयं नरपते कथं वृद्धा च श्रीर्न च परुषितो यौवनगुणः ॥ २० ॥ अन्तर्गूढसहस्रलोचनधरं भ्रूभेदवज्रायुधं कस्त्वा मानुषविग्रहं हरिरिति ज्ञातुं समर्थो नरः । यद्येते मघवं जगद्धिततरास्त्वा वल्लभः स्वामिनस्त्वद्भूदेशपटुप्रकीर्णसलिला न ख्यापयेयुर्घनाः ॥ २१ ॥ महीपालोऽसीति स्तुतिवचनमेतन्न गुणजं महीपालः खिन्नामवनिमुरसा धारयति यः । यदा तावज्जन्मे त्वमथ सकलश्रीर्वसुमति किमेयायुष्मांस्ते नव शिवमिमां पश्यति महीम् ॥ २२ ॥ शतेष्वेकः शूरो यदि भवति कश्चिन्नयपटुस्तथा दीर्घापेक्षी रिपुविजयनिःसाध्वसपरः । तदेतत्संपूर्णं द्वितयमपि येनाद्यपुरुषे

P. P. Ac. Gun... riji M.S. Jin Gun... hak Trust

श्रुतं वा दृष्टं वा स वदतु यदि त्वा न वदति ॥ २३ ॥ अयनविषमा ज्ञानोर्दीप्तिर्दिनक्षयपेलवा परिभवसुखं मत्तैर्मत्तैर्धनैश्च विलुप्यते । सततसकला निर्व्यासंगं समाश्रितशीतला तव नरपते दीप्तिः साम्यं तया कथमेष्यति ॥ २४ ॥ को नामैष करोति नाशयति वा भाग्येष्वधीनं जगत् स्वातंत्र्ये कथमीश्वरस्य न वशः स्रष्टुं विशिष्टाः प्रजाः । लब्धं वक्तृयशः सभास्विति चिरं तापोऽद्य तेजस्विनामिच्छामात्रसुखं यथा तव जगत्स्यादीश्वरोऽपीदृशः ॥ २५ ॥ गंरूष्वेव समाप्यते विवदतां यद्वारणानां मदो यद्वा भूमिषु यन्मनोरथशतैस्तुष्यन्ति तेजस्विनः । यत्कान्तावदनेषु पत्ररचना संगश्च ते मंत्रिणां तत्सर्वं द्विषतां मनोऽनुगतया कीर्त्यापराद्धं तव ॥ २६ ॥ क्रमोपगतमप्यपास्य युगभागधेयं कलेरपर्वणि य एष ते कृतयुगावतारः कृतः । भवेदपि महेश्वरस्त्रिभुवनेश्वरो वाच्युतो विधातुरपि नूनमद्य जगदुद्भवे संशयः ॥ २७ ॥ गुणो नाम द्रव्यं भवति गुणतश्च प्रभवति गुणापेक्षं कर्माप्यनुशयमनारंभविषमम् । विभुः स्यात् किं द्रव्यं गुणजमुत वान्यः पदविधिर्यशो दिक्पर्यन्तं तव किमिति शक्यं गमयितुम् ॥ २८ ॥

॥ इति गुणवचनद्वात्रिंशिका एकादशी ॥ ११ ॥

॥ अथ द्वादशी द्वात्रिंशिका ॥

(अनुष्टुप्)

दैवखातं च वदनं आत्मायत्तं च वाङ्मयम् । श्रोतारः सन्ति चोक्तस्य निर्लज्जः को न पंडितः ॥ १ ॥ अभिष्टुवन्ति यत्स्वैरं नृप- ॥ १६ ॥
गोष्ठ्यां नृपुंगवाः । असत्संदिग्धमुक्तानि कृषास्तेन कृपात्मकाः ॥२॥ प्रगकृत्तान्तगहनाद्विश्लिष्यप्रहता गिरः । योजयत्यर्थगम्या

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

यः शब्दब्रह्म भुनक्ति सः ॥ ३ ॥ प्रसिद्धशब्दार्थगतिर्ज्ञानं जात्यन्धवश्च यः ॥ न स स्वयं प्रवक्तारमुपास्ते तंत्रयुक्तिषु ॥४॥
पुनरुक्तानि निवर्तन्ते सूक्ते नास्ति विचारणा । पुरुषो ब्राह्मणो विप्रः पुरुषो वेति वा यथा ॥ ५ ॥ न सामान्यविशेषाभ्या-
मृतेऽन्याहेतु जायते । तद्विशेषविघाताभ्यां हेत्वाभासोपजातयः ॥ ६ ॥ द्वितीयपक्षप्रतिघाः सर्व एव कथापथाः । अभि-
धानार्थविभ्रान्तैरन्योऽन्यं विप्रलप्यते ॥ ७ ॥ समं संशय्यते यत्र सामान्यमलिनं धिया । विचारं पुनरुक्तार्थं विशेषाय स
संशयः ॥ ८ ॥ प्रतिज्ञा निर्णयो हेतुर्दृष्टान्तं बुद्धिकारणम् । प्रमाणहेतुदृष्टान्तजातितर्कास्तदुक्तयः ॥ ९ ॥ लोकधर्मोऽभ्य-
नुज्ञातः सिद्धान्तो वाङ्नियामकः । अंगधर्मविकल्पाभ्यां प्रमेयोपचयाचयौ ॥ १० ॥ अविद्यार्थानवगमो विरूपाप्रतिपत्तितः।
हेत्वाभासश्च निर्वादेष्वियमेव तु भूयसी ॥ ११ ॥ किंचित्सामान्यवैशेष्यादयुक्तार्थोपपदानम् । छलं तदिति वैस्पष्ट्याद्वाच्या-
भिप्रायभेदतः ॥ १२ ॥ व्यभिचारात् परं नास्ति परपक्षप्रदूषणम् । हेतुपर्यन्तयोगाच्च तस्मात्पक्षोत्तरो भवेत् ॥ १३ ॥
संशयप्रतिदृष्टान्तविरोधापत्तिहानयः । प्रतिपक्षविकल्पौ च व्यभिचारार्थपर्यया: ॥ १४ ॥ अकारणत्वान्निर्देशः साध्यत्वा-
त्वनुयोगजाः । हेत्वन्तराभ्युपगमः पुनरुक्तान्यतः परम् ॥ १५ ॥ एकपक्षहता बुद्धिर्जल्पवाग्यंत्रपीडिता । श्रुतसंभावना-
वैरी वैरस्यं प्रतिपद्यते ॥ १६ ॥ तानुपेत्य वितंडास्ति नयस्येति विचारणा । सैव जल्पे विपर्यासो वितंडैवेति लक्ष्यते ॥ १७॥
न सिद्धान्ताभ्युपगमादितरः सार्वतंत्रिकः । यस्येत्युक्तमनेकान्तादितरं नानुषज्यते ॥ १८ ॥ विनिर्णयान्न संदेहः सर्वथो-
त्तरसंभवात् । स एव हेतुश्चक्षुर्वन्नानिष्टप्रतिपत्तितः ॥ १९ ॥ दृष्टान्तदूषणामोहोहानि पक्षाप्रसिद्धयः । वाचोयुक्त्युपपत्ति-
भ्यामत एव विपर्ययः ॥ २० ॥ अनभ्युपगमो लोकशास्त्रधर्मविकल्पितः । सामान्याभ्युपपत्तिभ्यां न समोऽनिष्टकल्पनात्

॥ २१ ॥ अन्योऽन्योभयसामान्यसर्वसंगविशेषतः । सामान्यघाततः सिद्धशास्त्रं लोकोपपत्तितः ॥ २२ ॥ अन्यथेति च वैधर्म्यमापत्तिव्यभिचारतः । प्रतिपत्तिविकल्पाच्च तत्सिद्धिः कृतसंभवात् ॥ २३ ॥ पुनरुक्तमसंबद्धात् साम्यः सामर्थ्यदर्शनात् । मंत्रवच्चेति नापार्थ्यं प्रसंगानिष्टसिद्धयः ॥ २४ ॥ पुनरुक्तवदायोज्यं हेतुवादान्तरोक्तये । समानीसंगसंकल्पं प्रश्नाकारणसिद्धयः ॥ २५ ॥ तदभावात्प्रतिज्ञादि प्रत्येकं चानुपक्रमात् । कालप्राप्तिविकल्पाभ्यां सर्वसिद्धेश्च नार्थवत् ॥ २६ ॥ क्वचित् किंचित् कथंचिच्चेत्यनुषंगात्स लोपगः । कृताकृतविकल्पाभ्यां संशयप्रतिरूपतः ॥ २७ ॥ ननाम दृढमेवेति दुर्बलं चोपपत्तितः । वक्तृशक्तिविशेषात्तु तत्तद्भवति वा न वा ॥ २८ ॥ तुल्यसामाद्युपायासु शक्त्या युक्तो विशेष्यते । विजिगीषुर्यथा वाग्मी तथाभूयं श्रुतादपि ॥ २९ ॥ सर्वपक्षकणैस्तुल्यं वादिनः सत्यतां विना । समानाभ्युपपत्तिं च जिह्मरौद्रायुधाह्यमी ॥ ३० ॥ प्राश्निकेश्वरसौमुख्यं धारणाक्षेपकौशलम् । सहिष्णुता परं धार्ष्ट्यमिति वादछलानि षट् ॥ ३१ ॥ किं परीक्ष्यं कृतार्थस्य किमेवेति च चक्षुषः । परानुग्रहसाधोस्तु कौशलं वक्तृकौशलम् ॥ ३२ ॥

॥ इति न्यायद्वात्रिंशिका द्वादशी ॥ १२ ॥

॥ अथ त्रयोदशी द्वात्रिंशिका ॥

(अनुष्टुप्)

सन्नित्यकर्तृनानात्वप्रतिपक्षोभयात्मकम् । गुणधर्ममृषिर्नाना पश्यन्नेवात्मनो भवम् ॥ १ ॥ स्वपरानुग्रहद्वारमतिरासुरये

१ तद्भावाचे.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

स्वयम् । तमुमावसुदेवाय तंत्रार्थव्याससूरये ॥ २ ॥ सत्त्वादिसाम्यं प्रकृतिर्वैषम्यं महदादयः । परस्परात्मकेनोपप्लवकार्कश्य-
वृत्तिवत् ॥ ३ ॥ लाघवख्यातिसौख्यानि सत्त्वं दुःखक्रिये रजः । तमोऽन्यद्बहिरन्तश्च तद्विकल्पोऽनिलादिवत् ॥ ४ ॥
श्रोत्रादिवृत्तिः प्रत्यक्षमनुमानमनुस्मृतिः । कृत्स्नार्थसिद्धेर्नातोऽन्यच्छाब्दमात्मविशेषतः ॥ ५ ॥ आदिशब्दात्प्रवृत्तीनामर्थ-
वत्त्वादनुग्रहात् । परिणामविशेषाच्च गुणचैतन्यवृत्तयः ॥ ६ ॥ गुणौदासीन्यमन्योऽन्यं चैतन्यादधिकारतः । अभोक्तृत्वाच्च
कर्तृत्वमंगांगिपरिणामतः ॥७॥ ऐक्यादकर्ता पुरुषः कर्ताधिष्ठानशक्तितः । स्वातंत्र्यादुपलब्धेश्च कार्यस्तु गुणभोजनात् ॥८॥
वैषम्यमात्रात्महतः कारणग्रामसंभवः । शब्दादयश्च व्योमादिविशेषास्तद्गुणात्मकाः ॥ ९ ॥ शब्दाद्या लोकसामर्थ्यं श्रोत्रा-
दीन्द्रियपंचकम् । एतेनोक्ता विशेषाणां शब्दादिगुणभक्तयः ॥ १० ॥ वाक्यादानं गतानन्दत्यागान्यदुभयं विदुः । चैतन्य-
वद्देहवृत्तिर्मनःसंवित्सुखादयः ॥ ११ ॥ प्राणादाकरुणग्रामवृत्तिर्जीवनसंज्ञिका । तदभिव्यक्तिरन्यत्र बुद्ध्याशयवशाद्भवः
॥ १२ ॥ शरीरे धृतिसंश्लेषपंक्तिव्यूहावकाशतः । पृथिव्यादिसमारंभः परिणामस्तु पूर्वयोः ॥ १३ ॥ श्रोत्रादीनां मनो-
वृत्तिः प्रतिपत्तिस्वयोगतः । शान्तादिविविधोदर्कः प्रत्ययार्थः प्रवर्तते ॥ १४ ॥ सिद्धिरीहितनिष्पत्तिस्तुष्टिस्तद्देशवृत्तिता ।
अशक्तिः साधनाद्यानि वितथेष्टिविपर्ययः ॥१५॥ पुरुषार्थप्रवृत्तीनां निवृत्तीनां स्वभावतः । आविस्तिरोभावगती को गुणानां
प्रमास्यति ॥ १६ ॥ अनादिप्रचितं कर्म प्रलयान्त्यवपुर्मुखम् । प्रवृत्तौ तद्विधापायां भिन्नवृद्धप्रमोदवत् ॥१७॥ अनभिव्यक्त-
विद्यस्य विदुषस्तद्भवांचितम् । यथाविधोदयापायि प्रचितावपि संक्रमः ॥ १८ ॥ ब्रह्माद्यष्टविधं दैवं सत्त्ववृत्तिविशेषतः ।
मानुष्यं च रजः शेषं स्वं वार्ततमसो जगत् ॥ १९ ॥ अविद्यैकात्मको बन्धो गुणव्यापारलक्षणः । दक्षिणादिविक-

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aradhak Trust

टपस्तु वालिशप्रसक्तांकुशः ॥ २० ॥ न ग्रहाः प्रतिबन्धाय नैकाग्र्यं वा प्रवृत्तये । तिर्यक्ष्वपि च सिध्यन्ति व्यक्ता नानात्वबुद्धयः ॥ २१ ॥ वैराग्यात्कारणग्रामतन्निरोधपरिश्रमः । न ह्यहेतोर्निमीलन्ति पुरुषार्थोत्थिता गुणाः ॥ २२ ॥ ज्ञानप्रसादौ वैराग्यमित्यविद्यातमोजितम् । को हि रागो विरागो वा कुशलस्य प्रवृत्तिषु ॥ २३ ॥ यावद्रजस्तमोवृत्तिमहमित्यवमन्यते । परिष्वजति सत्त्वं च तावत्तेष्वेव गण्यते ॥ २४ ॥ छुल्लिङ्गाद्यनयो वृत्तमात्मजूतं विपश्चितः । न सम्यग्दर्शनोपाधि तथान्यदपि कोऽत्ययः ॥ २५ ॥ सदाचारप्रवृत्तस्य क्रूरक्लिष्टक्रियस्य वा । सकृच्चाभ्युदिता ख्यातिर्न च किंचिद्विशिष्यते ॥ २६ ॥ शेषवृत्ताशयवशात्साम्यप्रकृतिभेदवत् । समानप्रतिबोधानामसमानाः प्रवृत्तयः ॥ २७ ॥ किमत्र शुद्धं श्लिष्टं वा किं वा कस्य प्रयोजनम् । कृतार्थानां गुणेष्वेव गुणानामिति जायते ॥ २८ ॥ नयं संबोधनं लिंगं किशोरप्राजनो यमः । न हि विज्ञानचैतन्यनानात्वं प्राक् समिध्यते ॥ २९ ॥ यस्तु केवलवाचादौ या या दृष्टार्थविक्रमैः । विकृष्टेषुरिव क्लिष्टस्तमोऽम्नसि स नश्यति ॥ ३० ॥ अहो दुर्गा गुणमतिर्दुर्गं मोक्षाय नाम यत् । कथंचिदेव मुंचन्ति स्वपन्मन्दाग्निसातिकः ॥ ३१ ॥ चक्षुर्वत्पुरुषो नोक्ता वन्धमोक्षविलक्षणः । कृतार्थैः संप्रयुक्तोऽपि शून्य एव गुणैरिति ॥ ३२ ॥

॥ इति सांख्यप्रबोधद्वात्रिंशिका त्रयोदशी ॥ १३ ॥

॥ अथ चतुर्दशी द्वात्रिंशिका ॥

(अनुष्टुप्)

धर्माधर्मेश्वरा लोकसिद्ध्यपायप्रवृत्तिषु । द्रव्यादिसाधनावेतौ द्रव्याद्या वा परस्परम् ॥ १ ॥ द्रव्यमाधारसामर्थ्यात् ॥ १८ ॥

P. P. Ac. Gun... ji M.S. Jin Gun... Trust

स्वातंत्र्यसंभवाद्गुणः । आनन्तर्याद्गुणेष्वेककर्मेत्यारंभनिश्चयः ॥ २ ॥ संस्कारेण तदापेक्ष्यमेकद्रव्यक्षणस्थितिः । कर्म कार्यविरोधि स्याद्भयोभयथा गुणः ॥ ३ ॥ अन्यतोऽन्येषु सापेक्ष्यस्तुल्यप्रत्ययदर्शनात् । द्रव्यादिभावः सत्तादिर्मध्यत्वावृत्तिलक्षणम् ॥४॥ प्रत्यक्षविषया ख्यातिस्तत्संबन्धि विरोधि वा । अस्त्येवमिति तुल्यत्वेत्यनुमानं त्रिधा (विधा) त्रिधा ॥५॥ संयोगजत्वात् कार्यस्य कारणं परमाणवः । दृष्टवन्नैकजातीयास्तेषां सन्त्येव पाकजाः ॥ ६ ॥ पृथिव्यादीनि खान्तानि वैशेषिकगुणार्पणात् । घ्राणादियानायानेन तद्विषगुणसंभवः ॥ ७ ॥ वाय्वन्तानां न रूपादि जन्मधर्मविशेषतः । शब्दो नित्यस्तु साधर्म्यात् सर्वार्थत्वाच्च नार्थवत् ॥ ८ ॥ रूपादीनां स्वजातीयाः सामर्थ्याद्वसुधादयः । पृथक्शरीरजनका हेतुभेदात्त्वयोनिजम् ॥९॥ त्वक्चक्षुर्ग्रहणं द्रव्यं रूपाद्याश्चक्षुरादिभिः । संख्यादिभावकर्माणि यथापा (या) श्रययोगतः ॥ १० ॥ सेतरैर्युगपत्क्षिप्तं परत्वैः कालसंभवम् । इदमस्मादिति दिशो नानाकार्यविशेषतः ॥ ११ ॥ आत्मेन्द्रियादिसंयोगे बुद्ध्यभावाच्च मानवः । बुद्ध्यादेरात्मनः खादि शब्दादिविभवान्महत् ॥ १२ ॥ प्रपञ्चादपि दीर्घं वा ह्रस्वं वा परिमंडलम् । रूपस्पर्शवदेकत्वं पृथक्त्वे वृत्तिजन्मनः ॥ १३ ॥ क्रियावतोर्वा तुल्यं च संवियोगाविप(व)क्षितौ। कारणं ध्वनिराभ्यां च सन्तानात्सलिलोर्मिवत् ॥ १४ ॥ देशकालविशेषाभ्यां परं च गुणकर्मणाम् । ऐक्यादाश्रयतद्वत्ता भावे तद्बुद्धिधर्मतः ॥ १५ ॥ द्रव्यगौरवसंयोगयत्नसंस्कारजाः क्रियाः । अदृष्टाच्चेति तत्संज्ञाविकल्पौ व्यवहारतः ॥ १६ ॥ संबन्धाद्बुद्ध्यपेक्षश्च कार्याश्चाक्षस्य बुद्धयः । संज्ञास्तु भावद्रव्यादिनिमित्ताः समयात्मिकाः ॥ १७ ॥ निरुक्तार्थोपचाराभ्यामेता जातिविभक्तिषु । हिनोति हीयते वेति हेतुं गृह्णन्त्यमी गृहाः ॥ १८ ॥ अन्योऽन्यथा स द्रव्यादिसत्ताभावात्सदान्तरम् । अनारंभाविना-

P[illegible] Ac. [illegible]uriji M.S. Jin G[illegible]dhak Trust

शाच्च तेषु स्मृतिविरोधिनः ॥ १९ ॥ अभूद्भूताद्भवतीत्यपेक्षा चापि कारणात् । भविष्यतीति दृष्टत्वात् कार्यान्तरनियोगतः ॥ २० ॥ आत्ममानससंयोगविशेषादेव खादिषु । सामान्यात्संशयस्वप्नस्मृतीश्चादृष्टसंस्कृतैः ॥ २१ ॥ संप्रबुद्धेषु विज्ञानमग्निसन्धिविशेषतः । सतत्त्वव्यञ्जनं तेषां प्रदीपद्रव्ययोगवत् ॥ २२ ॥ अव्यूहादंकुरैः सौक्ष्म्यान्नैकदीपप्रकाशवत् । एतेनात्ममनोबुद्ध्याद्यसंकरविनिर्णयः ॥ २३ ॥ अक्षप्रदोषाध्यारोपविद्यासुखप्रमाणतः । इच्छा द्वेषवतो यस्माद्धर्माधर्मविक्षमयः ॥ २४ ॥ शुद्धाग्निसन्धिर्यः कश्चित् कायवाङ्मानसो विधिः । सर्वोऽदृष्टविशेषाय यस्य यत्र यदा यथा ॥ २५ ॥ द्रव्यादीन्यद्भुतार्थस्य प्रसादोऽभयसाधनम् । तत्सामान्यफलान्यैक्याद्दृते त्वक्षादिकल्पना ॥ २६ ॥ यथा पदार्थविज्ञानं विद्यादृष्टिविशेषतः । तत्स्थैर्यमेव वैराग्यं ग्रन्थार्थप्रतिपत्तिवत् ॥ २७ ॥ एवमात्मादिसंयोगेनाग्निसंधौ विपश्चितः । नवं न चीयते बीजं पुराणं चापचीयते ॥ २८ ॥ प्राणायामादिसामर्थ्यादैश्वर्याच्चोपभोगतः । प्राणोज्झितौ मनोऽतंत्रं न पुनः संप्रयुज्यते ॥ २९ ॥ इहेदमिति संबन्धः समवायोऽस्ति भाववत् । संज्ञालक्षणतत्त्वार्थौ नानैव तु जगद्विधेः ॥ ३० ॥ नातिप्रसंगो घटवत्संशयानुपपत्तितः । तमभेदेन संस्थानादेकतश्चेतराविधिः ॥ ३१ ॥ संशयप्रश्नसामान्यविशेषप्रविभागतः । स्वपरप्रत्यवस्थानवैशेषिकपथान्वयः ॥ ३२ ॥

॥ इति वैशेषिकद्वात्रिंशिका चतुर्दशी ॥ १४ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथ पञ्चदशी द्वात्रिंशिका ॥

नाहंकृतस्य निर्वाणं न सेत्स्यत्यनहंकृतः। न वा विद्या विवेकाय न विद्या भवगामिनी ॥ १ ॥ अन्योऽन्यविषमान् पश्यन् पुद्गलस्कन्धशून्यता। न जानाति शमैकार्था बुद्धानां धर्मदेशनाः ॥२॥ संख्यादिभेदादन्यत्वं मवाच्चेन्योऽन्यसंकरः। स्कन्धपुद्गलयोर्यस्मात् स्कन्धमात्रागतः पुमान् ॥ ३ ॥ सेनावनवदेकान्तबुद्धेः प्रज्ञप्तिसौष्ठवात्। कीलवत्क्रियते मिथ्या मानकीला प्रवृत्तये ॥ ४ ॥ ममत्वाद्विगमात्सत्त्वस्तच्च्युतो भ्रष्टराजवत्। भारहारादियोगास्तु व्याससंग्रहणांगवत् ॥ ५ ॥ अवक्तव्यमसद्भावात्प्रश्नार्थस्य खपुष्पवत्। संतानं भावनार्थं वा सरित्प्रोतप्रदीपवत् ॥ ६ ॥ महाभूतोद्भूयो रूपं विज्ञानं विषयो नयः। देवनाद्यपृथग्भावो नृजात्यादिविकल्पवत् ॥ ७ ॥ विपर्यासात्मकं मोहसंगात्तृष्णा स्मृतेर्मनः। संकल्पश्चेतनाकर्म चेतयित्वोपचारतः ॥ ८ ॥ चक्षूरूपादिसंस्कारसमुच्चं सर्वजातिषु । विज्ञानमिव ज्ञातीनां नानात्वमिति जातितः ॥ ९ ॥ चित्तवद्रूपकार्यस्य वैलक्षण्यं क्षणे क्षणे। तद्द्वयजात्यन्तरं तुल्यं न वाध्यत्युपपत्तितः ॥ १० ॥ सत्त्वोपचारौ व्युच्छिन्नौ स्कन्धानां पंचकल्पवत्। शून्यता वा प्रतिष्ठत्वादेतदेव प्रपंचितम् ॥ ११ ॥ स्कन्धप्रकारं पश्यन्तो जगत्पुष्पोपकारवत्। किमस्तीत्युपगच्छेयुः किमेव तु ममेति वा ॥ १२ ॥ बाह्यमायतनं नात्मा यथा नेत्रादयस्तथा । तद्विकल्पगतिश्चित्तमनः कस्यात्र किं यथा ॥ १३ ॥ हेतुप्रत्ययवैचित्र्यात्तानेवमिति भक्तयः। कथं हि संप्रधार्येत भावो भावविशेषतः ॥ १४ ॥ संमोहात्स्मरणात्तत्त्वकलाभावान्न कर्मणः। क्षणिकत्वादिशुद्धेश्च निर्वाणाच्च प्रदीपवत् ॥ १५ ॥ निर्वाणं सर्वधर्माणामवि-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

कल्पं क्षणे क्षणे । हेतुप्रत्ययभेदात्तु तदन्त इव लक्ष्यते ॥ १६ ॥ संसारे सति निर्वाणं क्षणिकस्य गतिः कुतः । जन्मवत्तेन-
वि(चि)त्तस्य निर्वाणमपि संस्कृतम् ॥१७॥ यत्संस्कृतमनित्यं तद्भंगादन्योऽन्यसंस्कृतम् । निर्वाणमनसामस्माद्युक्तिर्विप्रतिषेध-
नात् ॥ १८ ॥ धर्मवद्विषयेऽन्योऽपि यदा विज्ञानसंभवः । सत्कारेऽन्यस्तदा जन्म किं तस्य कुरुते क्षमा ॥ १९ ॥ न पूर्वा
न परा कोटी विद्यते वाक्फलं मतेः । पूर्वविप्रतिषेधस्तु हेतुप्रत्ययसंभवात् ॥ २० ॥ अहेतुप्रत्ययनयं पूर्वापरसमाभवम् ।
विज्ञानं तत्समुच्छं कः संव्यवस्येद्विचक्षणः ॥ २१ ॥ दर्पणस्थमिव प्रज्ञामुखाविंबमतन्मयम् । तत्समुच्छं च मन्यन्ते तद्वत्प्रत्य-
यजन्मनः ॥ २२ ॥ न सामग्रीस्वभावोऽयमतो नाज्ञानभेदतः । स्वप्नोपलब्धस्मरणं निवृत्तिश्च न नेत्यपि ॥ २३ ॥ न
चानिष्टप्रयोगो नः कुशलप्रतिपत्तिवत् । मन्यमानो हि दोषं वा गुणं वा परिकल्पयेत् ॥ २४ ॥ पटहध्वनिवल्लोकः कल्प-
नामनुवर्तते । यतः स्वभावो भावो वा तस्य वक्तुं न युज्यते ॥ २५ ॥ न चोपदेशवैफल्यं रूपं विज्ञानजन्मवत् । दुःखमु-
त्पद्यते तस्य स्वार्थहानमयुक्तिवत् ॥ २६ ॥ न चास्यागन्तुसंक्लेशः शुद्धिर्वा भक्तयस्त्विमाः । स्मृतिसंगसमः किं तु तेजस्य-
रणिवृत्तिवत् ॥ २७ ॥ वि(चि)त्तचारवशात्संगः स्मृतिवन्न विरुध्यते । संस्कारायतनापेक्षं निरोधापत्त्यनन्तरम् ॥२८॥ अंकु-
रव्यक्तिनिष्पत्तिश्चेतः सत्त्वस्य तत्कथम् । अविद्यातृष्णयोर्यद्वन्न नामत्वं न चैकता ॥ २९ ॥ समविज्ञानयोस्तद्वद्वेद्येकान्त-
मतः शिवम् । श्रोतःप्राप्त्यादिरस्यास्तु विकल्पोऽरणिवह्निवत् ॥ ३० ॥ एकचित्तेऽपि वा कृत्स्नदुःखज्ञानोपपत्तितः । ग्राम-
मोहक्षमोदर्कः शासनप्रणयो मुनेः ॥ ३१ ॥

॥ इति बौद्धसन्ताना नाम पंचदशी द्वात्रिंशिका ॥ १५ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथ षोडशी द्वात्रिंशिका ॥

नित्यानन्तरमव्यक्तिसुखदुःखाभिजातयः । स्वभावः सर्वसत्त्वानां पयःक्षीरांकुरादिवत् ॥ १ ॥ धर्माधर्मात्मकत्वे तु शरीरेन्द्रियसंविदाम् । कथं पुरुषकारः स्यादिदमेवेति नेति वा ॥ २ ॥ शरीरेन्द्रियनिष्पत्तौ यो नाम स्वयमप्रभुः । तस्य कः कर्तृवादोऽस्तु तदायत्तासु वृत्तिषु ॥ ३ ॥ धर्माधर्मौ तदान्योऽन्यनिरोधातिशयक्रियौ । देशाद्यपेक्षौ च तयोः कथं कः कर्तृसंभवः ॥ ४ ॥ यत्प्रवृत्त्योपमर्देन वृत्तं सदसदात्मकम् । तद्धेतरनिमित्तं वेत्युभयं पक्षघातकम् ॥ ५ ॥ न दृष्टान्ता कृताशक्तेः स्वातंत्र्यं प्रतिषिध्यते । अनिमित्तं निमित्तानि निमित्तानीत्यवारितम् ॥ ६ ॥ विश्वप्रायं पृथिव्यादि परिणामोऽप्रयत्नतः । विषयस्तत्प्रबोधस्ते तुल्ये यस्येति मन्यते ॥ ७ ॥ नोक्ताभ्यां सह नारंभात् सममध्यक्षसंपदि । विनाशानुपपत्तेश्च भोज्यभद्व्यविकल्पतः ॥ ८ ॥ पृथिव्या नावरुध्येत यथा वा राजतक्रियाः । गुणानां पुरुषे तद्वदहं कर्तेत्यदः-कृते ॥ ९ ॥ सुदूरमपि ते गत्वा हेतुवादो निवर्त्स्यति । न हि स्वभावानध्यक्षो लोकधर्मोऽस्ति कश्चन ॥ १० ॥ प्रवर्तितव्यमेवेति प्रवर्तन्ते यदा गुणाः । अथ किं संप्रमुग्धोऽसि ज्ञानवैराग्यसिद्धिषु ॥ ११ ॥ धर्मादष्टांगता बुद्धेर्न विरोधकृते च यैः । वक्तुराद्यनिमित्तत्वाद्वितथप्रत्ययादपि ॥ १२ ॥ असतो हेतुतो वेति प्रतिसंधौ च विग्रहः । असंस्तु हेतुर्धीमात्रं कर्तेति च विशिष्यते ॥१३॥ भंगुरश्रवणाद्यर्थसंविन्मात्रे निरात्मके । रागादिशान्तौ यत्नस्ते कथं कस्य किमित्ययम् ॥१४॥ कर्मजः प्रत्ययो नाम कर्म च प्रत्ययात्मकम् । तत्फलं निरयाद्यश्च न च सर्वत्र विस्मृतः ॥ १५ ॥ ज्ञानमव्यभिचारं चेज्जिनानां मा श्रमं कृथाः । अथ तत्राप्यनेकान्तो जिताः स्मः किं तु को भवान् ॥ १६ ॥ एकेन्द्रियाणामव्यक्तेरजात्यन्तरसं-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

गतौ । व्यक्तानां च तदादौ का रागादिप्रविभक्तयः ॥ १७ ॥ न संसरत्यतः कश्चित् स्वपरोभयहेतुकम् । अभिजातिविशेषात्तु मिथ्यावादमुखो जनः ॥ १८ ॥ चैतन्यमपि नः सत्त्वो मोहादिज्ञानलक्षणः । तदादि तद्वत्संकल्पो मिथ्याराशिः प्रवर्तते ॥ १९ ॥ तुल्यप्रसंगो नानात्वे तुल्येनैकेन बाध्यते । अकस्मात्कारणावेशौ हेतुधर्माविशेषतः ॥ २० ॥ स्पर्शनादिमनोऽन्तानि भूतसामान्यजातिमान् । मनोहन्नियतं द्रव्यं परिणाम्यनुमूर्ति च ॥ २१ ॥ स्पर्शैकविषयत्वादिस्तत्त्वान्ताः क्रमजातयः । अरूपादनभिव्यक्तभेदाः कृष्णाभिजातयः ॥ २२ ॥ यथा दुःखादिनिरयस्तिर्यक्षु पुरुषोत्तमाः । रक्तायामजनायां तु सुखजा न गुणोत्तराः ॥ २३ ॥ हिंसाविद्याभिचारार्थः पूर्वान्ते मध्यमः शमः । सम्यग्दर्शनभावान्ताः प्रतिबुद्धस्त्वयोजितः ॥ २४ ॥ न चोपदेशो बुद्धेः स्याद्धविपंकजयोगवत् । तत्त्वं च प्रतिबुध्यन्ते तेभ्यः प्रत्यभिजातयः ॥ २५ ॥ समानाभिजनेष्वेव गुरुगौरवमानिनः । स्वभावमधिगच्छन्ति न ह्यग्निः सममिध्यति ॥ २६ ॥ प्रवृत्त्यंतरिकाव्याजविभंगस्वप्नसंभवात् । न जात्यः संस्मृतेरुक्तं संकरोन्तरिकांतजाः ॥ २७ ॥ सुरादिक्रम एकेषां मानसा ह्युत्क्रमक्रमात् । सुखदुःखविकल्पाच्च खंमियाँ नोऽभिजातयः ॥ २८ ॥ व्योमावकाशो नान्येषां कालो द्रव्यं क्रिया विधिः । सुखदुःखरजो धातुर्जीवाजीवनभांसि च ॥ २९ ॥ अनुमानं मनोवृत्तिरन्वयनिश्चयात्मिका । त्रैकाल्यांगादिवृत्तान्ता हेतुरव्यभिचारतः ॥ ३० ॥ संज्ञासामान्यपर्यायशब्दद्रव्यगुणक्रियाः । एतेनोक्ताः पृथक् चेति व्यवहारविनिश्चयः ॥ ३१ ॥ न नाम तत्त्वमेवैतन्मिथ्यात्वापरबुद्धयः । न चार्थप्रतिषेधेन न सिद्धार्थश्च कथ्यते ॥ ३२ ॥

॥ इति नियतिद्वात्रिंशिका षोडशी ॥ १६ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथ सप्तदशी द्वात्रिंशिका ॥

न दुःखेन विरुध्येते धर्माधर्मौ सुखेन वा । प्रत्ययाव्यभिचारित्वात्स्वपरोभयवृत्तिषु ॥ १ ॥ देशकालनिमित्तानि निमि-
त्तान्यनियोगतः । नियोगतो वा तत्सिद्धौ न वाध्यात्मविशेषतः ॥ २ ॥ सुव्रतानि यमं वृत्तं यथाध्यात्मविनिश्चयम् । दीक्षा-
चारस्तु शैक्षाणां वर्त्मस्थैर्यानुवृत्तये ॥ ३ ॥ अपुण्यप्रतिषेधो वा व्रतं पुण्यागमोऽपि वा । युगपत्क्रमशो वेति विपक्षोरुभयं
भयम् ॥ ४ ॥ व्रताभ्युपगमः शुद्धः परिणामो न नेष्यते । तदानन्तर्यवृत्तिस्तु मिथ्यादृष्टिर्निवार्यते ॥ ५ ॥ न मिथ्यादर्शनात्
पापं न सम्यग्दर्शनाच्छुभम् । न च नेति कषायाणां तद्वृत्त्यव्यतिरेकतः ॥ ६ ॥ क्षयवृद्धिः कषायाणां मिथ्यादृष्टिरसंक्र-
मात् । वैषम्यलक्षणो बन्धस्तदाद्यस्तु विकल्पतः ॥ ७ ॥ मिथ्यादृष्टेरभिन्नायाः पंच चैकक्षणाश्रवे । कायिकादिक्रियाचारः
पापमेवेत्यसंशयम् ॥ ८ ॥ नान्योऽन्यमनुवर्तेत कृताभ्युपगमेतरौ । तुल्यदोषगुणस्थानौ न कषायक्रमोऽप्यतः ॥ ९ ॥
कषायचिह्नं हिंसादि प्रतिषेधस्तदाश्रयः । अपायोद्वेजनो वालो भीरूणामुपदिश्यते ॥ १० ॥ हिंसादिवत्कषायेभ्यो न जन्म-
मरणापदः । निमित्तान्तरहेतुत्वाद्गुणतस्तूपचर्यते ॥ ११ ॥ कल्पाकल्पमतो द्रव्यमचिन्त्यं सर्पिरादिवत् । दोषप्रचयवैषम्या
दातुरस्तु परीक्ष्यते ॥ १२ ॥ एकमूर्तिः परीणामः शुद्धिराचारलक्षणम् । गुणप्रत्येकवृत्तानां पुरुषाशयशक्तितः ॥ १३ ॥
क्रोधजिह्मपरिष्वंगमानवेदांवुमक्षयाः । युगपद्वा तमो विद्याद्यावद्यत्रानुषिध्यते ॥ १४ ॥ क्षयो नाप्रशमस्यास्ति संयमस्तदुप-
क्रमः । दोषैरेव तु दोषाणां निवृत्तिर्मारुतादिवत् ॥ १५ ॥ दोषेभ्यः प्रव्रजन्त्यार्या गृहादिभ्यः पृथग्जनाः । परानुग्रहनि-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

म्नास्तु सन्तस्तदनुवृत्तयः ॥ १६ ॥ तुल्यातुल्यफलं कर्म निमित्ताश्रवयोगतः । यतः स हेतुरन्वेष्यो दृष्टार्थो हि न तप्यते ॥ १७ ॥ मनसोऽपैति विषयान् मनसैवातिवर्तते । किमेवं बहुरूपं वा शरीरे बहिरेव वा ॥ १८ ॥ न ममत्वादहंकारस्तस्मात्तु ममता मता । संकल्पाव्यभिचारित्वात्तस्मिन्नेवाशिवास्पदम् ॥ १९ ॥ नाहमस्मीत्यभावो वा भावो वाभ्युपगम्यते । प्रपञ्चोपरमः शान्तिरव्युच्छित्तेरशून्यता ॥ २० ॥ द्वेषोद्वेगफलं दुःखं संगस्वादुफलं सुखम् । माध्यस्थ्यं तत्प्रतीकारः किं तु दुःखेन यत्सुखम् ॥ २१ ॥ न दुःखकारणं कर्म तदभावाय वोद्यमः । दृश्यते व्यभिचारश्चाप्यहो मोहविजृम्भितयः ॥ २२ ॥ पुण्यं सुखात्मकं जन्म तद्विशेषो विशिष्यते । कृतार्थेनापि चोपेयमवश्यं नार्तिहेतवः ॥ २३ ॥ प्रीत्यर्था विषया जातिः सात्मकं कल्पशोभना । तेषामर्थवशात् साम्यमिति धर्मोऽप्यधर्मवत् ॥२४॥ पुण्यमेव निवध्नन्ति स्वा(श्वा)दयोऽप्यविशेषतः । आहारादिषु तद्वृत्तेरभिज्ञस्तु विशेष्यते ॥ २५ ॥ प्रतिमाभिग्रहास्तीव्राः परिज्ञानविरोधिनः । प्रपंचाचारवादस्तु मिथ्यामानादिवृत्तयः ॥ २६ ॥ यथागदपरिज्ञानं नालमामयशान्तये । अचारित्रं तथा ज्ञानं न बुद्ध्यध्यवसायतः ॥ २७ ॥ अरण्युष्माग्निविज्ञानं वैराग्यमुपजायते । तदभ्यासफलो योगो न पापाय न संवरः ॥ २८ ॥ कर्माश्रवविपाकार्थं वर्ण्यन्ते जीवजातयः । तुल्यं ह्यधिगतार्थस्य जीवाजीवप्रयोजनम् ॥ २९ ॥ निदानाभ्यासासाफल्यं जन्मान्तरगतस्य चेत् । ज्ञानैश्वर्यसुखाभ्यासे निदानेभ्यस्तपःश्रमः ॥ ३० ॥ न धर्माथौं विशिष्येते कर्त्रापायोपभोगतः । धर्मस्तु ज्ञानहेतुत्वाद्विशिष्टेषु विशिष्यते ॥ ३१ ॥ विषयेन्द्रियबुद्धीनां मनश्चोपक्रमः क्रमः । तमोमूलाभिघाताद्धि निर्विकल्पशिवं शिवम् ॥ ३२ ॥

॥ इति सप्तदशी द्वात्रिंशिका ॥ १७ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथाष्टादशी द्वात्रिंशिका ॥

देशकालान्वयाचारवयःप्रकृतिमात्मनाम् । सत्त्वसंवेगविज्ञानविशेषाच्चानुशासनम् ॥ १ ॥ बाह्याध्यात्मशुचिः सौम्यस्तेजस्वी करुणात्मकः । स्वपरान्वर्थविद्वाग्मी जिताध्यात्मश्च शासिता ॥ २ ॥ तुल्यप्रकोपोपशमा रागाद्या मारुतादिव । विषयेन्द्रियसामान्यात् सर्वार्थमिति शासनम् ॥ ३ ॥ हीनानां मोहभूयस्त्वाद्बाहुल्याच्च विरोधिनाम् । विशिष्टानुप्रवृत्तेश्च कल्याणाभिजनो मतः ॥ ४ ॥ उत्पन्नोत्पाद्यसंदेहा ग्रन्थार्थोभयशक्तयः । भावनाप्रतिपत्तिभ्यामनेकाः शैक्षभक्तयः ॥ ५ ॥ कर्तृप्रयोजनापेक्षस्तदाचारस्त्वनेकधा । चिकित्सितवदेकार्थप्रतिलोमानुलोमतः ॥ ६ ॥ शरीरमनसोस्तुल्या प्रवृत्तिर्गुणदोषयोः । तस्मात्तदुभयोपायान्निमित्तज्ञो विशिष्यते ॥ ७ ॥ भेषजोपनयश्चित्रो यथामयविशेषतः । ब्रह्मप्रकाशोपहितः सुविधिज्ञानयंत्रयोः ॥ ८ ॥ वपुर्यंत्रजिता दोषाः पुनरभ्यासहेतवः । प्रसंख्याननिवृत्तास्तु निरन्वयसमाधयः ॥ ९ ॥ यथा निर्दिश्य संयोगाद्धाताद्यारोगभक्तिषु । तथा जन्मसु रागाद्या भावनादरमात्रयोः ॥ १० ॥ यात्रामात्रास(श)नोऽभीक्ष्णं परिशुद्धनिभाशयः । विविक्तनियताचारः स्मृतिदोषैर्न वाध्यते ॥ ११ ॥ आदेशस्मरणाक्षेपप्रायश्चित्तानुपक्रमाः । यथारसं प्रयोक्तव्याः सिद्ध्यसिद्धिगतागतैः ॥ १२ ॥ परप्रशंसास्वक्षेपो विपरीतमुपेक्षितः । उत्कर्षापकर्षौ चैता विनयोऽन्नयजातयः ॥ १३ ॥ स्वास्थ्यातपदत्रयावृत्त्ययोनयः स्थानवर्त्मनः । शैक्षदुर्वलगीतार्थगुरूणामर्थसिद्धये ॥ १४ ॥ आसेवनपरीहारपरिसंख्यानशान्तयः । परीषहा वपुर्बुद्धिनिमित्तासमकल्पकाः ॥ १५ ॥ असूयाक्षेपकौकुच्यपरीहासमिथःकथाः । स्वैरस्वापा-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.

Jin Gun Aradhak Trust

सनाहारचर्याः पश्यन्निवारयेत् ॥ १६ ॥ विनीतैर्ज्ञावविज्ञाननानारसकथासुखैः । विश्रंसनमनिर्दिष्टमनर्थं साध्यसाधयोः
॥ १७ ॥ उत्क्षेपासंगविक्षेपाः शब्दादित्यागभोगयोः । तयोरनियमः श्रेयान् पुरुषाशयशक्तितः ॥ १८ ॥ प्रागेव साधन-
न्यासः कष्टं कृतमतेरपि । कृच्छ्रोपार्जनखिन्नं हि कार्पण्यं भजते जनः ॥ १९ ॥ पिपासाविषयोत्सेधो मृदूत्तानरयावरम् ।
न संमिथ्यादिगंभीरं चपलायति यादसात् ॥ २० ॥ अज्ञातकरणं जन्म वपुःसंवित्प्रकारयोः । त्वत्प्रसादार्जनोपायो विषये-
न्द्रियसंवरः ॥ २१ ॥ यद्यज्ञानक्रिये स्यातां स्याद् ज्ञानसमयोः शिवः । न हि मानादिवृत्तित्वात्पृथक्संवित्क्रमकथाः ॥ २२ ॥
ममेदमहमस्येति समानं मानलोभयोः । चतुष्टं युगपद्वेति यथा जन्मविशेषतः ॥ २३ ॥ ममेदमिति रक्तस्य न नेत्युपरतस्य
च । भाविकौ ग्रहणत्यागौ बहुसाराल्पफल्गुषु ॥ २४ ॥ अभिषिक्तस्य संन्यासक्रमात्पाश्चात्यदर्शनम् । शून्यैकविकृतान्यासो
रागिणां तु यथाश्रयम् ॥ २५ ॥ अनाघातास्पदं द्विष्टमनुकूलैः प्रसादयेत् । निमित्तफलदारुण्यविवेकेन्यश्च रक्षयेत् ॥ २६ ॥
सुखदुःखरसैर्नेद्यं व्यक्तोपनतकारणैः । प्रसादयेदुपाख्यानैः स्वैरासनमुखागतैः ॥ २७ ॥ अप्रशान्तमतौ शास्त्रसद्भावप्रति-
पादनम् । दोषायाभिनवोदीर्णे शमनीयमिव ज्वरे ॥ २८ ॥ यदनासेवितं यस्य सेवितं वा स साधयेत् । तच्छेषानुपरोधेन
प्रतिरूपार्पितं तपः ॥ २९ ॥ यदुत्सृष्टमयत्नेन पुनरेष्यं प्रयत्नतः । तत्साधनं वा तादृक्षं न हि सोपधयो बुधाः ॥ ३० ॥
नातिकृच्छ्रतपःसक्ता मनच्छा(श्छा)गवदुत्सृजेत् । कुशीलान् वा विदग्धांश्च तीर्थं तच्छेषपालनम् ॥ ३१ ॥ यावदुद्वेजते दुःखान्निर्वाणं
चाभिमन्यते । तावन्मोहसुखारूढाः स्वयं यास्यन्त्यतःपरम् ॥ ३२ ॥

॥ इत्यष्टादशी द्वात्रिंशिका ॥ १८ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथैकोनविंशतितमी द्वात्रिंशिका ॥

ज्ञानदर्शनचारित्राण्युपायाः शिवहेतवः । अन्योऽन्यप्रतिपक्षत्वाद्बुद्धावगमशक्तयः ॥ १ ॥ ज्ञानं देहादिविषयं व्यक्तिमात्रमविग्रहः । मनसः संशयापायस्मृतिदर्शनशक्तयः ॥ २ ॥ सर्वार्थानन्तरचरं नियतं चक्षुरादिवत् । त्रिकालविषयं रेतो वर्तमानार्थमिन्द्रियम् ॥ ३ ॥ यदेव चक्षुषो रूपं तदेवान्याश्रयान्तरम् । तस्मादविषयो रूपाद्यन्निधानानपाश्रये ॥ ४ ॥ अस्त्याद्यासंग्रहव्यासनिमित्तास्तदुपक्रमाः । तदात्वोपनिधानाभ्यां रूपाद्यप्युपचर्यते ॥ ५ ॥ नानेकमेकोपचारमेकं नानेति वा न वा । यथा बहिस्तथाध्यात्ममन्योऽन्यप्रत्नवं हृदः (ह्यदः) ॥ ६ ॥ निष्पत्तिरुदयाच्छक्तिस्तद्विघातिसमक्षयात् । अनावरणहेतोर्वा शक्तिरन्युदयात्मिका ॥ ७ ॥ चक्षुर्दर्शनविज्ञानं परमाण्वौष्ण्यमोक्षवत् । तदावरणमित्येकं न वा कार्यविशेषतः ॥ ८ ॥ अर्थव्यञ्जनयोरेवमर्थस्तु स्मृतिचक्षुषोः । सर्वोपयोगद्वैविध्यमनेनोक्तमनक्षरम् ॥ ९ ॥ प्रकाशमनसोश्चक्षुस्तुल्यमाप्तगतार्थवत् । विकृष्टेतरयोर्व्यक्तिर्गम्यते चार्थशक्तितः ॥ १० ॥ परस्परस्पृष्टगतिर्ज्ञावनापचया ध्वनिः । बद्धस्पृष्टगमक्ष्यादिस्नेहरौक्ष्यातिशायनात् ॥ ११ ॥ वैयर्थ्यातिप्रसंगाभ्यां न मत्यभ्यधिकं श्रुतम् । सर्वेभ्यः केवलं चक्षुस्तमःक्रमविवेकवत् ॥ १२ ॥ नश्यन्ति विषयाख्याते योक्तव्या दोषता न चेत् । त्रितयानियतादेकसामान्याद्वा बहुष्वपि ॥ १३ ॥ दोषपंक्तिर्मतिज्ञानान्न किंचिदपि केवलात् । तमःप्रवया निःशेषविशुद्धिः फलमेव तत् ॥ १४ ॥ समग्रविषयं ज्ञानमवश्यं यस्य कस्यचित् । तस्य वृत्त्यन्तरापत्तेर्नान्यदावरणं क्षयात् ॥ १५ ॥ वृक्षाद्यालोकवत्कृत्स्नं स्तोकाख्यानमनेकधा । अत्यन्तानुप-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

लब्धिर्वा विशिष्टे ज्ञानदर्शने ॥१६॥ प्रार्थनाप्रतिघाताभ्यां वेद्यन्ते(वेक्ष्यते) द्वीन्द्रियादयः। मनःपर्यायविज्ञानं युक्तं तेषु न वान्यथा ॥ १७ ॥ निमित्तमन्तरायत्तं चतुष्कमपरं फलम् । मनुष्यतिर्यग्भवयोः कर्मायुष्कपुरःसरम् ॥ १८ ॥ निश्चितं मोहवेद्ये वा प्रसंगानुपपत्तितः । एकं नैकानुभावं वा बीजाद्यर्थप्रकारवत् ॥ १९ ॥ परिणामफलं कर्म परिणामस्तदात्मकः। तयोरन्योऽन्यसादृश्यं युक्तं नानेकधर्मतः ॥ २० ॥ आयुः कालफलं सौम्यः परिणामान्न विद्यते । गत्याद्यर्थपृथग्नाम मूलोत्तरनिबन्धवत् ॥ २१ ॥ स्थित्यन्तमन्यवैफल्याद्यथार्थप्रतिबोधकम् । तदौदारिकदेहाभ्यामन्यच्चातिप्रसंगतः ॥ २२ ॥ निर्ग्रंथसंयतारागान्यनुबन्धस्थितिक्रमात् । द्विविधा एव सामर्थ्यादनन्ता वापि सिद्धवत् ॥ २३ ॥ प्रयोगविश्रसाकर्मतदभावस्थितिस्तथा । लोकानुभाववृत्तान्तः किं धर्माधर्मयोः फलम् ॥ २४ ॥ आकाशमवगाहाय तदनन्या दिगन्यथा । तावप्येवमनुच्छेदात्ताभ्यां वान्यमुदाहृतम् ॥ २५ ॥ प्रकाशवदनिष्टं स्यात्साध्ये नार्थस्तु नः श्रमः । जीवपुद्गलयोरेव परिशुद्धः परिग्रहः ॥ २६ ॥ इन्द्रियाण्यात्मलिंगानि त्वगादिनियमः पुनः । निकामविषया व्याला जिनाश्चैवमतीन्द्रियाः ॥ २७ ॥ बुद्ध्यापोहतमःसत्त्वं जातु गव्ये न युज्यते । तीव्रमोहानुबन्धस्तु स्यात्कश्चित्कस्यचित्क्वचित् ॥ २८ ॥ सत्त्वोच्छेदभयं तुल्यमनन्तेऽप्यपवर्गतः । न च जन्ममहादोषमानन्त्यात्तु न बध्यते ॥ २९ ॥ नेन्धनानंत्यतो वह्निश्चीयते नावचीयते । तन्मात्रं वा तथान्योन्यगतयः स्कन्धपुद्गलाः ॥३०॥ प्रतीत्य प्रतिसंख्याय द्रव्यव्यञ्जनपर्ययात् । समग्रविकलादेशनिषेधाभ्यां च साधयेत् ॥३१॥

॥ इति निश्चयद्वात्रिंशिकैकोनविंशतितमी ॥ १९ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

अथ विंशतितमी द्वात्रिंशिका ॥

उत्पादविगमध्रौव्यद्रव्यपर्यायसंग्रहम् । कृत्स्नं श्रीवर्धमानस्य वर्धमानस्य शासनम् ॥ १ ॥ अपायापोहतोऽन्योऽन्यं हन्यतो वा तदेव वा । ग्रन्थार्थः स्वपरान्वर्थो विध्युपायविकल्पतः ॥ २ ॥ वाक्चिकित्सितमानाध्वमणिरागादिभक्तिवत् । नानात्वैक्योभयानुक्तिर्विषमं सममर्थतः ॥ ३ ॥ प्रमाणान्यनुवर्तन्ते विषये सर्ववादिनाम् । संज्ञाभिप्रायभेदात्तु विवदन्ति तपस्विनः ॥ ४ ॥ न यथार्थपरिज्ञानाद्दोषशान्तिर्न वान्यथा । प्रकोपसमसामान्याव्यभिचाराच्च तद्वताम् ॥ ५ ॥ येन दोषा निरुध्यन्ते ज्ञानेनाचरितेन वा । स सोऽभ्युपायस्तच्छान्तावनासक्तमवेद्यवत् ॥ ६ ॥ यथाप्रकारा यावन्तः संसारावेशहेतवः । तावन्तस्तद्विपर्यासा निर्वाणावाप्तिहेतवः ॥ ७ ॥ सामान्यं सर्वसत्त्वानामवश्यं जन्मकारणम् । शरीरेन्द्रियभोगानामविशिष्टं विशिष्यते ॥ ८ ॥ विकल्पप्रभवं जन्म सामान्यं नातिवर्तते । हेतावपचिते शेषं किं परिज्ञाय वा न वा ॥ ९ ॥ गुरुलाघवसंदिग्धविपरीताः प्रतिक्रियाः । लघ्वसंदिग्धविज्ञानं त्वास्यद्विष्टस्य सिध्यति ॥ १० ॥ द्रव्यसत्त्वादिनानात्वं नानेति सममात्मनः । विषयेन्द्रियचेतस्यमनेनाहमनीत वां ॥ ११ ॥ बौद्धमध्रुवमद्रव्यसांख्यं काणादमन्यथा । लोकः पुरुष इत्येतदवक्तव्यं शरीरवत् ॥ १२ ॥ निमित्तेश्वरकर्तारः प्रकाशनृपशिल्पिवत् । यथेष्टसाधनोत्कर्षविशेषापायवृत्तयः ॥ १३ ॥ स्वभावोऽर्थोऽन्तराभावा नियमा व्यभिचारतः । इष्टतोऽन्यदनेनोक्ता देशकालसमाधयः ॥ १४ ॥ लक्ष्यलक्षणयोरेवं .देशधर्मविकल्पतः । सदादिप्रतिभेदाच्च :निह्नवप्रतियोजनाः ॥ १५ ॥ चैतन्यबुद्ध्योर्विच्छेदः परिणामेष्वसंश्रयात् । न विकल्पान्तरं भोक्तुरनेनोक्तं सुखादिवत् ॥ १६ ॥ शरीरविभुता तुल्यमानन्त्यगुणदोषतः ।

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.
Jin Gun Aaradhak Trust

संसारप्राप्त्यभिव्यक्तिर्विकल्पाः कारणात्मनः ॥ १७ ॥ गुणप्रचयसंस्कारवृत्तयः कर्मवृत्तयः । अनाद्यनन्तरावश्य-
यथाचेतरयोगतः ॥ १८ ॥ भूतप्रत्येकसंयोगसामान्यार्थान्तरात्मकम् । पंचधा बहुधा वापि कार्यादेकादिवेन्द्रियम्
॥ १९ ॥ जातिप्रत्ययसामान्यचरस्थिरचरन्मनः । उभयं विभवा देहलोकयोरनुगामि च ॥ २० ॥ रूपादिमात्रं द्रव्यं
च पिण्ड एक विकल्पवान् । समस्तव्यस्तवृत्तिभ्यामर्थपरिणतेरपि ॥ २१ ॥ सदसत्सदसन्नेति कार्यकारणसंभवः ।
अनित्यनित्यशून्यत्वे शेषमित्युपपादितम् ॥ २२ ॥ अवस्थितं जगतसत्त्वाद्भावसत्प्रक्रियात्मकम् । धर्माधर्मस्व-
भावेष्टिपुरुषार्थनिमित्ततः ॥ २३ ॥ समग्रविकलादेशत्यागाभिप्रायतत्कथा । सामान्याव्यासतः शैक्ष्यविपक्षाचार्यशक्तितः
॥ २४ ॥ द्वीपवेलोदधिव्याससंख्याभोगविभूतयः । स्वर्गापायानुभागाश्च सनिमित्ता यथेष्टतः ॥ २५ ॥ ज्ञानाचारविशेषा-
भ्यामाचाराद्भ्रियते जनः । स नात्युत्तानगंभीरः सुखदुःखात्ययो हितः ॥ २६ ॥ दृष्टान्तश्च विकैर्लोकः परिपक्तिशुभाशुभैः ।
सुखार्थसंशयप्राप्तिप्रतिषेधमहाफलैः ॥ २७ ॥ ज्ञानात्कृत्स्नेष्टधर्मात्मपरमेश्वरतः शिवम् । कर्मोपयोगवैराग्यं धामप्राप्तिश्च
योगतः ॥ २८ ॥ पृथक् सहाविनिर्भागैर्दयावैराग्यसंविदाम् । ऐश्वर्यमोक्षोपशमसमावेशविकल्पतः ॥ २९ ॥ आगमाभ्युद-
यज्ञानयोगाध्याहारधारणा । भावनाप्राणसंरोधकृत्स्नयत्नव्रतानि च ॥ ३० ॥ दोषव्यक्तिप्रसंख्यानविषयातिशयात्ययैः । परमैश्वर्य-
संयोगज्ञानैश्वर्यं विकल्पयेत् ॥ ३१ ॥ प्रसिद्धप्रातिभास्येति कामतस्तीर्थभक्तयः । ननु श्रीवर्धमानस्य वाचो युक्तः परस्परम् ॥ ३२ ॥

॥ इति दृष्टिप्रबोधद्वात्रिंशिका विंशतितमी ॥ २० ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

॥ अथैकविंशतितमी द्वात्रिंशिका ॥

सदा योगसात्म्यात्समुद्भूतसाम्यः प्रभोत्पादितप्राणिपुण्यप्रकाशः । त्रिलोकीशवन्द्यस्त्रिकालज्ञनेता स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १ ॥ शिवोऽथादिसंख्योऽथ बुद्धः पुराणः पुमानप्यलक्ष्योऽप्यनेकोऽप्यथैकः । प्रकृत्यात्मवृत्त्याप्युपाधिस्वभावः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥२॥ जुगुप्साभयाज्ञाननिद्राविरत्यंगभूहास्यशुग्द्वेषमिथ्यात्वरागैः । न यो रत्यरत्यन्तरायैः सिषेवे स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ३ ॥ न यो बाह्यसत्त्वेन मैत्रीं प्रपन्नस्तमोभिर्न नो वा रजोभिः प्रणुन्नः । त्रिलोकीपरित्राणनिस्तन्द्रमुद्रः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ४ ॥ हृषीकेश विष्णो जगन्नाथ जिष्णो मुकुन्दाच्युत श्रीपते विश्वरूप । अनन्तेति संबोधितो यो निराशैः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ५ ॥ पुरानंगकालारिराकाशकेशः कपाली महेशो महाव्रत्युमेशः । मतो योऽष्टमूर्तिः शिवो भूतनाथः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ६ ॥ विधिब्रह्मलोकेशशंभुस्वयंभूचतुर्वक्त्रमुख्याभिधानां निधानम् । ध्रुवोऽथेय ऊचे जगत्सर्वहेतुः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥७॥ न शूलं न चापं न चक्रादि हस्ते न लास्यं न हास्यं न गीतादि यस्य । न नेत्रे न गात्रे न वक्त्रे विकारः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥८॥ न पक्षी न सिंहो वृषो नापि ना (वा)यं न रोषप्रसादादिजन्मा विडंबः । न निन्द्यैश्चरित्रैर्जने यस्य कंपः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ९ ॥ न गौरी न गंगा न लक्ष्मीर्यदीयं वपुर्वा शिरो वाप्युरो वा जगाहे । यमिच्छाविमुक्तं शिवश्रीस्तु भेजे स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १० ॥ जगत्संभवस्थेमविध्वंसरूपैरलीकेन्द्रजालैर्न यो जीवलोकम् । महामोहकूपे निचिक्षेप नाथः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ११ ॥ समुत्पत्तिविध्वंसनित्यस्वरूपा यद्भा त्रिप-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

द्येव लोके विधित्वम् । हरत्वं हरित्वं प्रपेदे स्वभावैः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १२ ॥ त्रिकालत्रिलोकत्रिशक्ति-
त्रिसन्ध्यत्रिवर्गत्रिदेवत्रिरत्नादिभावैः । यदुक्ता त्रिपद्येव विश्वानि वव्रे स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १३ ॥ यदाज्ञा
त्रिपद्येव मान्या ततोऽसौ तदस्त्येव नो वस्तु यन्नाधितष्ठौ । अतो ब्रूमहे विश्वमेतद्यदीयं स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः
॥ १४ ॥ न शब्दो न रूपं रसो नापि गन्धो न न स्पर्शलेशो न वर्णो न लिंगम् । न पूर्वापरत्वं न यस्यास्ति संज्ञा स एकः
परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १५ ॥ छिदा नो भिदा नो न क्लेदो न खेदो न शोषो न दाहो न तापादिरापत् । न सौख्यं न
दुःखं न यस्यास्ति वाञ्छा स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १६ ॥ न योगा न रोगा न चोद्वेगवेगाः स्थितिर्नो गतिर्नो
न मृत्युर्न जन्म । न पुण्यं न पापं न यस्यास्ति बन्धः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १७ ॥ तपः संयमः सूनृतं ब्रह्म
शौचं मृदुत्वार्जवाकिंचनत्वानि मुक्तिः । क्षमैवं यदुक्तौ जयत्येव धर्मः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ १८ ॥ अहो
विष्टपाधारभूता धरित्री निरालंबनाधारमुक्ता यदास्ते । अचिन्त्यैव यद्धर्मशक्तिः परा सा स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः
॥ १९ ॥ न चांभोधिराप्लावयेद्भूतधात्रीं समाश्वासयत्येव कालेऽम्बुवाहः । यदुद्भूतसद्धर्मसाम्राज्यवश्यः स एकः परात्मा
गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २० ॥ न तिर्यग्ज्वलत्येव यज्ज्वालजिह्वो यदूर्ध्वं न वाति प्रचंडो नभस्वान् । स जागर्ति यद्धर्मराजप्रतापः
स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २१ ॥ इमौ पुष्पदन्तौ जगत्यत्र विश्वोपकाराय दिष्ट्योदयेते वहन्तौ । उरीकृत्य यत्तु- ॥ २६ ॥
र्यलोकोत्तमाज्ञां स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २२ ॥ अवत्येव पातालजंबालपाताद्धित्तेऽपि सर्वज्ञलक्ष्मीनिवासात् ।
यदाज्ञाविधित्साश्रितानंगभाजः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २३ ॥ सुपर्वद्रुचिन्तामणिकामधेनुप्रभावा नृणां नैव

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.   Jin Gun Aradhak Trust

दूरे भवन्ति । चतुर्थे यच्छुक्ले शिवे भक्तिभाजा स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २४ ॥ कलिव्यालवह्निग्रहव्याधिचौर-व्यथावारणव्याघ्रवैर्यादिविघ्नाः । यदाज्ञाजुषां युग्मिनां जातु न स्युः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २५ ॥ अबद्धस्त-थैकः स्थिरो वा क्षयी वाप्यसंगो मतो यैर्जडैः सर्वथात्मा । न तेषां विमूढात्मनां गोचरो यः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २६ ॥ न वा दुःखगर्भे न वा मोहगर्भे स्थिता ज्ञानगर्भे तु वैराग्यतत्त्वे । यदाज्ञानिलीना ययुर्जन्मपारं स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २७ ॥ विहायाश्रवं संवरं संश्रयैवं यदाज्ञा पराभाजि यैर्निर्विशेषैः । स्वकस्तैरकार्येव मोक्षो भवो वा स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २८ ॥ शुभ्रध्याननीरैरुरीकृत्य शौचं सदाचारदिव्यांशुकैर्भूषितांगाः । बुधाः केचिद-र्हन्ति यं देहगेहे स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ २९ ॥ दयासूनृतास्तेयनिःसंगमुद्रातपोज्ञानशीलैर्गुरूपास्तिमुख्यैः । सुमैरष्टभिर्योऽर्च्यते धाम्नि धन्यैः स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ३० ॥ महार्चिर्धनेशो महाज्ञामहेन्द्रो महाशान्ति-भर्ता महासिद्धसेनः । महाज्ञानगर्भा(मत्स्या)वनी मूर्तिरर्हन् स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥३१॥ महाब्रह्मयोनिर्महास-त्त्वमूर्तिर्महाहंसराजो महादेवदेवः । महामोहजेता महावीरनेता स एकः परात्मा गतिर्मे जिनेन्द्रः ॥ ३२ ॥ इत्थं ये परमा-त्मरूपमनिशं श्रीवर्धमानं जिनं वन्दन्ते परमार्हतास्त्रिभुवने शान्तं परं दैवतम् । तेषां सप्त भियः क्व सन्ति दलितं दुःखं चतुर्धापि तैर्मुक्तैर्यत्सुगुणानुपेत्य वृणते तांश्चक्रिशक्रश्रियः ॥ ३३ ॥

॥ इति महावीरद्वात्रिंशिका एकविंशतितमी ॥ २१ ॥

॥ इतिश्रीसिद्धसेनदिवाकरविरचिता एकविंशतिद्वात्रिंशिकाः समाप्ताः ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

न्यायावतारः ।

प्रमाणं स्वपराभासि ज्ञानं बाधविवर्जितम् । प्रत्यक्षं च परोक्षं च द्विधा मेयविनिश्चयात् ॥ १ ॥ प्रसिद्धानि प्रमाणानि व्यवहारश्च तत्कृतः । प्रमाणलक्षणस्योक्तौ ज्ञायते न प्रयोजनम् ॥ २ ॥ प्रसिद्धानां प्रमाणानां लक्षणोक्तौ प्रयोजनम् । तद्व्यामोहनिवृत्तिः स्याद् व्यामूढमनसामिह ॥ ३ ॥ अपरोक्षतयाऽर्थस्य ग्राहकं ज्ञानमीदृशम् । प्रत्यक्षमितरद् ज्ञेयं परोक्षं ग्रहणेक्षया ॥४॥ साध्याविनाभुनो(वो) लिङ्गात् साध्यनिश्चायकं स्मृतम् । अनुमानं तदभ्रान्तं प्रमाणत्वात् समक्षवत् ॥५॥ न प्रत्यक्षमपि भ्रान्तं प्रमाणत्वविनिश्चयात् । भ्रान्तं प्रमाणमित्येतद् विरुद्धवचनं यतः ॥ ६ ॥ सकलप्रतिभासस्य भ्रान्तत्वासिद्धितः स्फुटम् । प्रमाणं स्वान्यनिश्चायि द्वयसिद्धौ प्रसिद्ध्यति ॥ ७ ॥ दृष्टेष्टाव्याहताद्वाक्यात् परमार्थाभिधायिनः । तत्त्वग्राहितयोत्पन्नं मानं शाब्दं प्रकीर्त्तितम् ॥८॥ आप्तोपज्ञमनुल्लङ्घ्यमदृष्टेष्टविरोधकम् । तत्त्वोपदेशकृत् सार्वं शास्त्रं कापथघट्टनम्॥९॥स्वनिश्चयवदन्येषां निश्चयोत्पादनं बुधैः ।परार्थं मानमाख्यातं वाक्यं तदुपचारतः॥१०॥प्रत्यक्षेणानुमानेन प्रसिद्धार्थप्रकाशनात् । परस्य तदुपायत्वात् परार्थत्वं द्वयोरपि ॥११॥ प्रत्यक्षप्रतिपन्नार्थप्रतिपादि च यद्वचः । प्रत्यक्षं प्रतिभासस्य निमित्तत्वात्तदुच्यते ॥१२॥साध्याविनाभुवो हेतोर्वचो यत् प्रतिपादकम् । परार्थमनुमानं तत् पक्षादिवचनात्मकम् ॥ १३ ॥ साध्याभ्युपगमः पक्षः प्रत्यक्षाद्यनिराकृतः । तत्प्रयोगोऽत्र कर्त्तव्यो हेतोर्गोचरदीपकः ॥१४॥ अन्यथा वाद्यभिप्रेतहेतुगोचरमोहितः । प्रत्याय्यस्य भवेद्धेतुर्विरुद्धारेकितो यथा ॥१५॥ धानुष्कगुणसंप्रेक्षिजनस्य परिविध्यतः । धानुष्कस्य विना लक्ष्यनिर्देशेन गुणेतरौ ॥ १६ ॥ हेतोस्तथोपपत्त्या वा स्यात् प्रयोगोऽन्यथापि वा । द्विविधोऽन्यतरेणापि साध्यसिद्धिर्भवेदिति ॥ १७ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jinshasan Aradhak Trust

साध्यसाधनयोर्व्याप्तिर्यत्र निश्चीयतेतराम्। साधर्म्म्येण स दृष्टान्तः सम्बन्धस्मरणान्मतः ॥ १८ ॥ साध्ये निवर्त्तमाने तु साध-
नस्याप्यसम्भवः । ख्याप्यते यत्र दृष्टान्तो वैधर्म्म्येणेति स स्मृतः ॥१९॥ अन्तर्व्याप्त्यैव साध्यस्य सिद्धेर्बहिरुदाहृतिः । व्यर्था
स्यात्तदसद्भावेऽप्येवं न्यायविदो विदुः ॥ २० ॥ प्रतिपाद्यस्य यः सिद्धः पक्षाभासोऽस्ति लिङ्गतः । लोकस्ववचनाभ्यां च
बाधितोऽनेकधा मतः ॥ २१ ॥ अन्यथानुपपन्नत्वं हेतोर्लक्षणमीरितम् । तदप्रतीतिसन्देहविपर्य्यासैस्तदाभता ॥ २२ ॥
असिद्धस्त्वप्रतीतो यो योऽन्यथैवोपपद्यते । विरुद्धो योऽन्यथाप्यत्र युक्तोऽनैकान्तिकः स तु ॥ २३ ॥ साधर्म्म्येणात्र दृष्टा-
न्तदोषा न्यायविदीरिताः । अपलक्षणहेतूत्थाः साध्यादिविकलादयः ॥ २४ ॥ वैधर्म्म्येणात्र दृष्टान्तदोषा न्यायविदीरिताः ।
साध्यसाधनयुग्मानामनिवृत्तेश्च संशयात् ॥ २५ ॥ वाद्युक्ते साधने प्रोक्तदोषाणामुद्भावनम् । दूषणं निरवद्ये तु दूषणा-
भासनामकम् ॥ २६ ॥ सकलावरणमुक्तात्म केवलं यत् प्रकाशते । प्रत्यक्षं सकलार्थात्मसततप्रतिभासनम् ॥ २७ ॥ प्रमा-
णस्य फलं साक्षादज्ञानविनिवर्त्तनम् । केवलस्य सुखोपेक्षे शेषस्यादानहानधीः ॥ २८ ॥ अनेकान्तात्मकं वस्तु गोचरः सर्व-
संविदाम् । एकदेशविशिष्टोऽर्थो नयस्य विषयो मतः ॥ २९ ॥ नयानामेकनिष्ठानां प्रवृत्तेः श्रुतवर्त्मनि । सम्पूर्णार्थविनि-
श्चायि स्याद्वादश्रुतमुच्यते ॥ ३० ॥ प्रमाता स्वान्यनिर्भासी कर्त्ता भोक्ता विवृत्तिमान् । स्वसंवेदनसंसिद्धो जीवः क्षित्या-
द्यनात्मकः ॥ ३१ ॥ प्रमाणादिव्यवस्थेयमनादिनिधनात्मिका । सर्वसंव्यवहर्तॄणां प्रसिद्धापि प्रकीर्त्तिता ॥ ३२ ॥

॥ कृतिरियं श्रीसितपट्टसिद्धसेनदिवाकरस्य ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सिद्धसेन० कृता ॥ २८ ॥

॥ अथ सम्मतिसूत्रम् ॥

सम्मतिसू०

सिद्धं सिद्धट्ठाणं ठाणमणोवमसुहं उवगयाणं । कुसमयविसासणं सासणं जिणाणं भवजिणाणं ॥१॥ समयपरमत्थवित्थरविहाडजणपज्जुवासणसयण्हो। आगममलारहिअओ जह होति तमत्थमुन्नेसु॥२॥ तित्थयरवयणसंगहविसेसपत्थारमूलवागरणी। दव्वट्ठिओ अ पज्जवणओ अ सेसा विअप्पासिं ॥ ३ ॥ दव्वट्ठिअनयपयडी सुद्धा संगहपरूवणाविसओ । पडिरूवे पुण वयणत्थनिच्छओ सेसववहारो ॥४॥ मूलनिमेणं पज्जवनयस्स उज्जुसुअवयणविक्खेवो । तस्स उ सद्दाईआ साहपसाहा सुहुमभेआ ॥ ५ ॥ नामं ठवणा दविए तिएसु दव्वट्ठिअस्स निक्खेवो । भावो उ पज्जवट्ठिअपरूवणा एस परमत्थो ॥ ६ ॥ पज्जवनीसामन्नं वयणं दव्वट्ठिअस्स अत्थि त्ति । अवसेसो वयणविही पज्जवभयणा सपडिवक्खो ॥ ७ ॥ पज्जवनयवोक्कंतं वत्थुं दव्वट्ठिअस्स वयणिज्जं । जाव दविओवओगो अपच्छिमविअप्पनिव्वयणो ॥ ८ ॥ दव्वट्ठिओ त्ति तम्हा नत्थि नओ निअमसुद्धजाईओ । न य पज्जवट्ठिओ नाम को अ भयणाय उ विसेसो ॥ ९ ॥ दव्वट्ठिअवत्तव्वं अवत्थु नियमेण होइ पज्जाए । तह पज्जववत्थु अवत्थुमेव दव्वट्ठिअनयस्स ॥ १० ॥ उप्पज्जंति वयंति अ भावा निअमेण पज्जवनयस्स । दव्वट्ठियस्स सव्वं सया अणुप्पन्नमविणट्ठं ॥ ११ ॥ दव्वं पज्जवविउअं दव्वविउत्ता य पज्जवा नत्थि । उप्पायट्ठिईभंगा हंदि दविअलक्खणं एअं ॥ १२ ॥ एए पुण संगहओ पाडिक्कमलक्खणं दुविण्हं पि । तम्हा मिच्छद्दिट्ठी पत्तेअं दो वि मूलनया ॥ १३ ॥ ण य तइओ अत्थि नओ न य संमत्तं न तेसु पडिपुन्नं । जेण दुवे एगंते विभज्जमाणा अणेगंतो ॥ १४ ॥ जह एए तह अन्ने पत्तेअं दुन्नया नया

॥ २८ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S.
Jin Gun Aradhak Trust

अन्ने । हंदि हु मूलनयाणं पन्नवणा वावडा ते वि ॥ १५ ॥ सव्वनयसमूहंमि वि नत्थि नओ उभयवायपन्नवओ । मूलनयाण
उ आणं पत्तेअविसेसिअं विंति ॥ १६ ॥ ण य दव्वट्ठिअपक्खे संसारो णेय पज्जवनयस्स । सासयवियत्तिवाई जह्मा उच्छेअ-
वाइआ ॥ १७ ॥ सुहदुक्खसंपओगो न जुज्जई निच्चवायपक्खंमि । एगंतुच्छेअंमि वि सुहदुक्ख विअप्पणमजुत्तं ॥ १८ ॥ कम्मं
जोगनिमित्तं बज्झइ बंधट्ठिई कसायवसा । अपरिणउच्छिन्नेसु अ बंधट्ठिई कारणं नत्थि ॥ १९ ॥ बंधंमि अपूरंते संसारभओ-
हदंसणं मोज्झं । बंधं च विणा मोक्खसुहपत्थणा णत्थि मोक्खाण ॥ २० ॥ तम्हा सव्वे वि नया मिच्छद्दिट्ठी सपक्खपडिबद्धा ।
अन्नोन्ननिस्सिआ उण हवंति संमत्तसब्भावा ॥ २१ ॥ जह णेगलक्खणगुणगणवेरुलिआइमणी विसंजुत्ता । रयणावलिव-
वएसं न लहंति महग्घमुल्ला वि॥२२॥तह निअयवायसुविनिच्छिआवि अन्नोन्नपक्खनिरवेक्खा । सम्मदंसणसद्दं सव्वे वि नया
न पावंति ॥ २३ ॥ जह पुण ते चेव मणी जहा गुणविसेसभागपडिबद्धा । रयणावलि त्ति भन्नइ जह तं पाडिक्कम (स)-
न्नाओ ॥ २४ ॥ तह सव्वे नयवाया जहाणुरूवं निउत्तवत्तव्वा । सम्मद्दंसणसद्दं लहंति न वि सेस (स) न्नाओ ॥ २५ ॥
लोइअपरिच्छिअसुहो निच्छयवयणपडिवत्तिमग्गो अ । अह पन्नवणाविसओ त्ति तेण वीसत्थमुवणीओ ॥ २६ ॥ इहरा समूह-
सिद्धो परिणामकओ व जो जहिं अत्थो । ते तं च ण तं तं चेव वत्ति निअमेण मिच्छत्तं ॥ २७ ॥ निअयवयणिज्जसच्चा सव्वनया
परिविआलणे दोसा । ते पुण निदिट्ठसमओ विभयइ सच्चे व अलिए वा ॥२८॥ दव्वट्ठिअवत्तव्वं सच्चं सच्चेण निच्चमवि अप्पं ।
आरद्धो अविभागो पज्जववत्तव्वमग्गो अ ॥ २९ ॥ सो पुण समासओ चिअ वंजणनिअओ अ अत्थनिअओ अ । अत्थगओ अ
अभिन्नो भइअव्वो वंजणविगप्पो॥३०॥एगदवि अम्मि जे अत्थपज्जवा वयणपज्जवा वा वि । तीआणागयभूआ तावइअं तं

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

हवइ दव्वं ॥ ३१ ॥ पुरिसम्मि पुरिससद्दो जम्माईमरणकालपज्जंतो । तस्स उ बालाईआ पज्जवजोगा बहुविगप्पा ॥ ३२ ॥ अत्थि त्ति निव्विअप्पं पुरिसं जो भणइ पुरिसकालंमि । सो बालाइविगप्पं न लहइ तुल्लं वयाविज्जा ॥ ३३ ॥ वंजणपज्जायस्स उ पुरिसो पुरिसो त्ति निच्चमविअप्पो । बालाइविगप्पं पुण पासइ से अन्नपज्जाउ ॥ ३४ ॥ सविअप्प निव्विअप्पं इअ पुरिसं जो भणिज्ज अविअप्पं । सविअप्पमेव वा निच्छएण नय निच्छिउ समए ॥ ३५ ॥ अन्नंतरभूएहि अ निअएहि अ दोहि समयमाईहिं । वयणविसेसाईअं दव्वमवत्तव्वयं पडइ ॥ ३६ ॥ अह देसो सब्भावे देसा सब्भावपज्जवे निअउ । तं दविअमत्थि नत्थि अ आएसविसेसिअं जम्हा ॥३७॥ सब्भावे आइट्ठो देसो देसो अ उभयहा जस्स । तं अत्थि अवत्तव्वं च होइ दविअं विअप्पवसा ॥३८॥ आइट्ठो सब्भावे देसो देसो अ उभयहा जस्स । तं णत्थि अवत्तव्वं च होइ दविअं विअप्पवसा ॥ ३९ ॥ सब्भावासब्भावे देसो देसो अ उभयहा जस्स । तं अत्थि णत्थवत्तव्वयं च दविअं विअप्पवसा ॥ ४० ॥ एवं सत्तविअप्पो वयणपहो होइ अत्थपज्जाए । वंजणपज्जाए पुण सविअप्पो निव्विअप्पो अ ॥ ४१ ॥ जह दविअमप्पिअं तं तहेव अत्थि त्ति पज्जवनयस्स । न य समयपन्नवणा पज्जवनयमेत्तपडिपुन्ना ॥ ४२ ॥ पडिपुन्नजोव्वणगुणो जह लज्जइ बालभावचरिएहिं । कुणइ अ गुणपणिहाणं अणागयसुहोवहाणत्थं ॥ ४३ ॥ ण य होइ जोव्वणत्थो बालो अन्नो वि लज्जइ न तेण । न वि अ अणागयवयगुणपसाहणं जुज्जइ विभत्तो ॥ ४४ ॥ जाइकुलरूवलक्खणसन्नासंबंधउ अहिगयस्स । बालाइभावदिट्ठविगयस्स जह तस्स संबंधो ॥ ४५ ॥ तेहिं अईआणागयदोसगुणदुगंछणब्भुवगमेहिं । तह बंधमोक्खसुहदुक्खपत्थणा होइ जीवस्स ॥ ४६ ॥ अन्नोन्नाणुगयाणं इमं च तं चत्ति विभयणमजुत्तं । जह दुद्धपाणि-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

आणं जावंतविसेसपज्जाया ॥ ४७ ॥ रूवाइपज्जवा जे देहे जीवदविअम्मि सुद्धंमि । ते अन्नोन्नाणुगया पन्नवणिज्जा भवत्थंमि ॥ ४८ ॥ एवं एगे आया एगे दंडे अ होइ किरिआए । करणविसेसेण य तिविहजोगसिद्धी उ अविरुद्धा ॥ ४९ ॥ नय बाहिरओ भावे अब्भिंतरओ अ अत्थि समयंमि । नोइंदिअं पुण पडुच्च होइ अब्भिंतरो भावो ॥५०॥ दव्वट्ठिअस्स आया वंधइ कम्मं फलं च वेएइ । विइअस्स भावमेत्तं न कुणइ नय को वि वेएइ ॥ ५१ ॥ दविअस्स जो चेव कुणइ सो चेव वेअई निअमा । अन्नो करेइ अन्नो परिभुंजइ पज्जवनयस्स ॥ ५२ ॥ जं वयणिज्जविअप्पा संजुज्जंतेसु होंति एएसु । सा समयपन्नवणा तित्थयरासायणा अन्ना ॥ ५३ ॥ पुरिसज्जायं तु पडुच्च जाणओ पन्नविज्ज अन्नयरं । परिकम्मणानिमित्त दाएही सो विसेसं पि ॥ ५४ ॥ ॥ नयकंडं सम्मत्तं ॥ १ ॥

जं सामन्नग्गहणं दंसणमेअं विसेसिअं नाणं । दोह्नवि णयाण एसो पाडेक्कं अत्थपज्जाओ ॥ १ ॥ दव्वट्ठिओ वि होऊण दंसणे पज्जवट्ठिओ होइ । उवसमिआईभावं पडुच्च नाणे उ विवरीअं ॥ २ ॥ मणपज्जवनाणंतो नाणस्स य दंसणस्स य विसेसो । केवलनाणं पुण दंसणं ति नाणं निअसमाणं ॥ ३ ॥ केई भणंति जइआ जाणइ तइआ ण पासइ जिणो त्ति । मुत्ति (सुत्त) मवलंवमाणा तित्थयरासायणाभीरू ॥ ४ ॥ केवलनाणावरणक्खयजायं केवलं जहा नाणं । तह दंसणं पि जुज्जइ निअआवरणक्खए संते ॥ ५ ॥ भन्नइ खीणावरणे जइ (ह) मइनाणं जिणे न संभवइ । तह खीणावरणिज्जे

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

विसेसओ दंसणं नत्थि ॥ ६ ॥ सुत्तंमि चेव साई अपज्जवसिअं ति केवलं भणिअं । सुत्तासायणभीरुहिं तं पि दट्ठव्वियं होइ ॥ ७ ॥ संतंमि केवले दंसणंमि नाणस्स संभवो नत्थि । केवलनाणंमि अ दंसणस्स तम्हा सनिहणाइं ॥८॥ दंसणनाणावरणक्खए समाणंमि कस्स पुव्वयरं । होज्ज समं उप्पाओ हंदि दुवे नत्थि उवओगा ॥ ९ ॥ जइ सव्वं सायारं जाणइ सव्वसमएण सव्वन्नू । जुज्जइ सया वि एवं अहवा सव्वं न याणाइ ॥ १० ॥ परिसुद्धं सागारं अविअत्तं दंसणं अणागारं । नय खीणावरणिज्जे जुज्जइ सविअत्तमविअत्तं ॥ ११ ॥ अदिट्ठं अन्नायं केवली एव भासइ सया वि । एगसमएण हंदी वयणविअप्पो न संभवइ ॥ १२ ॥ अन्नायं पासंतो अदिट्ठं च अरहा विआणंतो । किं जाणइ किं पासइ कह सव्वन्नु त्ति वा होइ ॥ १३ ॥ केवलनाणमणंतं जहेव तह दंसणं पि पन्नत्तं । सागारग्गहणाहिअनिअमपरित्तं अणागारं ॥ १४ ॥ भन्नइ जह चउनाणी जुज्जइ निअमा तहेव एअं पि । भन्नइ न पंचनाणी जहेव अरहा तहेअं पि ॥ १५ ॥ पन्नवणिज्जा भावा समत्तसुअनाणदंसणा विसओ । ओहिमणपज्जवाण उ अन्नोन्नविलक्खणो विसओ ॥१६॥ तम्हा चउव्विभागो जुज्जइ न उ नाणदंसणजिणाणं । सयलमणावरणमणंतमक्खयं केवलं नाणं ॥ १७ ॥ परवत्तव्वयपक्खा अविसिट्ठा तेसु तेसु सुत्तेसु । अत्थगई य उ तेसिं विअंजणं जाणओ कुणई ॥ १८ ॥ जेण मणोविसयगयाण दंसणं नत्थि दव्वजायाणं । तो मणपज्जवनाणं निअमा नाणं तु निद्दिट्ठं ॥ १९ ॥ चक्खुअचक्खुअवहिकेवलाण समयंमि दंसणविगप्पो । परिपढिआ केवलनाणदंसणा तेण ते अन्ना ॥ २० ॥ दंसणमोग्गहमेत्तं घटो त्ति निवत्तणा हवइ नाणं । जह एत्थ केवलाणं विसेसणं एत्तिअं चेव ॥ २१ ॥ दंसणपुव्वं नाणं नाण निमित्तं तु दंसणं नत्थि । तेण सुविणिच्छिआमो दंसणनाणे ण अन्नत्तं ॥ २२ ॥ जइ उग्गहमित्तं

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

दंसणमिति मन्नसि विसेसिअं नाणं। मइनाणमेव दंसणमेवं सइ होइ आवन्नं ॥ २३ ॥ एवं सेसिंदिअदंसणेसु नियमेण होइ नय जुत्तं। अह तत्थ नाणमेत्तं घिप्पइ चक्खुम्मि वि तहेव ॥ २४ ॥ नाणं अप्पुट्ठे अविसए अ अत्थंमि दंसणं होइ। मोत्तूण लिंगओ जं अणागयाईअविसएसु ॥ २५ ॥ मणपज्जवनाणं दंसणं ति तेणेव होइ नय जुत्तं। भन्नइ नाणं नोइंदिअं ति न घडादओ जम्हा ॥ २६ ॥ मइसुअनाणनिमित्तो छउमत्थे होइ अत्थउवलंभो। एगयरंमि वि तेसिं न दंसणं दंसणं कत्तो ॥ २७ ॥ जं अप्पुट्ठा भावा ओहीनाणस्स हुंति पच्चक्खा। तम्हा ओहीनाणे दंसणसद्दो वि उवउत्तो ॥ २८ ॥ जं पच्चक्खग्गहणं भणंति सुअनाणसंसिआ अत्था। तम्हा दंसणसद्दो न होइ सयलो वि सुअनाणे ॥ २९ ॥ जं अप्पुट्ठे भावे जाणइ पासइ अ केवली निअमा। तम्हा तं नाणं दंसणं च अविसेसओ सिद्धं ॥ ३० ॥ साईअपज्जवसिअं वि दो वि ते ससमयओ हवइ एवं। परतित्थिअवत्तव्वं च एगसमयंतरुप्पाओ ॥ ३१ ॥ एवं जिणपन्नत्ते सद्दहमाणस्स भावओ भावे। पुरिसस्साभिणिबोहे दंसणसद्दो हवइ जुत्तो ॥ ३२ ॥ सम्मन्नाणे निअमेण दंसणं दंसणे उ भइअव्वं। सम्मन्नाणं च इमं ति अत्थओ होइ उववन्नं ॥३३॥ केवलनाणं साई अपज्जवसिअं ति दाइअं समए। नत्तिअमेत्तो वूणो केइ विसेसं न इच्छंति ॥३४॥ जे संघयणाईआ भवत्थकेवलिविसेसपज्जाया। ते सिज्झमाणसमयंमि होंति विगयं तओ होइ ॥ ३५ ॥ सिद्धत्तणेण य पुणो उप्पन्नो एस अत्थपज्जाओ। केवलभावं तु पडुच्च केवलं दाइअं समए ॥ ३६ ॥ जीवो अणाइनिहणो केवलनाणं तु साअ-मणंतं। इअ घोरंमि विसेसे कह जीवो केवलं होइ ॥ ३७ ॥ तम्हा अन्नो जीवो अन्ने नाणाइपज्जवा तस्स। उवसमिआ-ईलक्खणविसेसओ के वि इच्छंति ॥ ३८ ॥ अह पुण पुव्वपउत्तो अत्थो एगंतपक्खपडिसेहे। तह वि उदाहरणमिणं ति हेउ-

P.P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

पडिजोअणं वोच्छं ॥ ३९ ॥ जह कोइ सट्ठिवरिसो तीसइवरिसो नराहिवो जो उ । उज्जयणि जायसद्दो वासविभागं विसेसेइ ॥ ४० ॥ एवं जीवद्दविअं अणाइनिहणमविसेसिअं जम्हा । रायसरिसो उ केवलि पज्जाओ तस्स सविसेसो ॥ ४१ ॥ जीवो अणाइनिहणो जीव त्ति अ निअमओ न वत्तव्वो । जं पुरिसाउअ जीवो देवाउअ जीविअविसिट्ठो ॥ ४२ ॥ संखिज्जमसंखिज्जं मणंतकप्पं च केवलं नाणं । तह रागदोसमोहा अन्ने वि अ जीवपज्जाया ॥ ४३ ॥ जीवकंडयं सम्मत्तं ॥२॥

सामन्नंमि विसेसो विसेसपक्खे अ वयणविन्नासो । दव्वपरिणामममेत्तं दाएइ तयं व निअमेइ ॥ १ ॥ एगंतनिव्विसेसं एगंतविसेसियं च वयमाणो । दव्वस्स पज्जवे पज्जवा य दविअं निअत्तेइ ॥ २ ॥ पच्चुप्पन्नं भावं विगयभविस्सेहिं जं समाणेइ । एअं पडुच्च वयणं दव्वंतरनिस्सिअं जं च ॥ ३ ॥ दव्वं जहा परिणयं तहेव अत्थि त्ति तंमि समयंमि । विगयभविस्सेहि उ पज्जवेहिं भयणा विभयणा वा ॥ ४ ॥ परपज्जवेहिं असरिसगमेहिं निअमेण निच्चमवि नत्थि । सरिसेहि विवंजणओ अत्थीणं पुण ढपज्जाए ॥ ५ ॥ पच्चुप्पन्नंमि वि पज्जयंमि भयणागइं पडइ दव्वं । जं एगगुणाईआ अणंतकप्पा गमविसेसा ॥ ६ ॥ कोवं उप्पायंतो पुरिसो जीवस्स कारओ होइ । तत्तो विसए अव्वो परंमि सयमेव भइअव्वो ॥ ७ ॥ रूवरसगंधफासा असमाणग्गहणलक्खणा जम्हा । तम्हा दव्वाणुगया गुण त्ति ते केइ इच्छंति ॥ ८ ॥ दूरे ता अन्नत्तं गुणसद्दे चेव भावपारिच्छं । जं पज्जवाहि(इ)ओ होज्ज पज्जवे चेव गुणसन्ना ॥ ९ ॥ दो पुण नया भगवया दव्वट्ठिअपज्जवट्ठिआ निअया । एत्तो अ गुणविसेसो गुणट्ठिअनओ वि जुज्जंतो ॥ १० ॥ जं च पुण अरहया तेसु तेसु ॥ ३१ ॥
सुत्तेसु गोअमाईणं । पज्जवसत्ता निअया वागरिआ तेण पज्जाया ॥ ११ ॥ परिगमणं पज्जाओ अणेगकरणं गुणो त्ति

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

एगट्ठा । तह वि न गुणो त्ति भन्नइ पज्जवनयदेसणं जम्हा ॥ १२ ॥ जंपंति अत्थि समए एगगुणो दसगुणो अणंतगुणो । रूवाईपरिणामो भन्नइ तम्हा गुणविसेसे ॥ १३ ॥ गुणसद्दमंतरेणावि तं तु पज्जवविसेससंखाणं । सिज्झइ नवरं संखा न सत्थधम्मो तइ गुणोत्ति ॥ १४ ॥ जह दससु दसगुणंमि एगंमि दसत्तणं समं चेव । अहिअंमि अ गुणसद्दे तहेव एअं पि दट्ठव्वं ॥ १५ ॥ एगंतपक्खवाओ जो पुण दव्वगुणजाइभयणंमि । अह पुव्वं पडिकुट्ठो उ आहरणमेत्तमेयं ति ॥ १६ ॥ पिअ-पुत्तमित्तभज्जायभाऊणं एगपुरिससंबंधो । न य सो एगस्स पिउ त्ति सेसयाणं पिआ होइ ॥ १७ ॥ जह संबंधविसिट्ठो सो पुरिसो पुरिसभावनिरइसओ । तह दव्वमिंदिअगयं रूवाइविसेसणं लहइ ॥ १८ ॥ होज्जाहि दुगुणमहुरं अणंतगुणकालयं च जं दव्वं । न हु डहरओ महल्लो व होइ संबंधओ पुरिसो ॥ १९ ॥ भन्नइ संबंधवसा जइ संबंधित्तणं अनुमतं ते । तणुसंबं-धविसेसं संबंधिविसेसणं सिद्धं ॥ २५ ॥ जुज्जइ संबंधवसा संबंधिविसेसणं न पुण एअं । नयणाइविसेसकओ रूवाइविसेस-परिणामो ॥२१॥ भन्नइ विसमपरिणयं कह एअं होहि इत्तिउवणीअं । तं होइ परनिमित्तं न वत्ति नत्थि एगंतो ॥ २२ ॥ दव्वस्स ठिई जस्स वि गमा य गुणलालणं तु वत्तव्वं । एअं सइ केवलिणो जुज्जइ तं नो उ दविअस्स ॥ २३ ॥ दव्वंतर-भूआ मुत्ता मुत्ता व ते गुणा होज्जा । जइ मुत्ता परमाणू नत्थि अ सुत्ते सुअग्गहणं ॥२४॥ सीसमईविप्फारणमित्तत्थोयं कओ समुल्लावो । इहरा कहामुहं चेव नत्थि एवं ससमयंमि ॥ २० ॥ न वि अत्थि अन्नवाओ न वि तव्वाओ जिणोवएसंमि । तं चेव य मन्नंता अवमण्णंता न याणंति ॥ २६ ॥ भयणा वि हु भइअव्वा जह भयणा भयइ सव्वदव्वाइं । एवं भयणानिअमो अ होइ समयाविरोहेणं ॥ २७ ॥ निअमेण सद्दहंतो छक्काए निअमओ न सद्दहइ । हंदीअपज्जवेसु वि सद्दहणा होइ

अविभत्ता ॥ २८ ॥ गइपरिणयं गई चेव केइ निअमेण दविअमिच्छंति । तं पि अ उड्ढगईअं तहा गई अन्नहा अगई ॥ २९ ॥ गुणनिव्वत्ति व सन्ना एवं दहणादओ वि दट्ठव्वा । जं तु तहा पडिसिद्धं दव्वमदव्वं तहा होइ ॥ ३० ॥ कुंभो न जीवदविअं जीवो वि न होइ कुंभदविअं ति । तम्हा दो वि अदविअं अन्नोन्नविसेसिआ होंति ॥ ३१ ॥ उप्पाओ दु विगप्पो पओगजणिओ अ विस्ससा चेव । तत्थ उ पओगजणिओ समुदयजणिओ अ थिरसुद्धो ॥ ३२ ॥ साभाविओ समुदयकओ व एगंतिओ व होज्जाहि । आगासाईआणं तिण्हं परपच्चओ निअमा ॥ ३३ ॥ विगमस्स वि एस विही समुदयजणिअंमि सो उ दुविगप्पो । समुदयविभागमेत्तं अत्थंतरभावगमणं च ॥ ३४ ॥ तिन्नि व उप्पायाई अभिन्नकाला य भिन्नकाला य । अत्थंतरं अणत्थंतरं च दविआहिं नायव्वा ॥ ३५ ॥ जो आकुंचणकालो सो चेव पसारिअस्स नो जुत्तो । तेसुं पडिवत्ती वि अ विगमे कालंतरं नत्थि ॥ ३६ ॥ उप्पज्जमाणकालं उप्पन्नं ति विगयं विगच्छंतं । दविअं पन्नवयंतो तिकालविसयं विसेसेइ ॥ ३७ ॥ दव्वंतरसंजोआहिं के वि दविअस्स दिंति (बिंति) उप्पायं । उप्पायत्था कुसला विभागजाइं न इच्छंति ॥ ३८ ॥ अणुअत्तएहिं आरद्धदव्वे तिअणुअं ति निद्देसो । तत्तो अ पुण विभत्ते अणुत्ति जाओ अणू होइ ॥ ३९ ॥ बहुआण एगसद्दे जइ संजोगाण होइ उप्पाओ । णणु एगविभागंमि वि जुज्जइ बहुआण उप्पाओ ॥ ४० ॥ एगसमयंमि एगदविअस्स बहुआ वि हुंति उप्पाया । उप्पायसमा विगमा ठिईओ उस्सग्गओ निअमा ॥ ४१ ॥ कायमणवयणकिरिआरूवाइगईविसेसओ होइ । संजोअभेअओ जाणतो वि दविअस्स उप्पाओ ॥ ४२ ॥ दुविहो धम्मावाओ अहेउवाओ अ हेउवाओ अ । तत्थ उ अहेउवाओ भविआभविआदओ भावा ॥ ४३ ॥ भविओ सम्मद्दंसणनाणचरित्तपडिवत्तिसंपन्नो । निअमा दुक्खंत-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

विअत्तिलक्खणं हेउवायस्स ॥४४॥ जो हेउवायपक्खंमि होइज (हेतुओ) आगमे अ आगमिओ । सो समए पन्नत्तो सिद्धंतवि-
राहओ अन्नो ॥ ४५ ॥ परिसुद्धो नयवाओ आगममेत्तत्थसाहओ भणिओ । सो चेव दुन्नयिणो दोण्णि वि पक्खे विहम्मे वि॥४६॥
जावइआ वयणपहा तावइआ चेव हुंति नयवाया । जावइआ नयवाया तावइया चेव परसमया ॥ ४७ ॥ जं काविलं
दरिसणं एवं दव्वट्ठिअस्स वत्तव्वं । सुद्धोअणतणयस्स उ परिसुद्धो पज्जवविगप्पो ॥४८॥ दोहिं वि नएहिं नीअंसत्थमलूएण
तह वि मिच्छत्तं । जं सविसयपहाणत्तणेण अन्नोन्ननिरविक्खा ॥ ४९ ॥ जे संतवायदोसे सक्को लूआवयन्ति संखाणं ।
संखाय अ सव्वाए तेसिं सव्वे वि ते सच्चा ॥५०॥ ते उ भयणोवणीआ सम्मद्दंसणमणुत्तरं होंति । जं भविदोक्ख (स) वि-
मुक्खं दो वि न पूरंति पाडिक्कं ॥ ५१ ॥ नत्थि पुढवीविसिट्ठो घडो त्ति जं तेण जुज्जइ अणुन्नो । जं सु ण (पुण) घडो त्ति पुव्वं
न यासि पुढवी तओ अन्नो ॥ ५२ ॥ कालो सहावनिअओ (इ) पुव्वगयं पुरिसकारणेगंता । मिच्छत्तं तं चेव उ समासओ होंति
सम्मत्तं ॥५३॥ नत्थि न निच्चो न कुणइ कयं न वेएइ नत्थि निव्वाणं । मोक्खोवाओ नत्थि छम्मिच्छत्तस्स ठाणाइं ॥ ५४ ॥
अत्थि अविणासधम्मा करेइ वेएइ अत्थि निव्वाणं । मोक्खोवाओ अत्थि उ छ संमत्तस्स ठाणाइं ॥ ५५ ॥ साहम्मओ व अत्थं
साहिज्ज परो विहम्मओ वा वि । अन्नोन्नं पडिकुट्ठा दोन्नि वि एए असव्वाया ॥ ५६ ॥ दव्वट्ठिअवत्तव्वं सामन्नं पज्जवस्स य
विसेसो । एए समोवणीआ विभज्जवायं विसेसंति ॥ ५७ ॥ हेउविसओवणीअं जह वयणिज्जं परो निअत्तेई । जइ तं
तहा पुरिल्लो दायंतो केण जिप्पंतो ॥ ५८ ॥ एगंतासब्भूअं सब्भूअं णिच्छिअं च वयमाणो । लोइअपरिच्छियाणं वयणिज्जपहे
पडइ वाई ॥ ५९ ॥ दव्वं खेत्तं कालं भावं पज्जायदेससंजोगे । भेअं च पडुच्च समा भावाणं पन्नवणपज्जा ॥ ६० ॥ पाडे-

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust

क्नयपहगयं सुत्तं सुत्तधरसद्दसंतुट्ठा । अविकोविअसामत्था जहागमविभत्तपडिवत्ती ॥ ६१ ॥ सम्मद्दंसणमिणमो सयल-समत्तवयणिज्जनिद्दोसं । अट्ठुक्कोसविणट्ठा सलाहमाणा विणासंति ॥ ६२ ॥ न हु सासणभत्तीमेत्तएण सिद्धंतजाणओ होइ । न वि जाणओ अ निअमा पन्नवणानिच्छिओ नाम ॥ ६३ ॥ सुत्तं अत्थमिमेणं न सुत्तमित्तेण अत्थपडिवत्ती । अत्थगई वि अ नयवायगहणलीणा दुरहिगम्मा ॥ ६४ ॥ तम्हा अहिगयसुत्तेण अत्थसंपायणंमि जइअव्वं । आयरिअथेरहत्था हंदि पहाणं विलंबंति ॥ ६५ ॥ जह जह बहुस्सुओ सम्मओ अ सीसगणसंपरिवुडो अ । अविणिच्छिओ अ समए तह तह सिद्धंतपडिणीओ ॥ ६६ ॥ चरणकरणप्पहाणा ससमयपरसमयमुक्कवावारा । चरणकरणस्स सारं निच्छयसुद्धं न याणंति ॥ ६७ ॥ नाणं किरिआरहिअं किरिआमित्तं च दो वि एगंता । असमत्था वाएउं जम्ममरणदुक्खमाभाइ ॥ ६८ ॥ जेण विणा लोगस्स वि ववहारो सव्वहा न निव्वडइ । तस्स भुवणेक्कगुरुणो नमो अणेगंतवायस्स ॥ ६९ ॥ भद्दं मिच्छदंसणसमूहमइअस्स अमयसायस्स । जिणवयणस्स भगवओ संविग्गसुहाहिगम्मस्स ॥ ७० ॥

॥ इति दुष्षमाश्यामासमयसमुद्भूतविततमोहतिमिरभरतिरस्करणतरुणतरणिसमश्रीसिद्धसेनदिवाकराचार्यविरचितं श्रीसंमतिसूत्रं समाप्तमिति भद्रम् ॥

P. P. Ac. Gunratnasuriji M.S. Jin Gun Aradhak Trust